

«ΚΑΤΗΓΟΡΩ!»

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΗΜΟΥ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ «J'ACCUSE»

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ

ΤΗΣ

ΕΚΡΗΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΕΚ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΥΠΟ

ΧΡ. Σ. ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ

Δημοσιογράφου

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

1916

2886

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὸ παρὸν τεῦχος ἀποτελεῖται ἐξ ἀποσπασμάτων ληφθέντων ἐκ τοῦ περιφήμου ὑπὸ τὸν τίτλον «Κατηγορῶ» (J'Accuse) βιβλίου ἐγκρίτου Γερμανοῦ πατριώτου, ἐκδοθέντος τὸ πρῶτον Γερμανιστὶ ἐν Λωζάνῃ τῆς Ἑλβετίας, φροντίδι τοῦ αὐτόθι Δρος Anton Suter, εἰς ὃν ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς παρέδωκε πρὸς ἑκδόσιν τὰ χειρόγραφα του (*).

Τὸ ἔργον, τοῦ ὁποίου περιπτὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἀπηγορεύθη ἡ κυκλοφορία ἐν Γερμανίᾳ, ἀποτελεῖ ὁμολογουμένως μίαν τῶν ἰσχυροτέρων, φωτεινοτέρων καὶ πλέον ἀκα-

(*) Τῆς πρώτης ταύτης Γερμανικῆς ἐκδόσεως προτάσσεται ὁ ἐξῆς πρόλογος:

«Τὸ βιβλίον «J'Accuse», συγγραφὲν ὑπὸ Γερμανοῦ πατριώτου, καὶ ἐμπιστευθὲν εἰς ἐμέ, προσφέρω σήμερον εἰς τὸ εὐρὺ δημόσιον.

Θεωρῶ τὸ βιβλίον τοῦτο ὡς ἔργον, ἐξ οὗ ὠφελείας μόνον δύναται νὰ ἀρυσθῇ ὁ Γερμανικὸς λαὸς καὶ ἡ ἀνθρωπότης, διὰ τοῦτο ἀναλαμβάνω τὴν εὐθύνην τῆς ἐκδόσεώς του».

Ἐν Λωζάνῃ, Ἀπριλίου 20ῆ 1915.

Δε Anton Suter

ταμαχήτων ἀποδείξεων τῆς κολοσσιαίας ἐνοχῆς τῶν Τευτονικῶν αὐτοκρατοριῶν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ ὀλεθρίου πολέμου. Συντεταγμένον μεθ' ὅλης ἐκείνης τῆς ἀναλυτικῆς ἐμβριθείας καὶ σαφηνείας, ἣτις συνήθως χαρακτηρίζει τὰ προϊόντα τοῦ ἀνεξαρτήτου Γερμανικοῦ πνεύματος, βασιζόμενον ἐπὶ πλήρους γνώσεως τῶν γεγονότων καὶ τῆς συμφυοῦς πρὸς ταῦτα πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας πεντηκονταετίας, διαπνεόμενον ὑπὸ εἰλικρινοῦς πόνου πρὸς τὴν Γερμανικὴν πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἡ μάστιξ τοῦ μιλιταρισμοῦ καὶ ἡ λύμη τῶν ἀνελευθέρων διδασμάτων τῶν πρωταποστόλων τοῦ Παγγερμανισμοῦ κατέστησαν ἀγνώριστον εἰς τοὺς θαυμαστάς τῆς παλαιοτέρας ἰδεολογίας τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ πλήγμα καίριον κατὰ τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων παραγόντων, οἵτινες ἰθύνουν ἀπό τινος τὴν Γερμανικὴν πολιτικὴν καὶ εἰς τὴν προκλητικὴν τῶν ὁποίων στάσιν ὀφείλεται ἡ ἀπολυθεῖσα κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος αἱματηρὰ θύελλα.

Ἐν τῇ ἀπανθίσσει τῶν ἐκ τοῦ βιβλίου ἀποσπασμάτων δὲν ἐτηρήθη, ὥς εἰκός, παντοῦ ὁ εἰρμός τοῦ συγγραφέως — ἀφοῦ τὸ ἔργον ἀποτελεῖται ἐξ ὑπερτετρακοσίων σελίδων — κατεβλήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ προσπάθεια, ὅπως πληρώσῃ τὰ ἐκασταχοῦ παρεμπίπτοντα χάσματα δι' ἐπιτόμου περιλήψεως τῶν ἡγουμένων κεφαλαίων.

Ἐν ἐποχῇ κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ εἰς ἄκραν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν πάλλευκον ἰδεολογίαν τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑψίστην αὐτῆς ἔκφανσιν, τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, προσπίπτοντα δόγματα τῆς Πρωσσικῆς «κουλτούρ» εὗρισκουν, ὥς μὴ ὄφελεν, ἀπολογητὰς καὶ θαυμαστὰς ἀνθρώπους ἀναπνέοντας παρὰ τὸν Παρθενῶνα· ἐν ἐποχῇ κατὰ τὴν ὁποίαν Ἕλληνες ἐν Ἀθήναις διαβλέπουν εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Τούρκους ἐγγυητὰς τῆς ἀκεραιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ ἀνυπομονοῦν νὰ ἴδουν τούτους «ρίπτοντας εἰς τὴν θάλασσαν» τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Γάλλους καὶ τοὺς Ἀγγλους, ὅπως ἀναπνεύσῃ ἡ

Ἐθνικὴ ψυχὴ (;!), δὲν εἶνε ἄσκοπον νὰ γνωρίζῃ τις τί φρο-
νοῦν περὶ τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς Γερμανοὶ τοῦλάχιστον
πατριῶται, δυνάμενοι νὰ ἔχουν αὐθεντικωτέραν τῶν ἐν
λόγῳ Ἑλλήνων γνώμην καὶ νὰ ἀποφαίνωνται ἐγκύρως
περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς πατρίδος των: Περὶ τῆς πολιτικῆς
δηλ. ἐκείνης, ἥ ὁποία ἀφοῦ ὠνειρεύθη τὴν ἐπὶ τοῦ κόσμου
ἡγεμονίαν καὶ ἐκήρυξε τὴν ὑπαρξίν τῶν μικρῶν κρατῶν
ὡς περιττήν, ἀνέλαβεν ἀπὸ τινος τὴν ὀργάνωσιν τῶν
Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων καὶ ἠνέχθη ἀδιαμαρτύρη-
τος καὶ δὴ καὶ ἐδικαιολόγησε τὴν ἐρυθρὰν σφαγὴν δύο
ἐκατομμυρίων ἀθώου καὶ ἀμάχου Ἀρμενικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14 Ἰουνίου 1916.

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

“Κατηγορῶ!,,

*Ἐπιτομή τοῦ περιφήμου
Γερμανικοῦ βιβλίου “j’ Accuse,,*

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ ΤΗΣ ΕΚΡΗΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Συγκεφαλαιώσας εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας σελίδας τὰ διάφορα σημεῖα τῆς κατηγορίας, ἅτινα ἀποκαλύπτουσι τὴν ἀποκλειστικὴν ἐνοχὴν τῆς Γερμανίας καὶ τῆς συμμάχου τῆς Αὐστροουγγαρίας εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ παγκοσμίου πολέμου, γινώσκω κάλλιστα ὅτι θὰ ἐκτεθῶ εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν καὶ τὰς ἐπικρίσεις μεγάλης μοίρας τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, ἢ ὅποια κηρύττει ὡς πατριωτικὸν καθήκον τὴν ἐθελούφλωσιν πρὸ τῆς ἀληθείας ἢ—(ἂν ἡ ἀλήθεια τυγχάνῃ νὰ εἴνε κοινῶς ἀνεγνωρισμένη)—τὴν παρασιώπησιν αὐτῆς καθ’ ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Μόνον λαμβάνων τις ὑπ’ ὄψιν τὰς δύο ταύτας ἀπόψεις εἶνε δυνατόν νὰ κατανοήσῃ τὴν σημερινὴν διανοητικὴν κατάστασιν λαοῦ τόσον νοήμονος ὡς ὁ Γερμανικός. Ἡ «κατάστασις πολέμου» (Kriegszustand) ἡ κηρυχθεῖσα τὴν 31^{ην} Ἰουλίου, ἡ ὅποια ἔθηκε τὸν διανοητικὸν βίον τῆς Γερμανίας ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν στρατηγῶν καὶ ἡ ὅποια μέχρι σήμερον ἀκόμη, μετὰ πάροδον ἑξαμήνου καὶ πλέον, ἀγρυπνεῖ ἐν ἐπιφυλακῇ παρὰ τὰ Γερμανικὰ σύνορα, μήπως ἀκτίς τις τοῦ διανοητικοῦ βίου ἢ τῶν ἀντιλήψεων ξένων χωρῶν ἤθελεν εἰσδύσει εἰς τὴν χώραν καὶ διαταράξῃ τὴν ἐνότητα τῆς Γερμανίας, ἢ μήπως ξένη τις πληροφορία ἢ μαρτυρία ἤθελεν εἰσχωρήσει, ἐξ ἧς θὰ διεφωτίζετο ὁ Γερμανικὸς λαὸς—ἡ «κατάστασις πολέμου» αὕτη ἐπέφερε τὸ ἀποτέλεσμα, ὥστε τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ ὅλου Γερμανικοῦ λαοῦ νὰ ἀποδεχθοῦν τυφλῶς τὰς ἐπιδεξίως πλασθείσας φράσεις περὶ τῆς «καταστάσεως ἀμύνης ἢ ὅποια μᾶς ἐπεβλήθη», καὶ περὶ τῆς «πάλης ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἡμῶν ἐναντίον τῆς ξένης προσβολῆς καὶ καταδυναστεύσεως». Ἐπίσης φράσεις ὡς αἱ ἑξῆς: «Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ρῶσσοι ἔχουν ἤδη εἰς-

βάλει εἰς τὰ σύνορά μας»· «Ἡ πατρίς ἐν κινδύνῳ»· «Ἐννοοῦν νὰ μᾶς ταπεινώσουν»· «Ἐν τῷ μέσῳ τῆς εἰρήνης ὁ ἐχθρὸς μᾶς ἐπιτίθεται»· «Ἡ ὑπόστασις τῆς Αὐτοκρατορίας μας διακυβεύεται»· «Καλούμεθα νὰ ὑπεραμυνθῶμεν τῶν ἱερωτέρων ἡμῶν ἀγαθῶν, τῆς πατρίδος μας καὶ αὐτῶν τῶν ἐστιῶν μας, ἐναντίον μιᾶς ἀσυνειδήτου ἐπιθέσεως»· «Μαχόμεθα διὰ τοὺς καρποὺς τῶν εἰρηνικῶν ἡμῶν ἔργων, διὰ τὴν κληρονομίαν ἐνὸς μεγάλου παρελθόντος καὶ διὰ τὸ μέλλον ἡμῶν»· αὗται καὶ ἄλλαι παρόμοιαι φράσεις (πᾶσαι εἰλημμέναι ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων) ἐχρησιμοποιήθησαν ἐν συνειδήσει καὶ ἀπὸ σκοποῦ πρὸς ἐξαπάτησιν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, πρὸς ἀνάφλεξιν τοῦ πατριωτισμοῦ του καὶ πρὸς παρακίνησιν αὐτοῦ εἰς ἀνυπολογίστους θυσίας ὑλικῶν πόρων καὶ ζωῆς.

Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς μέθης ἐπανῆλθον βαθμηδὸν εἰς τὰς αἰσθήσεις των καὶ οἱ ὅποιοι κατώρθωσαν, λανθάνοντες τὴν προσοχὴν τῆς στρατιωτικῆς λογοκρισίας, νὰ προμηθευθοῦν ξένα ἔγγραφα καὶ ἐκθέσεις καὶ δι' ἐπιμελοῦς μελέτης καὶ ἀντιπαραβολῆς τούτων νὰ φθάσουν βραδέως εἰς τὴν ἀλήθειαν—οὗτοι ὑπεχρεώθησαν νὰ κρύψουν μέσα των τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ ἐθεωρεῖτο καὶ θεωρεῖται ἀκόμη ἥκιστα πατριωτικὴ πρᾶξις νὰ τὴν ἐκστομίσουν, ἀφοῦ πᾶσα φράσις, εἴτε προφορικὴ εἴτε γραπτὴ, θὰ ἠμποδίζετο ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ ὁ ὑποπίπτων εἰς τὸ παράπτωμα τοῦτο θὰ ἐξέθετεν ἑαυτὸν εἰς βέβαιον κίνδυνον τιμωρίας.

Διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν τύχην ταύτην οἱ γνωρίζοντες τὰ γεγονότα ἐτήρησαν καὶ τηροῦν ἀκόμη σιγὴν. Ἐκεῖνοι ὅμως οἱ ὅποιοι εἴτε δὲν γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν, εἴτε δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τὴν γνωρίσουν, κραυγάζουν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον, διὰ νὰ διαφωτίσουν δὲ δῆθεν τὸν κόσμον, διασκορπίζουν τῇδε κάκεισε τὰ μωρὰ προϊόντα τῆς διανοίας των, ἐνῷ οὐδεὶς τοὺς πιστεύει, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐπρόκειτο νὰ ἐπαναλάβουν ἑκατομμυριάκις τὰ Γερμανικὰ ψεύδη.

Διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους εἶνε γεγονὸς αὐταπόδεικτον ὅτι εἴμεθα ὁ πρῶτος πεπολιτισμένος λαὸς τοῦ κόσμου καὶ ἐπομένως (τοιχύτη εἶνε ἡ λογικὴ τῶν κυρίων τούτων) καλούμεθα νὰ ἐπιδάλωμεν καὶ διὰ τῆς βίας τὴν «κουλτούρ» μας ἐπὶ τῶν ἄλλων κατωτέρων φυλῶν, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν οὐδετέρων ἀκόμη, διὰ βομβῶν καὶ

ὀδίδων, διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐρημώσεως. Αὕτη εἶνε ἡ ἀποστολὴ τὴν ὁποίαν ἡ Θεία Πρόνοια ἔταξεν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἔταξεν εἰς τοὺς Σταυροφόρους τοιαύτην νὰ καταπολεμήσουν τὴν Ἑμισέληνον (τὴν ὁποίαν σήμερον κατωρθώσαμεν νὰ ἔχωμεν σύμμαχον ἐν τῇ πάλῃ μας κατὰ Χριστιανικῶν ἐθνῶν), καὶ ὡς ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Καθολικοὺς κατὰ τὸν Τριακονταετῆ πόλεμον τὴν ἰδέαν νὰ ἐκβάλουν ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν Διαμαρτυρομένων, διὰ πυρὸς καὶ μαχαίρας, τὴν νεόκτητον πίστιν των. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἰθυνόντων πνευμάτων μας, ἀντὶ τῶν παλαιῶν θρησκευτικῶν πολέμων ἀνεφύη αἴφνης ἀπὸ τῆς 1^{ης} Αὐγούστου 1914 εἰς πόλεμος «κουλτούρ», κατὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔθνη πολεμοῦν ὅπως ἐξασφαλίσουν ἴσα προνόμια ἢ ὑπεροχὴν ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἑκαστον «κουλτούρ». Συνελήφθη ποτὲ κατὰ νοῦν μεγαλυτέρα ταύτης μωρία; Τῷ 1870, ὅτε ἡ Γαλλία ἡττήθη καὶ συνετρίβη, παρημποδίσσαμεν καθόλου ἡμεῖς, ἢ καὶ ἐθίξαμεν τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας ἐκείνης; Ἡ μήπως ἡ ξενικὴ κυριαρχία τοῦ Ναπολέοντος ἐξήλειψε καὶ ἔχνος καὶ τῆς Γερμανικῆς ἡμῶν πνευματικῆς «κουλτούρ», ἢ ὁποία ἀκριδῶς τότε εἶχε φθάσει εἰς ἀσύγκριτον ἀκμὴν; Ὅτε αἱ Ρωμαῖοι κατέκτησαν τὴν Ἑλλάδα, ἀνέτρεψαν τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν; Ἀκριδῶς τὸ ἀντίθετον συνέβη. «Ὁ ἄλους ἐάλω». Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ τέχνη τῆς Ἑλλάδος καθυπέταξαν τὴν Ῥώμην. Τὸ αὐτὸ δὲ βλέπομεν ἐπισυμβαῖνον καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐν τέλει δὲν ἦτο ἡ μικρὰ ἐπαρχία τῆς Γαλιλαίας ἐκείνη ἣτις ἐπέβαλε τὸ πνεῦμά της ἐπὶ τῆς παντοκρατορίας τῆς Ῥώμης;

ΕΙΝΕ ΠΙΘΑΝΗ Ἡ ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΑΥΣΤΡΙΑΣ;

Σήμερον δὲν ἐπιτρέπεται πλέον νὰ φαντάζεται τις ὡς πιθανὴν τὴν νίκην τῶν δύο συμμάχων Αὐτοκρατοριῶν. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὑπεροχὴ τῶν χωρῶν αἵτινες συνεμάχησαν κατ' αὐτῶν εἶνε τόσο μεγάλη, ὥστε δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀντιστάθμησιν αὐτῆς ἡ στρατιωτικὴ ὀργάνωσις τῆς Γερμανίας, οὐδὲ αἱ μεγαλύτεραι ἐκ μέρους αὐτῆς θυσίαι εἰς ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ εἰς ὕλικήν εὐημερίαν. Οὔτε διαφημιστικαὶ ἐπιφωνήσεις περὶ τοῦ ὅτι «θὰ ἀντιστῶμεν μέχρι τελευταίας πνοῆς», οὔτε ψευδεῖς καὶ θαμβωτικαὶ ἐπαγγελίαι περὶ τῆς οἰκονομικῆς ἀντοχῆς τῆς Γερμανίας δύνανται νὰ μεταβάλουν ὅπωςδῆποτε τὸ γεγονὸς τοῦτο. Τὸ ἀπό-

θεμα τοῦ χρυσοῦ εἰς τὴν Αὐτοκρατορικὴν Τράπεζαν δὲν εἶνε ἀπόδειξις ὅτι ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς χώρας εἶνε ἀνεκτὴ· διότι πράγματι ὅλος σχεδὸν ὁ ἐν κυκλοφορίᾳ χρυσοῦς ἔχει συρρεύσει εἰς τὰ ταμεῖα τῆς Τραπεζῆς καὶ τὰ τραπεζογραμμάτια (notes) τῶν 150 ἑκατομμυρίων λιρῶν στερλινῶν τὰ ὅποια ἐξέδωκεν ἡ ἐπὶ τοῦ Δανείου Ἐπιτροπὴ ἐκαλύφθησαν ὅχι διὰ χρυσοῦ, ἀλλὰ δι' ἐμπορευμάτων καὶ ἀποσκευῶν μὴ δυναμένων νὰ ἐξαργυρωθῶσιν. Αἱ βιομηχανίαι χρησιμοποιοῦνται μόνον καθ' ὅσον σχετίζονται πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς ἀνάγκας τῆς χώρας καὶ διὰ στρατιωτικοὺς σκοποὺς. Τὸ χρῆμα ἐν τούτοις τὸ ὅποῖον ἀπαιτεῖται διὰ τὴν προμήθειαν τῶν στρατιωτικῶν εἰδῶν εἰσπράττεται ἀπὸ τὰ θυλάκια τοῦ Γερμανοῦ φορολογουμένου, ἐπειδὴ δὲ ἀντιπροσωπεύει μὴ προσοδοφόρον τοποθέτησιν, πρέπει νὰ καταχωρισθῇ εἰς τὸ κατάστιχον ὡς καθαρὰ ζημία.

Μία μόνον τάξις, τοῦλάχιστον, δὲν ἔχει τίποτε διὰ τὸ ὅποῖον νὰ παραπονεθῇ. Ἐννοῶ τὴν ἀγροτικὴν τάξιν. Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἠχήσαντες τὸ σάλπισμα τῆς μάχης, οἱ προκαλέσαντες τὸν πόλεμον, αὐτοὶ οἱ ἱμπεριαλισταὶ καὶ σωδινισταί, τοὺς ὁποίους ὁ Γερμανικὸς λαὸς ὀφείλει νὰ εὐχαριστῇ διὰ τὸν φρικαλέον τοῦτον πόλεμον. Ἐκ τῶν τάξεων των προέρχονται οἱ συνταγματάρχαι καὶ οἱ στρατηγοί, οἱ Βερνάρδαι καὶ οἱ Φροβένιοι, οἱ ὅποιοι προδιαγράφουν εἰς τὴν Γερμανικὴν αὐτοκρατορίαν τὴν ἱστορικὴν τῆς ἀποστολῆς: «παντοκρατορίαν ἢ πτῶσιν», καὶ οἱ ὅποιοι τῆς ἀναγγέλλουν ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ἱστορικὴ «ῥα τῆς Εἰμαρμένης». Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἐμπνέοντες τοὺς κατέχοντας τὰς ὑψίστας θέσεις ἐν τῇ χώρᾳ καὶ οἱ ὅποιοι ἐνσταλάζουσιν εἰς αὐτοὺς τὸ δηλητήριον τῶν ἐγωϊστικῶν των ἰδεῶν. Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ταῦτοχρόνως ἀντλοῦν ἐκ τοῦ πολέμου τὰ περισσότερα ὠφελήματα. Ὑφίστανται βεβαίως καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ σύντροφοί των τὸν φόρον τοῦ αἵματος, πᾶν ὅ,τι ὅμως χάνουν εἰς αἷμα τὸ κερδίζουσιν εἰς χρυσόν, χρυσόν ὑπὸ μορφὴν χρυσῶν τριχάπτων ἢ στιλβόντων νομισμάτων. Ταῦτοχρόνως ἀντλοῦν καὶ ὠφελήματα εἰς τὸ στάδιόν των, ἀφοῦ ὅσον περισσότεροι ἀξιωματικοὶ πίπτουν εἰς τὸν πόλεμον, τόσον τὸ καλύτερον διὰ τοὺς νέους. Κερδίζουσιν ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἐργασίας των πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν ἐν καιρῷ εἰρήνης. Αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων των, τῶν σιτηρῶν, τῶν γεωμήλων

καὶ τῆς κτηνοτροφίας των θὰ ἡδύναντο νὰ ὑψωθοῦν ὑπερμέτρως, ἔαν ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐφρόντιζεν ἐν τέλει νὰ ὀρίσῃ ἀνώτατα ὅρια τιμῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀνώτατα ταῦτα ὅρια ὑπερβαίνουν τεραστίως τὰς τιμὰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἐπληρώνοντο ἐν εἰρήνῃ.

Ταῦτοχρόνως ἡ Ἀγγλία ὑδρίζεται εἰς τὴν διαπασῶν, ἐπειδὴ ἐπωφελεῖται τῶν εὐεργετημάτων ἅτινα τῇ παρέχει ἡ γεωγραφικὴ καὶ οἰκονομικὴ τῆς θέσις. Ἀλλ' ἔαν ἡμεῖς εὕρισκόμεθα εἰς τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλίας, θὰ ἐφερόμεθα ἄλλως; «A la guerre comme à la guerre». Ἐκαστος ὑπερασπίζεται ἑαυτὸν ὡς δύναται, ἔαν δὲ οἱ Ἀγγλοὶ ἀνεξαρτήτως τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ τοῦ ναυτικοῦ των, δύνανται νὰ χρησιμοποιοῦσιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν των ὑπεροχὴν διὰ νὰ μᾶς νικήσουν, ποῖος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς κατακρίνῃ δι' αὐτό; Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ὑπελογίζομεν ἐπὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου εἰς τὰς Ἀγγλικὰς ἀποικίας, ὅπισθεν τῶν ὁποίων ἱστάμεθα ὡς «spiritus rector»; Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν εἰσπράττομεν ἀπὸ τοῦ οἰκτροῦ καὶ ἡρημωμένου Βελγίου—τοῦ ἑρμαίου τούτου τῆς πενίας, ἐντὸς ὀλίγου δὲ καὶ τῆς πείνης: χώρας, ἡ ὁποία ἐπὶ τέλους ὑπεραμύνεται ἀπλῶς τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἐλευθερίας της (ἀγῶν ἐλευθερίας ὑπὸ τὴν πραγματικὴν του ἔννοιαν!)—ἡμεῖς οἱ ἴδιοι, λέγω, δὲν εἰσπράττομεν ἀπὸ τὴν ἐξηντλημένην ταύτην χώραν καὶ ἀπὸ τὰς ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει ἡρημωθείσας πόλεις της πολλὰς ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων μάρκων ὡς «πολεμικὴν εἰσφοράν», ὡς οὕτω τὴν ἀποκαλοῦμεν; Ἀπὸ τῆς ἰδικῆς μου ἀπόψεως, ὁ οἰκονομικὸς πόλεμος, τὸν ὁποῖον ἡ Ἀγγλία διεξάγει ἐναντίον μας, εἶνε ἀπείρως προτιμότερος τῆς πολεμικῆς τοῦ αἵματος, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐπροκαλέσαμεν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ πόλεμος τοῦ αἵματος συνεπάγεται τὴν ἀπώλειαν ὅχι μόνον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκονομικῶν πόρων τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ ἐμπορικὸς πόλεμος τοῦναντίον ἀπαιτεῖ μόνον οἰκονομικὰς θυσίας, φείδεται ὅμως ἐκείνου τὸ ὁποῖον, ἐπὶ τέλους, ἔχει καὶ τὴν μεγαλυτέραν ἀξίαν, τῆς ἀνθρωπίνης δηλ. ζωῆς. Ὡς πρὸς τοῦτο ὁμοιάζει ἐν τινι μέτρῳ πρὸς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ἐν καιρῷ εἰρήνης ὑφίσταται μεταξὺ χωρῶν, τῶν ὁποίων αἱ σχέσεις δὲν διέπονται ὑπὸ ἐμπορικῶν συνθηκῶν· εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ὑπάρχει οἰκονομικὴ πάλῃ ἄνευ ἀπωλείας ἀνθρωπίνης ζωῆς.

[Ὁ συγγραφεὺς ὁμιλεῖ περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀπόψεων

τοῦ πολέμου καὶ περὶ τοῦ πόθου τῶν Γερμανῶν ὅπως φθάσουν εἰς τὸ Καλαὶ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πόθου ὁ ὁποῖος ὑπενθυμίζει εἰς τὸν συγγραφέα ἓνα πίνακα τοῦ Sprangenberg ἐπιγραφόμενον «Καταδίωξις τῆς Εὐτυχίας», ἐπιλέγει δέ:] :

Τὸ αὐτὸ θὰ συμβῇ, φοβοῦμαι, καὶ μὲ τὸ ζήτημα τῆς εἰσβολῆς εἰς Ἀγγλίαν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου προβάλλεται εἰς τὸ Γερμανικὸν λαὸν ὡς ἐπαγωγὸς μαγικὴ εἰκὼν. Ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ἐγγὺς ἡ ἀντίπεραν [Ἀγγλική] ἀκτὴ, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ διαπεραιωθῶμεν ἐκεῖ, «διότι ἡ θάλασσα εἶνε παρὰ πολὺ βαθεῖα». Ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀνδρῶν θὰ ἠδύναντο νὰ θυσιαστοῦν εἰς τὴν προσπάθειαν ταύτην, ἂν ἐζητεῖτο ἀπὸ αὐτοῦς ἡ τοιαύτη θυσία, ἀλλὰ καὶ ἂν κατωρθώναμεν νὰ διαπεραιωθῶμεν ἐκεῖσε, θὰ ἤρχιζεν ἀμέσως μία ἀγρία πάλη ὑπὲρ ἐστιῶν ἐκ μέρους τοῦ προσβαλλομένου λαοῦ, καὶ τὰ στρατεύματά μας, ἐστερημένα τοῦ συνδέσμου καὶ τῶν ἐπικοινωνιῶν των μετὰ τῶν κατ' οἶκον βάσεών των, θὰ συνετρίβοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Πᾶν ὅ,τι ἕκαστος Γερμανὸς ἀπὸ μηνῶν ψιθυρίζει πρὸς τὸν γείτονά του ὡς πόθον καὶ ὡς ἐλπίδα του μοὶ φαίνεται ὅτι δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μία τολμηρὰ πτήσις τῆς φαντασίας ἡ ὁποία θὰ συντριβῇ ἀθλίως ἐπὶ τῆς ἀθραύστου θαλασσίας δυνάμεως τῆς Μεγ. Βρεττανίας.

Παρ' ὅλον τὸν θαυμασμὸν τὸν ὁποῖον δυνάμεθα νὰ αἰσθανώμεθα διὰ τὰ κατορθώματα τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτικοῦ μας, θὰ ἦτο ἀφροσύνη νὰ κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γιγάντιος ὑπεροχὴ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου δὲν δύναται ν' ἀντισταθμισθῇ διὰ Ζέππελιν καὶ ὑποβρυχίων—ἐκ τῶν ὁποίων (ὑποβρυχίων) σημειωτέον ὅτι ἡ Ἀγγλία ἔχει πολὺ περισσότερα ἀπὸ ἡμᾶς (τῷ 1912 εἶχεν 85, εἰς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθῶσι καὶ 90 Γαλλικά). Πλὴν τούτων δὲ πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ ὅτι ὁ Ἀγγλικὸς στόλος θὰ ἦτο ὁ ἐπιτιθέμενος καὶ ὁ Γερμανικὸς στόλος ὁ προσβαλλόμενος, ἂν οὗτος κατῴρθου νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Μάγχης. Ὁ Γερμανικὸς στόλος ἐπομένως θὰ εἶχε νὰ προστατεύσῃ ὄχι μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ δυσκίνητα φορτηγὰ σκάφη, ἀνίκανα νὰ προστατευθῶσιν ἀφ' ἑαυτῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ μετεφέροντο εἰς Ἀγγλίαν σώματά τινα στρατοῦ, μετὰ τοῦ ἀπαιτουμένου ἐλαφροῦ καὶ βαρέος πυροβολικοῦ, ἵππικοῦ, τραίνων, σκαπανέων, αὐτοκινήτων καὶ ἀεροπορικοῦ ὕλικου. Εἶνε λοιπὸν δυνατόν νὰ φαντασθῇ

τις ὡς δυνατὴν μίαν τοιαύτην ἀπόπειραν; Εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξουν ἀνθρώπινα ὄντα, ἅτινα θὰ ᾔσαν διατεθειμένα νὰ ἐκθέσουν εἰς καταστροφὴν δι' ἐνὸς καὶ μόνου πλήγματος, καὶ ἐπὶ τοιαύτης κλίμακος, ἑκατοντάδας χιλιάδων ὁμοίων των;

..... Ἐπρεπε νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὰ βουνὰ ἐκεῖνα τῶν πτωμάτων καὶ τῶν ἠκρωτηριασμένων σωμάτων ἅτινα σήμερον κατακαλύπτουσι τὰ πολεμικὰ πεδία τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς καὶ ἅτινα ἐπὶ αἰῶνας ὅλους εἰς τὸ μέλλον θὰ ἀποτελοῦν, χάρις εἰς τὰς λιπαντικὰς αὐτῶν ιδιότητας, μέγιστον πλεονέκτημα διὰ τὴν γεωργίαν... Πρέπει καὶ ὁ πυθμὴν τῆς θαλάσσης νὰ καλυφθῇ δι' ἀνθρωπίνων πτωμάτων; Αἱ χιλιάδες τῶν γενναίων ναυτῶν οἱ ὅποιοι μέχρι τοῦδε εὖρον ὑγρὸν τάφον εἰς τὰ βάθη τοῦ ὠκεανοῦ δὲν εἶνε ἀρκεταί; Πρέπει δι' ἐνὸς καὶ μόνου πλήγματος ὁλόκληρα σώματα στρατοῦ νὰ καταποθῶσιν ὑπὸ τῶν κυμάτων;

Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι κατωρθώναμεν νὰ ἀποδῶμεν εἰς τὰς Ἀγγλικὰς ἀκτὰς, θὰ ἐκερδίζομεν διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὸν πόλεμον, θὰ ἡττᾶτο ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἀγγλία; Θὰ ἐπιτρέψῃ τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος νὰ τῷ ὑπαγορευθοῦν ὅροι εἰρήνης ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐν Λονδίῳ, ὡς ἀκούει τις νὰ διαλαλοῦν καθ' ἑκάστην ἐν Γερμανίᾳ οἱ μωρολόγοι καὶ οἱ ὀπτασιαζόμενοι; Θὰ πέσουν τότε εἰς τὴν κατοχὴν μας αἱ Βρεττανικαὶ κτήσεις; Οὐδὲν τοιοῦτον θὰ συμβῇ. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ μάθω κατὰ τίνα τρόπον ὁ Καναδᾶς, αἱ Ἰνδῖαι, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία θὰ ἐπευφήμουν τὸν Γερμανὸν κατακτητὴν, ὁ ὅποιος, ὡς τόσον ὠραῖα τὸ ἐξέφρασεν ὁ Γερμανὸς Καγκελλάριος πρὸς Ἀμερικανὸν δημοσιογράφον, «προώρισται νὰ φέρῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸν κόσμον». Ποία χώρα παρουσιάζει πολιτικῶς τόσῃν ὑστέρησιν καὶ ὑποβάλλεται εἰς τόσους περιορισμοὺς τοῦ λόγου ὅσον ἡ Πρωσικὴ Γερμανία, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὴν Ρωσσίαν καὶ τὴν ἑνδοξὸν μας σύμμαχον Αὐστροουγγαρίαν; Ποία χώρα γνωρίζει ὀλιγώτερον τῆς Γερμανίας τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἀφομοιώνῃ πρὸς ἑαυτὴν τὰς ξένας ἐθνικότητας, τοῦ νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς αὐτὰς νὰ ζοῦν συμφώνως πρὸς τὰ ἴδιά των ἥθη καὶ ἔθιμα, τὴν τέχνην τοῦ νὰ τὰς καθιστᾷ εὐτυχεῖς καὶ ἐπομένως νομιμόφρονες καὶ πιστάς; Ἡ πολιτικὴ μας ἀπέναντι τῶν Πολωνῶν, τῶν Δανῶν καὶ ἀπέναντι τῆς Ἀλσατίας καὶ Λωρραίνης, ὁμιλεῖ εὐγλωττότατα ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Κάθε ἀντίδρασις εἰς τὸ

εἶδος τοῦτο τοῦ ἐκγερμανισμοῦ ἐξηγντλήθη ἄνευ καρποφόρου τινὸς ἀποτελέσματος. Τὸ Ζάβερν ἀποτελεῖ τὸ φωτεινὸν ζενιθ τῆς πολιτικῆς ταύτης πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ Πολωνικοὶ νόμοι μας μὲ τὰς καταναγκαστικὰς ἀπαλλοτριώσεις γαιῶν κατεχομένων ἐκ κληρονομίας, νόμοι, οἱ ὅποιοι χωρὶς κάμμίαν ἀνάγκην μᾶς ἐστοίχισαν ἑκατοντάδας ἑκατομμυρίων μάρκων καὶ οἱ ὅποιοι παρήγαγον ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τοῦ προσδοκωμένου ἀποτελέσματος, θὰ παραμένουν διηγεκὲς ὑπόμνημα τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Πρὸς βορρᾶν πάλιν, κατὰ τῆς Δανίας, τὰ πράγματα δὲν εἶνε καλύτερα. Πρὸς τὸ παρόν, φυσικά, ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ πολέμου, ἡ καταθλιπτικὴ αὕτη πολιτικὴ μετριάζεται ὅπωςδῆποτε. Οἱ Πολωνοὶ ἔχουν ἤδη καταστῆ αἰφνιδίως τὸ χαϊδευμένον τέκνον τῆς οἰκογενείας. Ἐὰν ἄλλοτε διεμαρτύροντο λέγοντες ὅτι δὲν συνεπάθουν πρὸς ἐνεργείας ἐχθρικὰς πρὸς τὴν Πρωσσίαν καὶ ὅτι ἐξηναγκάζοντο νὰ παραμένουν εἰς τὰς τάξεις τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ὅπως ὑπεραμυνθῶσι τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐθνικότητός των, εἰς τὰς διαμαρτυρίας των ἐδίδετο πάντοτε ἀπάντησις διὰ νέων ἐξαναγκαστικῶν μέτρων καὶ δι' ἐπεκτάσεως τῶν Πολωνικῶν νόμων. Ἀφοῦ ἐν τῷ οἴκτρῳ ἀριστοκρατικῷ Κοινοβουλίῳ τῆς Πρωσίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινοβουλευτικὴ ἀντιπολίτευσις, πᾶσαι αἱ νοουθεσίαι τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἐρρίπτοντο διαρκῶς εἰς τὸν ἄνεμον, ἐγένετο δὲ τολμηρὰ πρόοδος εἰς τὴν ψευδῇ καὶ δαπανηρὰν ἀτραπὸν τοῦ ἐκγερμανισμοῦ.

Ὑποτίθεται λοιπὸν ὅτι ἡ Γερμανία αὕτη κυβερνωμένη ἐπὶ τῇ βάσει Πρωσικῶν ἀρχῶν, εἶνε προικισμένη διὰ τῶν ἀναγκαίων προσόντων, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλίας ὡς παγκοσμίου Δυνάμεως, τὴν θέσιν τῆς Ἀγγλίας ἢ ὅποια ὀφείλει τὴν παγκόσμιόν της δύναμιν ὅχι ἀπλῶς εἰς τὴν διὰ τῶν αἰώνων ψυχρὰν ἐπιδίωξιν τῶν συμφερόντων της, ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἰς τὸ δαιμόνιόν της, χάρις εἰς τὸ ὅποion κατενόησε τὸν τρόπον καθ' ὃν δύναται νὰ συνενώνῃ πρὸς τὴν παγκόσμιον αὐτοκρατορίαν της ξένα ἔθνη, χωρὶς ποσῶς νὰ τὰ καταδυναστεύῃ, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τὴν ἀφομοίωσίν των ;

Ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα δὲν γνωρίζει τὴν λέξιν «Ἐξαγγλισμός», διότι ἡ ἰδέα αὕτη εἶνε ἄγνωστος εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πολιτικὴν, ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα, τοῦλάχιστον ἐν τῇ πολιτικῇ, πάντοτε σταματᾷ

ὀπισθεν τῶν «πραγμάτων», παρέχει δὲ ἑκφρασιν μόνον εἰς τὸ ὅτι ὑπάρχει ἤδη. Ἐδῶ δὲν ἐφαρμόζεται τὸ ρητὸν τοῦ Γκαίτε :

«Διότι ὅπου ἀπορεῖ ἡ νόησις

Μία λέξις εἰσπηδᾷ διὰ νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ ¹⁾).

Εἰς τὴν πολιτικὴν συμβαίνει ἀκριδῶς τὸ ἐναντίον. Ἡ λέξις ἀνακαλύπτεται μόνον ὅταν ὑπάρξῃ ἡ ἰδέα. Ἡ λέξις Kulturkampf (ἄγὼν διὰ τὴν κουλτοῦρ) ἐπλάσθη μόνον ὅταν ἐξερράγη πράγματι ὁ τοιοῦτος ἄγὼν.

Ὡστε λοιπὸν αἱ Ἀγγλικαὶ ἀποικίαι θὰ πετάξουν πρὸς ἡμᾶς καὶ θὰ μᾶς χαιρετίσουν ὡς ἐλευθερωτάς, ἐὰν ἡθέλομεν κατορθώσῃ νὰ διεισδύσωμεν εἰς Ἀγγλίαν ; Ἀπαγε· τοῦναντίον θὰ ὑπερασπίσουν ἑαυτοὺς μέχρι τοῦ τελευταίου ἀνδρὸς καὶ τοῦ τελευταίου πλοίου των, προτοῦ παραιτηθοῦν τῆς Ἀγγλικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, διὰ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὴν Γερμανικὴν δουλείαν καὶ καταδυνάστευσιν.

*
* *

[Ὁ συγγραφεὺς ἀνασκοπεῖ τὰς ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ μετώπου αἱματηρὰς μάχας, παρατηρῶν ὅτι ὁ ἄγὼν τῶν χαρακωμάτων δυσκόλως δύναται νὰ καταλήξῃ εἰς ὀριστικὰ ἀποτελέσματα, καὶ ἐξακολουθεῖ] :

Καὶ ἀφοῦ θυσιασθοῦν αἱ εἰς ἀνθρώπινον αἷμα καὶ ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν ἀνυπολόγιστοι αὐταὶ ἑκατόμβαι, θὰ ἔχωμεν ἄρά γε τότε τὴν νίκην ; Ποσῶς. Καὶ ἐὰν δι' ὅλων τούτων τῶν θυσιῶν κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτελέσωμεν σημαντικὴν τινα προέλασιν, θὰ κερδήσωμεν μόνον ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐπετύχομεν ἐντὸς τεσσάρων ἐβδομάδων. Ἀέναοι ἐνισχύσεις Ἀγγλικῶν καὶ Γαλλικῶν ἀποικιακῶν στρατευμάτων, τὸ τέλος τῶν ὁποίων δὲν δύναται τις νὰ προῖδῃ, πληροῦσι τὰ κενὰ καὶ ἐπαυξάνουσι τοὺς ἀριθμοὺς τῶν μαχομένων Ἀγγλογαλλικῶν δυνάμεων. Ἐκάστη παρερχομένη ἐβδομάς τῆς ἀναποφασίστου ταύτης πολεμικῆς τῶν χαρακωμάτων ἐπαυξάνει τὰς δυσκολίας τῆς νικηφόρου πορείας μας. Καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν Βοερικὸν πόλεμον οἱ Ἀγγλοὶ κατέ-

¹⁾ «Denn eben wo Begriffe fehlen,
Da stellt ein Wort zur rechten Zeit sich ein».

Φάουστ.

δειξαν πόσον στρατὸν δύνανται νὰ συλλέξουν ἐν καιρῷ πολέμου, παρ' ὅλας τὰς μικράς των τακτικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις. Τότε δὲ εἶχον νὰ διανύσουν μακροτάτην ἀπόστασιν διὰ νὰ μεταφέρουν στρατεύματα εἰς τὴν Νότ. Ἀφρικὴν· σήμερον ὅμως δὲν ἔχουν παρὰ νὰ διαπεράσουν τὴν στενὴν λωρίδα τῆς θαλάσσης τῆς Μάγχης. Οἱ ἀντίπαλοί μας ἐξακολουθοῦν νὰ ἐνισχύωνται διαρκῶς.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

Τὸ ὅτι ἀπεξενώθημεν τῶν συμπαθειῶν τοῦ κόσμου δὲν ὀφείλεται εἰς ξένην κακοβουλίαν, φθόνον ἢ ψεύδη· αὐταὶ αὐταὶ αἱ πράξεις μας πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὑπεύθυνοι διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Αἱ ξέναι χῶραι καὶ πρὸ παντὸς αἱ οὐδέτεραι γινώσκουν καλύτερον τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων καὶ γνωρίζουν ποῖος ὑπέχει τὴν εὐθύνην τῆς παγκοσμίου ταύτης καταστροφῆς. Αἱ ξέναι οὐδέτεραι χῶραι γνωρίζουν ἀρκετὰ καλὰ τὰς συνθήκας τῆς πολιτικῆς μας ζωῆς. Γνωρίζουν ὅτι ὑπὸ προσωπεῖον κοινοβουλευτισμοῦ διοικούμεθα πράγματι ἀπολυταρχικῶς. Τελευταίως ἀντελήφθησαν πῶς εἰς Αὐτοκρατορικὸς Καγκελλάριος τῆς Γερμανίας, κατὰ τοῦ ὁποῖου ἢ πλειονότης τῶν τριῶν-πέμπτων τοῦ Κοινοβουλίου ἐξέδωκε ψῆφον ἐνδεικνύουσαν ἑλλειψιν ἐμπιστοσύνης, ἠδυνήθη ἐν τούτοις νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀσάλευτος, ἀσφαλῆς ἐν τῇ ὑποστηρίξει τῆς Αὐλῆς καὶ τῶν στρατιωτικῶν κύκλων—γεγονός, τὸ ὁποῖον, ἔξω τῆς Ρωσσίας, εἰς κανὲν ἄλλο πεπολιτισμένον κράτος εἶνε πλεόν δυνατόν. Γνωρίζουν ὅτι ὁ Πρωσικὸς λαὸς πολιτικῶς δὲν ἔχει δικαιώματα καὶ ὅτι κυβερνᾶται ὑπὸ μιᾶς μικρᾶς κλίμας ἀριστοκρατῶν, οἱ ὁποῖοι κατέλαβον ἐπὶ μισθώματι ὅλα τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα ἐν τῇ Κυβερνήσει καὶ τῷ στρατῷ.

Πρὸ παντὸς αἱ οὐδέτεραι χῶραι γνωρίζουν—καὶ ἤδη ἔρχομαι εἰς τὰ καίρια σημεῖα τῶν ὅσα ἔχω νὰ εἶπω —:

α') ὅτι ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία πρὸ πολλοῦ εἶχον καταρτίσει τὰ σχέδια καὶ τὰς προετοιμασίας των διὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὅχι μόνον ἀπὸ στρατιωτικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως·

β') ὅτι ἀπὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποφασισθῇ νὰ παρασταθῇ ὁ ἐπιθετικὸς οὗτος πόλεμος εἰς τὸν Γερμανικὸν λαὸν ὥς πόλεμος ἀπελευθερωτικός, ἐπειδὴ ἦτο γνωστὸν ὅτι μόνον διὰ τοῦ

τρόπου τούτου ἦτο δυνατόν νὰ διεγερθῇ ὁ ἀναγκαῖος λαϊκὸς ἐνθουσιασμός·

γ') ὅτι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ πολέμου τούτου εἶνε ἀπόπειρα πρὸς ἐγκατάστασιν τῆς Γερμανικῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου, ὥς βραδύτερον δ' ἐπακολούθημα ταύτης, ἡ ὑποκατάστασις τῆς ἐν τῷ κόσμῳ Ἀγγλικῆς δυνάμεως συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχὴν «*ôte-toi de la que je m'y mette*».

Περὶ τῶν γεγονότων καὶ προσπαθειῶν τούτων ὑπάρχουν τόσον πειστικαὶ μαρτυρίαι γραφεῖσαι ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν εἰς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, ὥστε ἀποτελεῖ μωρὸν ὅσον καὶ ἄπελπι ἐγχείρημα ἡ προσπάθεια πρὸς καταπολέμησιν τῆς πεποιθήσεως ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου διὰ τῶν ἀστηρίκτων δημοσιευμάτων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀνέλαβον τὴν «διαφώτισιν» τῆς παγκοσμίου δημοσίας γνώμης περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Γερμανίας.

II

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

ΟΙ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΑΙ ΜΑΣ: ΒΕΡΝΑΡΔΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ

Τὰ συγγράμματα τοῦ Βερνάρδη (Bernhardi) «Ἡ Γερμανία καὶ ὁ Προσεχὴς Πόλεμος», τοῦ Φροβενίου (Frobenius) «Ἡ Μοιραία Ὥρα τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρατορίας», τὰ βιβλία τοῦ Τράϊτσκε (Treitschke) «Γερμανικὴ Ἱστορία καὶ πολιτικὴ» εἶνε γνωστότατα ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, καθὼς καὶ ἐν Γερμανίᾳ, μετεφράσθησαν δὲ ἐν μέρει καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Αἱ ἱμπεριαλιστικαὶ τάσεις μιᾶς πολιτικῆς σπείρας οὐδέποτε ἄλλοτε διετυπώθησαν σαφέστερον καὶ—κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πρωτουργῶν των—καὶ ἐδικαιολογήθησαν πληρέστερον ἢ ὅσον εἰς τὰ συγγραφὰς ταύτας.

Ὀλίγα τινὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῶν τοῦ Βερνάρδη θὰ ἀρκέσουν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος εἶνε Πρῶσος στρατηγὸς τοῦ ἱππικοῦ, εἰς ὃν, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, εἶχεν ἀνατεθῇ ἰδιαιτέρα ἀποστολὴ ἐν τῇ Ἀνατολῇ,

ἔχει δὲ παρασημοφορηθῇ διὰ τοῦ Σιδηροῦ Σταυροῦ πρώτης τάξεως. Τὸ ὅτι ἔχει ἁρμόδιον κύρος νὰ διερμηνεύσῃ τὰς βλέψεις τῶν αὐθεντικῶν Γερμανικῶν κύκλων δυσκόλως δύναται ν' ἀμφισβητηθῇ.

Ἐν σελίδι 255 τοῦ βιβλίου του λέγει ⁽¹⁾.

«Ἡ Κυβέρνησις οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ ὑπολογίσῃ ἐπὶ καλῶς ὠπλισμένου καὶ αὐτοθυσιαστικοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ κινδύνου ἢ τῆς ἀνάγκης, ἐὰν ἐξακολουθῇ προσδλέπουσα ἡρέμως τὰ πράγματα, καθ' ὃν χρόνον τὸ φιλοπόλεμον πνεῦμα ὑπονομεύεται συστηματικῶς ὑπὸ τοῦ Τύπου καὶ κηρύττεται ἡ πολιτικὴ μιᾶς ἀσθενοῦς εἰρήνης· ἔτι δὲ ὀλιγώτερον ἀκόμη, ἐὰν ἐπιτρέπῃ εἰς τὰ ὄργανά της νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν τακτικὴν ταύτην καὶ νὰ τονίζουσιν διαρκῶς ὅτι ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης εἶνε ὁ σκοπὸς πάσης πολιτικῆς μας. Πρέπει τοῦναντίον νὰ πράττῃ τὸ πᾶν πρὸς ὑπόθαλψιν τοῦ στρατιωτικοῦ πνεύματος καὶ νὰ κάμῃ τὸ ἔθνος νὰ ἐννοήσῃ τὰ καθήκοντα καὶ τοὺς σκοποὺς μιᾶς ἱμπεριαλιστικῆς πολιτικῆς.

«Πρέπει διαρκῶς νὰ ὑποδεικνύῃ τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ πολέμου ὡς ἀπαραιτήτου παράγοντος εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ καθήκον τῆς αὐτοθυσίας καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὸ κράτος καὶ τὴν πατρίδα».

Ἐν σελίδι 257:

«Ἡ ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἡμῶν δὲν ἀντανακλᾶται εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ Τύπου, τὸ ὁποῖον ἐνδιατρίβει διαρκῶς ἐπὶ τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως τῆς εἰρήνης, καταγγέλλει δὲ πᾶν τολμηρὸν καὶ εὐρὺ πολιτικὸν μέτρον ὡς πολιτικὴν ἀτάσθαλον.

» Ἀπεναντίας, μία διάπυρος ἐπιθυμία ὅπως ἀποκτήσωμεν πρωτίστην θέσιν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων καὶ ὅπως δράσωμεν ἀνδρικῶς πληροῖ τὸ ἔθνος ἡμῶν. Ἐκάστη ζωηρὰ φράσις, ἕκαστον εὐτολμον πολιτικὸν μέτρον τῆς Κυβερνήσεως εὕρισκει ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ βαθυτάτην ἠχώ καὶ χαλαροῖ τοὺς δεσμούς, οἱ ὁποῖοι δεσμεύουν τὰς δυνάμεις του. Εἰς μεγάλην μοῖραν τοῦ ἐθνικοῦ τύπου τὸ συναίσθημα τοῦτο εὖρεν ἐπανειλημμένως εὐγενῇ ἐκφρασιν. Ἀλλ' ὁ πολιτευτὴς ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ἱκανοποιεῖ τὸν διάπυρον τοῦτον

(1) Ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς μεταφράσεως Edward Arnold, Λονδίνον.

πόθον, ὁ ὁποῖος κοιμᾶται εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ μας ἀδιατάρακτος ἐκ τῶν θορύβων τῶν κομμάτων καὶ τοῦ κομματικοῦ τύπου, θὰ κατέκτα ὅλων τὰ πνεύματα».

Ἐν σελίδι 258 :

«Τοιαύτη πολιτικὴ (δηλ. στρατιωτικὴ πολιτικὴ) εἶνε ἐπίσης ἡ ἀρίστη σχολή, ἐντὸς τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἐκπαιδευθῇ ἔθνος τι πρὸς μεγάλα στρατιωτικὰ κατορθώματα. Ὄταν τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ στρέφεται πρὸς ὑψηλὰ ἰδεώδη, αἰσθάνεται οὗτος τὴν **ὑποχρέωσιν νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ πολέμου γενναίως καὶ νὰ παρασκευάζῃ τὸ πνεῦμά του δι' αὐτόν**.

«...Ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ ἔχομεν πολὺ μεγαλύτερον καὶ πολὺ πλεον ἐπεῖγον καθῆκον πρὸς τὸν πολιτισμὸν νὰ ἐκπληρώσωμεν παρὰ ἡ Μεγάλῃ Ἀσιατικῇ Δύναμει. Ἡμεῖς, καὶ οἱ Ἰάπωνες, **δυνάμεθα νὰ ἐκπληρώσωμεν τὸ καθῆκον τοῦτο μόνον διὰ τοῦ ξίφους**.

»Θὰ ἀποφύγωμεν λοιπὸν νὰ προσλάβωμεν εὐτολμον καὶ ἐνεργὸν πολιτικὴν, τὸ μόνον ἀποτελεσματικὸν μέσον πρὸς παρασκευὴν τοῦ λαοῦ μας διὰ τὸ στρατιωτικὸν τοῦ καθῆκον;»

Ἐν σελίδι 275 :

«Ἐπιτυχὴς πολιτικὴ λοιπὸν δὲν δύναται νὰ ἀκολουθηθῇ χωρὶς νὰ ὑπολογίσῃ τις πιθανότητας καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ κινδύνους. Πρέπει νὰ ἔχῃ ἡ πολιτικὴ αὕτη συνείδησιν τοῦ σκοποῦ της καὶ νὰ ἔχῃ τὸν σκοπὸν τοῦτον διαρκῶς ὑπ' ὄψει. Πρέπει νὰ χρησιμοποιοῖ πᾶσαν μεταβολὴν τῶν περιστάσεων καὶ πάντα τὰ ἀπρόδλεπτα γεγονότα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἰδεῶν της. Πρὸ παντὸς πρέπει νὰ εἶνε ἐτοίμη νὰ ὁράξῃ τὴν κατάλληλον ψυχολογικὴν στιγμὴν καὶ νὰ ἐνεργῇ εὐτόλμως, ἐὰν ἡ γενικὴ θέσις τῶν πραγμάτων ἐνδείξῃ τὸ δυνατόν τῆς πραγματοποιήσεως πολιτικῶν φιλοδοξιῶν, ἢ **τῆς διεξαγωγῆς ἀναγκαίου τινὸς πολέμου ὑπὸ εὐνοϊκᾶς συνθήκας**».

Ἐν σελ. 275—6 :

«Ὁ Γέρω-Φρίτζ πρέπει νὰ εἶνε τὸ πρότυπόν μας ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην (δηλ. εἰς τὴν **παράβλεψιν καὶ ἀθέτησιν τῶν ιστορικῶν δικαίων**), πρέπει δὲ νὰ μᾶς διδάσκῃ μετὰ ἀμειλίκτου ρεαλισμοῦ νὰ καθοδηγῶμεν οὕτω πῶς τὴν πολιτικὴν μας, ὥστε ἡ θέσις τοῦ πολιτικοῦ κόσμου νὰ εἶνε εὐμενῆς πρὸς ἡμᾶς καὶ νὰ μὴ χάσωμεν τὴν χρυσὴν εὐκαιρίαν.

«Ἀποτελεῖ κατάχρησιν γλώσσης ἡ προσπάθεια τοῦ ἥκιστα

ἐπιχειρηματίου αἰῶνός μας ὅπως στιγματίσῃ τὴν δραστικὴν ἐκείνην πολιτικὴν, ἢ ὁποία ἐπεδίωξε θετικοὺς σκοποὺς, ὡς πολιτικὴν τυχοδιωκτικὴν».

Ἐν σελ. 277 ὁ συγγραφεὺς ὑποδεικνύει ὅτι ἡ στρατιωτικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευὴ πρέπει νὰ συμβαδίζουσιν διὰ νὰ καταστῇ δυνατὸν ὅπως τὸ πλῆγμα κατενεχθῇ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἢ ὁποία θὰ εἶνε ἡ εὐθιγετώτερα ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως.

«Ἡ ὑποχρέωσις ἡ ἐπιβαλλομένη ἐπὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ ὅπως παραμένῃ μακρὰν τῆς πολιτικῆς ἐν εἰρήνῃ, ὅπως καὶ ἐν πολέμῳ, εἶνε ὀρθὴ μόνον ἀπὸ μιᾶς περιορισμένης ἀπόψεως. Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου πρέπει νὰ τηρῶνται ἐνήμεροι τῶν διαρκῶς κυμαινομένων καὶ μεταβαλλομένων φάσεων τῆς πολιτικῆς· πρέπει μάλιστα νὰ ἐπιτρέπηται τὰ μέτρα εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπιδράσις τις ἐπὶ τῆς πολιτικῆς διὰ νὰ προσαρμόζουσιν τὴν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς, ἔχουν δὲ τὸ δικαίωμα νὰ ζητοῦν παρὰ τοῦ πολιτικοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, ἐὰν ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἶνε ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκὴ».

Ἐν σελίδι 280 :

«Τὰ μειονεκτήματα μιᾶς τοιαύτης καταστάσεως (δηλ. πολέμου πρὸς δύο μέτωπα) δύνανται ν' ἀποφευχθῶσι διὰ πολιτικῆς καθιστώσης ἐφικτὴν στάσιν ἐπιθετικὴν καί, εἰ δυνατόν, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἐνὸς ἀντιπάλου, προτοῦ ὁ ἄλλος κατορθώσῃ νὰ ἀναμιχθῇ ἐνεργῶς εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐκ τῆς πρωτοβουλίας ταύτης ἐξήρτηται σήμερον ἡ ἀσφάλεια ἡμῶν, ὡς ἐξήρτητο καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν Φρειδερίκου τοῦ Μεγάλου. Πρέπει νὰ ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μας πρὸς τὴν ἀλήθειαν ταύτην».

Ταυτοχρόνως ἡ διπλωματία μας ἀνέλαβε τὸ ἔργον «νὰ ἀνακατεύσῃ οὕτω τὰ χαρτιά της, ὥστε νὰ εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ μᾶς ἐπιτεθῇ ἡ Γαλλία». Ὁ συγγραφεὺς προσθέτει κατόπιν :

«Ἡ ἀποψις αὕτη χρήζει ἀναμφιδόλως προσοχῆς, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἐλπίζωμεν ὅτι θὰ προκαλέσωμεν τὴν ἐπίθεσιν ταύτην τηροῦντες στάσιν παθητικῆς ἀναμονῆς. Οὔτε ἡ Γαλλία, οὔτε ἡ Ρωσία, οὔτε ἡ Ἀγγλία ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἐπιτεθοῦν διὰ νὰ προαγάγουν τὰ συμφέροντά των. Ἐφ' ὅσον ἡμεῖς ἀποφεύγωμεν τὴν ἐπίθεσιν, δύνανται νὰ μᾶς ἐξαναγκάσουν νὰ ὑποταχθῶμεν εἰς τὴν

θέλησιν των διὰ τῆς διπλωματίας, καθὼς ἡ ἔκδοσις τῶν διαπραγματεύσεων τοῦ Μαρόκου ἀποδεικνύει καὶ καθὼς ἡ ἔκδοσις τῆς Βαλκανικῆς κρίσεως ἐνδεχόμενον ἐπίσης νὰ καταδείξῃ.

«Ἐὰν ἐπιθυμοῦμεν νὰ προκαλέσωμεν ἐπίθεσιν τῶν ἀντιπάλων μας, πρέπει νὰ ἐγκαινίσωμεν ἐνεργὸν πολιτικὴν, ἡ ὁποία, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὴν Γαλλίαν, θὰ ἐπηρεάξῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὰ συμφέροντα αὐτῆς ἢ τὰ τῆς Ἀγγλίας, ὥστε ἀμφοτέρω τὰ κράτη ταῦτα νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκην νὰ μᾶς ἐπιτεθοῦν. Εὐκαιρίαι διὰ τοιαύτην τινὰ πολιτικὴν μᾶς παρέχονται ἐν Ἀφρικῇ καὶ ἐν Εὐρώπῃ.»

Δὲν εἶνε κατὰδηλον τὸ νόημα τῶν φράσεων τούτων; Ὅχι μόνον αἱ τάσεις τῆς Γερμανικῆς πολιτικῆς ἀποκαλύπτονται οἷαι εἶνε πράγματι καὶ ἄνευ οἰουδήποτε προσχήματος, ἀλλὰ καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν αἱ τάσεις αὗται δέον νὰ πραγματοποιηθῶσι, προδιαγράφεται ἐν λεπτομερεστάτῃ λεπτολογίᾳ. Δέον νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι ὁ Καγκελάριος ὑπῆρξε κατάλληλος μαθητὴς τοῦ Στρατηγοῦ, ἐξετέλεσε δὲ ἀριστοτεχνικώτατα τὸ ἔργον τοῦ «ἀνακατεύματος τῶν χαρτιῶν» κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ἐκ τοῦ ἐπιθετικοῦ πολέμου νὰ δημιουργηθῇ πόλεμος δῆθεν ἐλευθερωτικός. Τοῦτο τοῦλάχιστον φαίνεται ὅτι πιστεύει ὁ ἀπλοϊκὸς Μιχαήλ⁽¹⁾, διότι ὅλος ὁ ἄλλος κόσμος πρὸ πολλοῦ κατώρθωσε νὰ διῶδῃ διὰ μέσου τῆς γιγαντιαίας φενάκης.

Ὁ Bernhardt φυσικὰ θὰ προετίμα νὰ παρείχομεν ἀφορμὴν πρὸς ἔκρηξιν Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μαροκηνοῦ ζητήματος, παρηγορεῖται ὅμως διὰ τῆς σκέψεως ὅτι δὲν ἐχάθησαν ἀκόμη πᾶσαι αἱ εὐκαιρίαι.

Ἐν σελίδι 285 λέγει:

«Δὲν πρέπει, ἐπομένως, νὰ θεωρήσωμεν τὴν σύμβασιν ταύτην ὡς ὀριστικὴν. Ὑπόκειται εἰς ἀναθεώρησιν τόσον αὐτὴ ὅσον καὶ ἡ Συνθήκη τῆς Ἀλγεθίρας, πράγματι δὲ παρουσιάζει ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην τὸ πλεονέκτημα ὅτι δημιουργεῖ νέας εὐκαιρίας προστριβῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν».

Ἴδου λοιπόν: μία διεθνὴς συνθήκη, ἡ ὁποία ἠμπόδισε τὴν

(¹) Τὸ ὄνομα Μιχαήλ εἶνε συμβολικὸν τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, ὅπως τὸ Τζὼν Μποὺλ τῶν Ἀγγλων. Τὸ κυριώτερον χαρακτήρισμα τοῦ Γερμανοῦ Μιχαήλ εἶνε ἀφέλεια καὶ ἀγαθότης συνορεύουσα σχεδὸν πρὸς ἡλιθιότητα.

ἔκρηξιν ἐνὸς παγκοσμίου πολέμου, τυγχάνει τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ συγγραφέως μόνον ὑπὸ αἵρεσιν, καθόσον δηλ. παρουσιάζει νέας ἀφορμὰς προστριβῶν, παρέχουσα τοιουτοτρόπως τὴν *ἐλπίδα*, ὅτι ταχέως θὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν παγκόσμιον πόλεμον, τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς ποθεῖ.

Ἐξαιρετικῶς διδακτικὴ εἶνε ἡ συζήτησις τοῦ Στρατηγοῦ περὶ τῶν σχέσεων ἡμῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τῶν εἰδικῶν διαπραγματεύσεων τὰς ὁποίας διηύθυνε τότε ἐν Βερολίνῳ ὁ λόρδος Χαλδαίην (Haldane). Αἱ διαπραγματεύσεις αὗται ὁμοῦ μετὰ τῶν προγενεστέρων Ἀγγλικῶν προτάσεων καθὼς καὶ ἐκείνων αἵτινες ἐπηκολούθησαν καὶ αἵτινες ἀπέδλεπον εἰς τὴν ἐπίτευξιν πολιτικῆς καὶ ναυτικῆς συνεννοήσεως μετὰ τῆς Γερμανίας, ἀξίζει νὰ ἀποτελέσουν θέμα ἰδιαιτέρου κεφαλαίου, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ καταδειχθῇ σαφῶς ὅτι ἡ Ἀγγλία συνεχῶς καὶ διὰ τοῦ σοδαρωτέρου τρόπου εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, ἀλλ' ὅτι αὗται ἐματαιώθησαν πάντοτε διὰ τῆς ἀρνήσεως τῆς Γερμανίας ἢ τῶν ἀπραγματοποιήτων ὅρων τοὺς ὁποίους ἐζήτηι νὰ ἐπιβάλῃ. Ἴσως καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου ἠκολούθει τὰς συνταγὰς τοῦ Βερνάρδου γράψαντος :

Ἐν σελίδι 287 :

» Ἀκόμη καὶ αἱ *Ἀγγλικαὶ ἀπόπειραι πρὸς προσέγγισιν* δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀποτυφλώσουν ὥς πρὸς τὴν πραγματικὴν κατάστασιν. Τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ τὰς χρησιμοποιήσωμεν ὅπως ἐπιβραδύνομεν τὸν *ἀναγκαῖον καὶ ἀναπόφευκτον πόλεμον*, μέχρις ὅτου ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἔχομεν *ἐλπίδα τινὰ ἐπιτυχίας*».

Ἐν τῇ κατακλείδι τοῦ βιβλίου του ὁ συγγραφεὺς προβαίνει εἰς τὴν ἐξῆς ἐμφαντικὴν ἀποστροφὴν :

Ἐν σελ. 287—8 :

« Ἐὰν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐφρόνει ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις νὰ ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον, ἢ ὅλη ὅμως ἐν τῷ κόσμῳ κατάστασις γενικῶς δεικνύει ὅτι βραχεῖα μόνον ἀνάπαυλα δύναται νὰ ὑπάρξῃ, προτοῦ ἀντιμετωπίσωμεν ἅπαξ ἔτι τὸ ζήτημα τοῦ *ἐὰν θὰ σύρωμεν τὸ ξίφος διὰ τὴν θέσιν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἢ θὰ ἀπαρνηθῶμεν ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς μίαν τοιαύτην θέσιν*. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν πρέπει νὰ περιμένωμεν . . . Ἡ πολιτικὴ κατάσταση παρουσιάζει πολλὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων ὡς ὑπομοχλίων δυνάμεθα

νὰ στηρίξωμεν τὸν μοχλὸν μας. Ἡ Ἀγγλία ἐπίσης εὐρίσκεται εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν . . . Αἱ ταραχαὶ ἐν τῇ Ἀπὼ Ἀνατολῇ θὰ δεσμεύσουν πιθανῶς τὰς δυνάμεις τῆς Ρωσσίας καὶ τὰ Ἀγγλικά συμφέροντα θὰ ὑποφέρουν κατὰ συμπάθειαν. Τοὺς ὅρους καὶ τὰς συνθήκας ταύτας μία ἐνεργὸς καὶ διορατικὴ Γερμανικὴ πολιτικὴ δέον νὰ χρησιμοποίησιν πρὸς ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς καταστάσεως ἐν τῷ συμφέροντι τῆς Φάτερλανδ».

* * * * *

Ο ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

“Ἡ ΘΕΣΙΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΗΛΙΟΝ,,

Ἐξ ὅλων τῶν προειρημένων θὰ καταφανῇ ὅτι τὸν παρόντα πόλεμον δὲν θεωρῶ οὔτε ἀμυντικόν, οὔτε προληπτικόν. Ὁ πόλεμος αὐτὸς εἶνε καθαρῶς πόλεμος κατακτητικὸς, ἀπότοκος ἱμπεριαλιστικῶν ἰδεῶν καὶ ἐξυπηρετικὸς ἱμπεριαλιστικῶν σκοπῶν. Τίποτε ἄλλο.

Εἶνε πόλεμος διὰ τὴν περίφημον «θέσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον», τὴν ὁποίαν ὑποτίθεται ὅτι δῆθεν μᾶς ἀρνοῦνται, πρέπει δὲ νὰ καταλάβωμεν βιαίως δι’ ἐνόπλου χειρός.

Ἀλλ’ ὁποία ἡ ἔννοια τῆς φράσεως ταύτης «θέσις ὑπὸ τὸν ἥλιον»; Οὐδεὶς λέγει σαφῶς τί σημαίνει, πᾶς τις δὲ ἐννοεῖ τὴν φράσιν κατὰ βούλησιν.

Ἡ ἰδέα εἶνε τόσον ξένη πρὸς τὸν λαόν, ὥστε δύναται νὰ ὑποθεθῇ ὅτι δὲν θὰ ἐδέχετο οὗτος νὰ θυσιασθῇ, ἐὰν ἐλέγετο εἰς αὐτόν: «Πρέπει σὺ νὰ μᾶς εὕρης μίαν θέσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον».

Διὰ τοὺς μεμυημένους ἐν τούτοις ἀποτελεῖ τὴν μυχικὴν ἐκείνην φράσιν ἡ ὁποία συγκεφαλαιώνει τοὺς ἱμπεριαλιστικούς των πόθους. «Μόνον στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ξίφους μας δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν θέσιν ἐκείνην ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἡ ὁποία μᾶς ἀνήκει, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἐννοοῦν νὰ μᾶς παραχωρήσουν αὐτοθελήτως». (Διάδοχος Γουλιέλμος). Φέρουσα τοιαύτην ἐπιγραφὴν καθὼς καὶ τὸ ρητὸν «Pro patria et gloria» (ὑπὲρ πατρίδος καὶ δόξης) πωλεῖται ἡ

φωτογραφική εἰκὼν τοῦ Γερμανοῦ Διαδόχου εἰς τὰ Γερμανικὰ βιβλιοπωλεῖα.

* * * * *

[Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζων ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ τὰς διπλωματικὰς ἐπιτυχίας τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας παρατηρεῖ ὅτι παρ' ὅλας τὰς ἀστοχίας καὶ ἐλλείψεις τῶν Γερμανῶν διπλωματῶν, τόσον ἡ Γερμανία ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ Σύμμαχοί της ὠφελήθησαν, χάρις εἰς τὸ γόητρον τὸ ὁποῖον διέθετεν ὁ Γερμανικὸς στρατός].

Οὕτω, λέγει, εἰς πάσας τὰς συρράξεις τῶν τελευταίων ἐτῶν ἡ Γερμανία ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ἰταλίας, ἐξηλήθεν ἀρκούντως ὠφελημένη ἐν τέλει, οἱ δὲ σύμμαχοί της, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς δυνάμεως τῆς Γερμανίας ἠδυνήθησαν νὰ ἀποκομίσουν λάφυρα, πρὸς τὰ ὁποῖα δὲν θὰ ἦτο κατάλληλον νὰ συγκριθῶσιν αἱ προσκτήσεις τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας. Δὲν ἠδυνήθη τῷ 1908 ἡ Αὐστρία νὰ ἀποσπάσῃ τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, λιπαρὸν τεμάχιον ἀπείρως σπουδαιότερον καὶ εἴκοσι Μαρόκων; Δὲν ἠδυνήθη ἡ Ἰταλία νὰ προσκτήσῃ ἄνευ Εὐρωπαϊκῆς συγκρούσεως τὴν Τρίπολιν καὶ τὰ Δωδεκάνησα — προσκτήσεις τὰς ὁποίας δυσκόλως δύναται τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι θὰ ἐξεμέσῃ καὶ πάλιν; Παρεκτὸς τῆς ἀνοικτῆς θύρας εἰς τὸ Μαρόκον, ἡ ὁποία ἔχει ἀπείρως μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ οἵαδήποτε πολύτιμα δικαιώματα κατακτήσεως ἀπαιτοῦντα θυσίαν αἵματος, δὲν ἐρρίψαμεν εἰς τὴν διαπραγματεύσιν καὶ σημαντικὸν τμῆμα τοῦ Γαλλικοῦ Κογκο — ἀντάλλαγμα στοιχίσαν εἰς τὸν Καγιώ, τὸν ὑπεύθυνον διὰ τοῦτο Γάλλον ὑπουργόν, τὸ γόητρον καὶ τὴν θέσιν του καὶ τὸ ὁποῖον ὀλίγου δεῖν ἐστοίχιζε καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του τὴν ζωὴν της; Δὲν ἐπετύχομεν ἐνεργοῦντες μετὰ τῆς Συμμάχου μας Αὐστρίας, τὸ μέγα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων ταύτης κατόρθωμα τοῦ νὰ ἐκδιώξωμεν τοὺς Μαυροβουνίους ἐκ τῆς Σκόδρας, τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐξηγόρασαν διὰ ποταμῶν αἱμάτων, καὶ νὰ εἰσαγάγωμεν ἐκεῖ διεθνῇ φρουράν; Ἡ δημιουργία τοῦ πυγμαίου βασιλείου τῆς Ἀλβανίας, «τοῦ ἐξαμβλώματος τούτου τῆς ρυπαρίας καὶ τοῦ πυρὸς», δὲν ἐπετεύχθη ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον χάριν τῶν συμφερόντων τῶν Συμμάχων μας Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας;

* * * * *

Τί δὲ ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον

«Ἡ Γερμανία ὑπὸ τὰ ὄπλα» βιβλίου τοῦ Γερμανοῦ Διαδόχου; Σὺν ἄλλοις καὶ ταῦτα :

«Σήμερον πράγματι ζῶμεν εἰς ἐποχὴν ἀποβλέπουσαν μετὰ εἰδικῆς ἱκανοποιήσεως εἰς τὸ ὑπερήφανον ὕψος τῆς παιδείας της, προθυμοτάτην εἰς καύχησιν ἐπὶ τῷ διεθνεί της κοσμοπολιτισμῷ, ἐγκλωσμένην εἰς φαντασιόπληκτα ὄνειρα περὶ τοῦ δυνατοῦ μιᾶς διηνεκοῦς εἰρήνης καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον. Ἀλλ' ἡ ἀποψις αὕτη τῆς ζωῆς δὲν εἶνε Γερμανικὴ καὶ δὲν προσαρμόζεται εἰς ἡμᾶς. Ὁ Γερμανὸς ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τοὺς συντοπίτας του, ὁ ὁποῖος πιστεύει εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος μας καὶ ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὴν θέσιν της μειουμένην, δὲν τολμᾷ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τοιούτων ὁνείρων, δὲν τολμᾷ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἑαυτὸν νὰ παραδοθῇ εἰς ῥάθυμον ὕπνον ὑπὸ τὰ εἰρηνικὰ βαυκαλήματα, τὰ ὁποῖα ὑποτονθορύζουν οἱ Οὐτοπισταί».

«...Βεβαίως ἡ διπλωματικὴ δεξιότης δύναται καὶ ὀφείλει νὰ ἀναβάλλῃ τὴν σύγκρουσιν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἐνίοτε δὲ καὶ νὰ διαλύῃ τὰς ὑπαρχούσας δυσκολίας. Βεβαίως πάντες ἐκεῖνοι οἱ κατέχοντες ὑπευθύνους θέσεις θὰ ἔχωσι πληρεστάτην συνείδησιν τῆς τεραστίας τῶν εὐθύνης κατὰ τὴν σοβαρὰν ὥραν τῆς κρίσεως. Πρέπει δὲ νὰ ἀντιληφθῶσι σαφῶς, ὅτι ἡ γιγάντια πυρκαϊά, ἀφοῦ ἀπαξ ἐξαναφθῇ, δὲν θὰ εἶνε δυνατὸν τῶς εὐκόλως ἢ τόσον ταχέως νὰ σβεσθῇ».

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΚΛΩΣΕΩΣ

(Einkreisungspolitik)

Πᾶς τις ἐν Γερμανίᾳ ὁμιλεῖ διαρκῶς περὶ τῆς «πολιτικῆς τῆς κυκλώσεως» (Einkreisungspolitik), εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἀποδίδουν τὴν παροῦσαν καταστροφὴν. Ἐνταῦθα ἐπίσης ἔχομεν τὸ αὐτὸ φαινόμενον μὲ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκδηλοῦται καὶ καθ' ὅλην τὴν δικαιολογητικὴν ἐκστρατείαν τὴν ἀποβλέπουσαν εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὴν Γερμανίαν ὡς ἀθῶον ἀμνόν, τὴν δὲ Ἀγγλίαν ὡς τὸν ἀδηφάγον λύκον. Ἐὰν ἡ φράσις ἔχει ἔννοιάν τινα, αὕτη δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ σημαίνῃ μίαν πολιτικὴν, ἡ ὁποία ζητεῖ νὰ ἐγκλείσῃ τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Αὐστροίαν, τὰς δύο κεντρικὰς Δυνάμεις, ἐντὸς ἐχθρικοῦ κύκλου ἀποτελουμένου ἐκ τῶν περιβαλλουσῶν Δυνάμεων. Ἡ φράσις δηλαδὴ ἐκφράζει μίαν γεωγραφικὴν ἰδέαν.

[Ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν μὲ ἐἰδικῶς ἐπι-

θεικᾶς κατὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν τάσεις ἢ τυχαία γεωγραφικὴ θέσις τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ καὶ ἐξακολουθεῖ:]

Ἐλέχθη ὅτι ἡ Ἀγγλία φθονεῖ τὴν ἐμπορικὴν μας ἀνάπτυξιν. Ποῦ ὅμως, πῶς καὶ πότε ἀπεπειράθη ποτὲ ἡ Ἀγγλία νὰ μετατρέψῃ τὸν «φθόνον» τῆς αὐτὸν εἰς ἐνέργειαν; Ἐν ἄλλαις λέξεσι, πότε ἐπεζήτησε νὰ προσβάλῃ τὴν Γερμανίαν; Οὐδέποτε. Οὐδεμία ἐνέργεια ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας δύναται νὰ ἀποδειχθῇ, ἐκ τῆς ὁποίας νὰ ἐξάγεται πρόθεσις αὐτῆς ὅπως ἐπιτεθῇ στρατιωτικῶς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Συμμάχων αὐτῆς κατὰ τῆς Γερμανίας.

Δύνασθε ἴσως νὰ εἴπητε ὅτι παρέσχε διπλωματικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Μαροκηνοῦ ζητήματος. Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία εἶχε δικαίωμα νὰ πράξῃ οὕτω καὶ δὴ καὶ καθῆκον, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς Ἀγγλογαλλικῆς συμφωνίας τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὸ Μαρόκον. Καὶ μήπως ἡ Αὐστρία δὲν ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρόν μας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διενέξεως ἐκείνης; Καὶ ἡμεῖς δὲν ὑπεστηρίξαμεν τὴν Αὐστρίαν εἰς ὅλα τὰ Ἀνατολικά ζητήματα; Διατί ἡ διπλωματικὴ ὑποστήριξις ἡ παρεχομένη εἰς φιλικὴν τινα ἢ συμμαχικὴν Δύναμιν εἰς τὴν μίαν περίπτωσηιν νὰ θεωρεῖται ὅτι εἶνε ἀμυντικῆς φύσεως καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἐπιθετικῆς; Δὲν εἶνε ἡ Ἀγγλία ἐλευθέρα κατὰ τὰς διπλωματικὰς τῆς διαπραγματεύσεις νὰ κρίνῃ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς συμφερόντων καὶ ὑποχρεώσεων συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδικούς της, ἐπὶ τῶν ζητημάτων τούτων γνώμονας, ὡς πράττομεν καὶ ἡμεῖς προκειμένου περὶ τῶν συμφερόντων καὶ ὑποχρεώσεών μας; Καὶ πάλιν ἐρωτῶ: **Ποῦ αἱ ἀποδείξεις τῶν ἐπιθετικῶν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας διαθέσεων ἐναντίον ἡμῶν;**

Θὰ προβληθοῦν βεβαίως ἐνστάσεις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν συμφωνιῶν τὰς ὁποίας ἀνέφερα καὶ τὰς ὁποίας ἡ Ἀγγλία συνῆψε μετὰ τῆς Γαλλίας, ἐπρόκειτο δὲ νὰ συνάψῃ καὶ μετὰ τῆς Ρωσσίας. Ἀλλ' ἡμεῖς ἄρά γε δὲν συνήψαμεν στρατιωτικὰς συμφωνίας μετὰ τῆς Αὐστρίας διακαυνο-νιζούσας λεπτομερῶς—μέχρι καθορισμοῦ καὶ τοῦ τελευταίου τηλεβόλου καὶ τοῦ τελευταίου λόχου—τὰ τῆς ὑποστηρίξεως τὴν ὁποίαν ἑκατέρα τῶν δύο Συμμάχων Δυνάμεων ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ προσφέρῃ ἐν περιπτώσει Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου; Δὲν ἀντηλλάσσοντο διαρκῶς ἐπισκέψεις καὶ δὲν συνεκροτοῦντο συνδιασκέψεις μετὰ τῶν

δύο Γενικῶν Ἐπιτελείων ; Ἐὰν ἡ πολὺ στενωτέρα στρατιωτικὴ ἡμῶν συμφωνία πρὸς τὴν Αὐστρίαν δὲν εἶχεν ἐπιθετικὸν χαρακτήρα, διατί νὰ ὑπάρχῃ τοιοῦτος εἰς τὰς πολὺ χαλαρωτέρας διευθετήσεις μεταξὺ τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Γάλλων εἰδικῶν, αἱ ὁποῖαι μόλις ἐξήρχοντο ἔξω τοῦ κύκλου ἀπλῆς συζητήσεως ⁽¹⁾;

Αἱ συζητήσεις αὗται ἐστεροῦντο παντελῶς, ὥς διαπιστοῦται καὶ δι' ἐπισήμων ἐγγράφων, θετικοῦ χαρακτήρος, ἐπειδὴ δὲν ἐδασίζοντο ἐπὶ οἰασδῆποτε ὑποχρεώσεως ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῶν ὄρων συμμαχικῆς συνθήκης, πρὸς παροχὴν ἀμοιβαίας στρατιωτικῆς ὑποστηρίξεως. Ἡ Ἀγγλογαλλικὴ Συνεννόησις δὲν περιεἶχε τοιαύτας ὑποχρεώσεις, ἄφινε δὲ εἰς ἐκάτερον τῶν συμβαλλομένων μερῶν τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίσῃ ἐλευθέρως σύμφωνα πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κρίσιν, ἐὰν ἔπρεπεν ἢ δὲν ἔπρεπε νὰ παράσχῃ τὴν στρατιωτικὴν του βοήθειαν εἰς τὸ ἕτερον μέρος ⁽²⁾. Καὶ ἐν περιπτώσει ἀκόμῃ ἀπροκλήτου ἐπιθέσεως παρὰ τρίτης τινὸς Δυνάμεως, ἡ ἐλευθερία αὕτη ὑφίστατο, μόνον δὲ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἀμφότεραι αἱ Δυνάμεις ἀπεφάσιζον ἐλευθέρως νὰ συνεργασθοῦν, αἱ συζητήσεις τῶν στρατιωτικῶν εἰδικῶν ἦσαν προωρισμέναι νὰ ἔχουν πρακτικὰς συνεπείας.

Αἱ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας σχέσεις ἦσαν, ἀπὸ ἀπόψεως γενικῆς Εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, πολὺ χαλαρώτεραι καὶ αὐτῶν ἀκόμῃ τῶν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Αἱ διακανονίσεις αἱ ἐπιτευχθεῖσαι μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας ἀνεφέροντο ἀποκλειστικῶς εἰς ἐδαφικὰ συμφέροντα ἐν Ἀσίᾳ καὶ δὲν περιελάμβανον ὑποχρεώσεις ἀναφερομένας εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἡ Ἀγγλία τόσον ὀλίγον ἐνδιεφέρετο εἰς τὰ τῆς Γαλλορρωσικῆς Συμμαχίας, ὥστε δὲν ἐγνώριζεν οὐδὲ καὶ τὴν φραστικὴν διατύπωσιν τῶν ὄρων τῆς Συμμαχίας ⁽³⁾.

Ἀνεξαρτήτως οἰασδῆποτε ὑποχρεώσεως ἢ προθέσεως πρὸς ἐπίθεσιν καθ' ἡμῶν, δὲν ὑπῆρχεν ἐπίσης—καθ' ὅτι ἀφεώρα τὴν

⁽¹⁾ Βλ. ἀγόρευσιν Σερ Ἐδουάρδ Γκρέϋ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τὴν 3ην Αὐγ. 1914.

⁽²⁾ Βλ. ἐπιστολὴν τοῦ Σερ Ἐδ. Γκρέϋ πρὸς Καμπόν, Νοεμβρ. 22, 1912, (ἐν Ἀγγλικῇ Κυανῇ Βίβλῳ ἀρ. 105).

⁽³⁾ Βλέπε ἀγόρευσιν Σερ Ἐδ. Γκρέϋ Αὐγ. 3, 1914.

Ἑγγλίαν—οὐδὲ ἐλατήριόν τι, οἷονδὴποτε τὸ ὅποιον θὰ τὴν ἐξώθει ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ὅποιον πλεονέκτημα θὰ ἠδύνατο ἡ Ἑγγλία νὰ ἐλπίσῃ ὅτι θὰ ἐκέρδιζεν ἐκ πολέμου ἐναντίον ἡμῶν; Ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἔχομεν διαρκῶς ἀνὰ χεῖλη τὴν φράσιν περὶ τοῦ «παντοπωλικοῦ πνεύματος τῶν Ἑγγλων» καὶ ἀντι-παραβάλλομεν τὴν ψυχρὰν καὶ ἐμπορικῶς ὑπολογιστικὴν ἀντίληψίν των πρὸς τὸν ἰδικόν μας στρατιωτικὸν ἐνθουσιασμόν, δὲν ἔπρεπε πράγματι νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν «παντοπωλῶν» τὴν μωρίαν τοῦ νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐξοντώσουν τὸν καλύτερόν των πελάτην πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ βελτιώσουν τὰς ἐμπορικὰς τῶν ἐργασίας. Τοιαύτη ὅμως λαγωκέφαλος πορεία εἶνε πράγματι δυνατὴ μόνον εἰς ἔθνος, εἰς τὸ ὅποιον οἱ συνταγματάρχαι τοῦ ἱππικοῦ καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἀντίπαλοι τῶν ἐμπορικῶν τάξεων ἔχουν τὴν τελευταίαν λέξιν καὶ οὐχὶ εἰς ἔθνος ἐμπόρων, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἀνδρες προέρχονται ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει εἶνε, ἄνευ ἐξαιρέσεως, τελείως ἐξοικειωμένοι μὲ τὰς ἰδέας τοῦ συγχρόνου ἐμπορικοῦ πνεύματος.

Τὸ ἀληθὲς εἶνε ὅτι ἡ Ἑγγλία οὐδέποτε ἔσχεν ἐπιθετικὰς διαθέσεις καθ' ἡμῶν· οὐδέποτε συνωμολόγησε συμμαχίαν μὲ ἐπιθετικὰς διαθέσεις κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ οὐδέποτε ἔπραξέ τι τὸ ὅποιον νὰ ὑποκινήσῃ ἄλλους εἰς ἐπίθεσιν καθ' ἡμῶν.

Πᾶς ὑποστηρίζων τὸ ἐναντίον εἶνε ὑποχρεωμένος, σύμφωνα πρὸς τοὺς ἰσχύοντας κανόνας, νὰ προσαγάγῃ τὰς ἀποδείξεις τῶν ἰσχυρισμῶν του. Μάτην ἀπέδλεψα μέχρι τοῦδε εἰς Γερμανικὰς ἀγορεύσεις καὶ δημοσιεύματα ὅπως ἴδω εἰς αὐτὰ παρεχομένους τὰς μαρτυρίας ταύτας. Παντοῦ ὑπάρχει ὁ κενὸς ἰσχυρισμός, οὐδαμοῦ ὅμως καὶ ἵχνος καὶ ἀποδείξεως.

Ἐφ' ὅσον ὅμως ὁ ἰσχυρισμὸς οὗτος προβάλλεται ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν καὶ ὑπὸ ἐπισήμων κύκλων, ἥτοι ὑπ' ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι εἶνε ἐν γνώσει τῆς διπλωματικῆς ἱστορίας τῆς τελευταίας δεκαπενταετίας, ὁ ἰσχυρισμὸς ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀκριβεστέρας ἐπὶ τοῦ θέματος πληροφορίας των, ἀποτελεῖ δηλ. **ψεῦδος**.

Ἡ τελευταία αὕτη δεκαπενταετία, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δηλ. τῆς πρώτης Συνδιασκέψεως τῆς Χάγης τοῦ 1899, δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μία συνεχὴς σειρὰ ἀποπειρῶν ἐκ μέρους τῆς Ἑγγλίας ὅπως ἔλθῃ εἰς πολιτικὴν συνεννόησιν μετὰ τῆς Γερμανίας,

καὶ ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης ἐπιτύχη περιορισμὸν τῶν ναυ-
τικῶν ἐξοπλισμῶν ἀμφοτέρωθεν—ἀποπειρῶν, αἵτινες εἰς πᾶσαν
περίπτωσιν ἐματαιώθησαν ἐλλείψει ὀρθῆς κρίσεως ἐκ μέρους τῆς
Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἢ καὶ τῇ κακῇ θελήσει αὐτῆς.

Εἶνε γνωστότατον, οὐδὲ χρήζει λεπτομεροῦς ἀναπτύξεως ἐν-
ταῦθα, τὸ ὅτι ἡ Ἀγγλία, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Φασόδας,
ὁπότε αἱ πρὸς τὴν Γαλλίαν σχέσεις της εἶχον περιέλθει εἰς ἄκραν
ἐντασιν, ἥτις σχεδὸν ἐξηνάγκαζεν αὐτὴν νὰ προέλθῃ εἰς ἐνοπλον σύρ-
ραξιν, προσεπάθησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν «λαμπράν της ἀπομόνωσιν»
καὶ νὰ προέλθῃ εἰς συνεννόησιν μεθ' ἡμῶν. Ἀλλ' οἱ ὀξυδερκεῖς μας
πολιτικοὶ — ὡς τοσάκις συμβαίνει τοῦτο — δὲν ἔδραξαν τὴν εὐκαι-
ρίαν. Ἀφῆκαν νὰ τοὺς διαφύγῃ ἡ κατάλληλος στιγμή, καθ' ἣν, ἄνευ
καταστρεπτικῶν προετοιμασιῶν, ἄνευ ἀνασπάσεως τοῦ ξίφους καὶ
ἐν τῇ ἀπολαύσει διαρκοῦς ἀσφαλείας, θὰ ἠδύναντο νὰ προαγάγουν
τὴν περαιτέρω ἡμῶν εὐημερίαν ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῷ πολιτισμῷ
καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν εἰς τὸν κόσμον διαρκῇ εἰρήνην.

ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ

Τὴν 28^{ην} Αὐγ. 1898 ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἐπίσημον Ἐφημε-
ρίδα τῆς Περουπόλεως ἡ περίφημος περὶ Εἰρήνης Προκήρυξις
τοῦ Τσάρου.

**ἽΟποία ἡ πρὸς τὴν Προκήρυξιν ταύτην στάσις τῆς Ἀγ-
γλίας ; Καὶ ὁποία ἡ τῆς Γερμανίας ;**

Καθ' ὃν χρόνον ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ δημοσία γνώμη ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς
τὴν Κυβέρνησιν ἐχαιρέτιζε τὴν προκήρυξιν μετὰ τῆς μεγαλυτέρας
συμπαθείας καὶ ὁ Ἀγγλος ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς ἠδύνατο νὰ
ἀναγγέλλῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν τὴν ὁμόφωνον ταύτην ἐπιδοκιμα-
σίαν, ἐξεδηλώθη καὶ ἐν Γερμανίᾳ λαϊκὴ τις κίνησις ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν,
τὰς ὁποίας διετύπωσεν ὁ Τσάρος. Ἀλλ' ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις
ἐτήρησε στάσιν ψυχρὰν καὶ μόνον τὸ κόμμα τῶν σοσιαλιστῶν -δη-
μοκρατῶν ἀνεγνώρισε τὴν ἱστορικὴν σημασίαν τῶν ἰδεῶν τούτων —

ἰδεῶν, τὰς ὁποίας συχνὰ καὶ οἱ ἴδιοι εἶχον ὑποστηρίξει, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι διὰ πρώτην ἤδη φοράν ἐλάμβανον ἑκφρασιν ἐκ τόσον ὑψηλῶν προσώπων.

...Ὁ ὑπὲρ πάντας διακριθεὶς διὰ τὰς κατὰ τῆς εἰρηνικῆς προκηρύξεως τοῦ Τσάρου κακοβούλους ἐπιθέσεις του ἦτο, καὶ τότε ἀκόμη, Γερμανός, ὁ καθηγητῆς Στέγκελ (Stengel), ὑφηγητῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, ὁ ὁποῖος ἔσπευσε νὰ προφητεύσῃ τὰ ἀπαισιώτερα τῶν ἀποτελεσμάτων διὰ τὴν Συνδιάσκεψιν, ἡ ὁποία μέχρις ὥρας δὲν εἶχεν ἀκόμη συνέλθει. Εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν του τούτων, ἀπεστάλη κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν Συνδιάσκεψιν τῆς Χάγης ὡς εἰς τῶν πληρεξουσίων τῆς Γερμανίας.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνδιασκέψεως συναντῶμεν καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν εἰκόνα, τὴν Ἀγγλίαν δηλ. ἡγουμένην πάσης προσπάθειας, σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀφορήτου βάρους τῶν ἐξοπλισμῶν καὶ — ἐν εὐρυτέρᾳ ἀκόμη κλίμακι — ἡ ἀποκατάστασις τῶν διαφορῶν ὅσαι ἀναφύονται μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἐπὶ νομίμου βάσεως. Πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀγγλίας ἦσαν ἡ Γαλλία, ἡ Ρωσσία, ἡ Ἀμερικὴ καί, φυσικά, πάντα τὰ μικρότερα κράτη. Ἀπέναντι αὐτῶν ἴστατο πάντοτε ἡ Γερμανία, παρακολουθουμένη ὑπὸ τῆς πιστῆς της συμμάχου, τῆς Αὐстроουγγαρίας. Ἡ ἀντίστασις τῆς Γερμανίας πρὸς πάσας τὰς προοδευτικὰς προσπάθειας ἦτο ἐνίοτε τόσον ἐκφανής, ὥστε ἐὰν τὰ ἄλλα μέλη δὲν περιέστελλον ὅπωςδὴποτε τὰς ἐπιθυμίας των, ἡ ὅλη Συνδιάσκεψις θὰ διελύετο. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐξοπλισμῶν· τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τὸ τῆς διαιτησίας.

Ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς εἰς τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῶν ἐξοπλισμῶν ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ ἐξεφώνησε λόγον ἐν Βίσβαδεν, ἐν τῷ ὁποίῳ διεκήρυττεν ὅτι ἡ ἀρίστη ἐγγύησις τῆς εἰρήνης ἦτο «τὸ ἀπαστραπτον, ὃξὺν ξίφος».

Ἡ Ρωσικὴ ἐν τῇ Συνδιασκέψει πρότασις ἦτο ὅτι αἱ ἐν εἰρήνῃ δυνάμεις τῶν στρατῶν καὶ οἱ στρατιωτικοὶ προϋπολογισμοὶ δὲν ἔπρεπε νὰ αὐξηθῶσι κατὰ τὴν προσεχῇ πενταετίαν καὶ ὅτι διὰ τὸ Ναυτικὸν ἡ ἀνάπαυλα αὕτη θὰ ὥρίζετο διὰ μίαν τριετίαν. Ἡ πρότασις αὕτη, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε θαυμασίως ὁ Ρῶσσος στρατιωτικὸς πληρεξούσιος — (ἐτόνισε πρὸ παντὸς οὗτος τὸ ἀδιαφιλονεί-

κητον γεγονός, ὅτι ὁ συναγωνισμὸς εἰς ἐξοπλισμοὺς ἦτο μάταιος, ἀφοῦ ἡ σχετικὴ ἀναλογία τῶν μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν δυνάμεων θὰ παρέμενε διαρκῶς ἡ αὐτή) — κατεπολεμήθη ἐνεργῶς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ πληρεξουσίου στρατηγοῦ Gross von Schwarzhof.

Χειροτέρα ἀκόμη ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς Ρωσικῆς προτάσεως διὰ τὴν ἐγκατάστασιν συστήματος διεθνoῦς διαιτησίας. Ἡ πρότασις αὕτη ἦτο πράγματι ἀρκετὰ μετριοπαθὴς ἐν τῷ σκοπῷ τὸν ὅποιον ἐπεδίωκε· καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐζητεῖτο ἡ εἰσαγωγή κατ' ἀρχὴν ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας, αὕτη ὅμως θὰ ἀπεκλείετο εἰς πάσας ἐκείνας τὰς περιπτώσεις, καθ' ἃς θὰ ἐθίγοντο τὰ ζωτικὰ συμφέροντα ἢ ἡ τιμὴ Κράτους τινός.

Ἡ πρότασις ὑπεστηρίχθη ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν μελῶν ὅσα μετέσχον τῆς Συνδιασκέψεως· μόνη καὶ πάλιν ἡ Γερμανία ἤγειρεν ἐνστάσιν ἐπὶ τῷ ὅτι ἡ ὑποταγὴ εἰς διαιτητικὸν δικαστήριον δὲν ἦτο, ὥς ὑπεστήριξεν ὁ καθηγητῆς Zorn, «σύμφωνος πρὸς τὰς παραδόσεις τῆς Βισμαρκείου πολιτικῆς».

Ἡ ἀντίστασις τῆς Γερμανίας ἦτο τόσον σφοδρά, ὥστε αἱ διαπραγματεύσεις διεκόπησαν, ἐδέησε δὲ νὰ ἀναβληθῶσιν ἐπὶ δεκατετραήμερον περίπου, ὅπως ἐν τῷ μεταξὺ δυνηθῇ ὁ Καθηγητῆς Zorn νὰ λάβῃ νέας ὁδηγίας ἐκ Βερολίνου. Ἡ Συνδιάσκεψις σχεδὸν ἐξηκολούθησε τὰς συνεδριάσεις τῆς ἄνευ τῆς συνεργασίας τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀπεφασίσθη ἐντέλει νὰ γίνῃ ὑποχώρησις εἰς τὴν θέλησιν τῆς Γερμανίας παρὰ νὰ ἀφεθῇ ἡ ὅλη πρότασις νὰ ναυαγήσῃ, εἰς πάσας δὲ τὰς περιπτώσεις ἐπετράπη προαιρετικὴ ἀντὶ ὑποχρεωτικῆς ὑποβολῆς εἰς διαιτησίαν. Ἐπίσης ἡ Γερμανία ἀντέστη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰδρύσεως μονίμου διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἐν Χάγῃ, ἐγένετο δὲ αὕτη δεκτὴ μόνον ὅταν ἡ σύγκλησις τοῦ δικαστηρίου τούτου κατέστη προαιρετικὴ καὶ οὐχὶ ὑποχρεωτικὴ.

Μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας Συνδιασκέψεως τῆς Χάγης—ἡ δευτέρα συνῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1907—ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων εἰς τὰς διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς χώρας ἦτο ἐξόχως χαρακτηριστικὴ τῆς στάσεως τῶν χωρῶν τούτων καὶ τῶν Κυβερνήσεων αὐτῶν ἀπέναντι τῶν ζητημάτων τῆς Χάγης, τὰ δὲ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐπισυμβάντα

γεγονότα χρησιμεύουν ὥπως παραστήσουν ὑπὸ τὴν ὀξυτέραν μορφήν τὴν διαφορὰν ἢ ὁποία ὑφίστατο μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας.

[¹ Ο συγγραφεὺς ἱστορεῖ ὅτι καὶ προτοῦ ἀκόμῃ συγκληθῇ ἡ πρώτη ἐν Χάγῃ Συνδιάσκεψις (¹) καὶ ἐπανειλημμένως ἔκτοτε μέχρις ἐσχάτων ὑπεύθυνοι Ἀγγλοὶ ὑπουργοί, ὡς ὁ Γκῶσσεν (Goschen), τότε πρῶτος λόρδος τοῦ Ναυαρχείου, ὁμιλῶν ἐξ ὀνόματος τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως τὴν 9 Μαρτίου 1899, ὁ πρωθυπουργὸς Κάμπελ-Βάννερμαν (Campbell-Bannerman), ὁ Χαλδαῖν (Haldane), ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν, ὁ Σερ Ἐδουαρδ Γκρέϋ, ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, ὁ Ἀσκουϊθ, πρωθυπουργός, καὶ ἄλλοι ὁμίλησαν εἰς διαφόρους περιστάσεις καταδικάσαντες τὸ σύστημα τῶν ὑπερόγκων στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν. Ἐξακολουθεῖ δέ:]

Καὶ οἱ ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἐξέχοντες πολιτικοὶ ἄνδρες ἐξέφρασαν σκέψεις παρομοίας πρὸς τὰς τῶν Ἀγγλῶν ὑπουργῶν. Ὁ Λέων Μπουρζουά (Bourgeois) ἐν Παρισίοις, ὁ Τιττόνι, τότε ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, ὁ Ροϋζβελτ, ἐν τῷ διαγγέλματί του πρὸς τὸ Κογκρέσσον πάντες ἐξεφράσθησαν παρομοίως ὑπὲρ συνεννοήσεώς τινος ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς ἐξοπλισμοὺς καὶ ὑπὲρ συζητήσεως τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Χάγης.

Μόνον ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία ἀπετέλεσαν καὶ πάλιν καταφανῇ ἐξαίρεσιν. Εἰς ἀπάντησιν ἐπερωτήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Κόμης Γολουχόφσκη (Goluchowski) ἔδωκεν ἐνώπιον τῶν Αὐστριακῶν Ἐπιτροπειῶν ἀπάντησιν ὑπεκφυγῆς. Ἐν Γερμανίᾳ καὶ μόνῃ ἡ ἰδέα διεθνoῦς συζητήσεως τῶν ζητημάτων τούτων ἦτο ἱκανὴ νὰ ἀπολύσῃ τοὺς κεραυνοὺς τοῦ Νασιοναλισμοῦ. Ὅπισθεν τῶν προσπαθειῶν τῶν ἄλλων Δυνάμεων ὠσφραίνοντο οἱ Γερμανοί, ὡς συνήθως, πανοῦργον παγίδευμα, δι' οὗ θὰ ἀπεσπερεῖτο ἡ Γερμανία τῆς ἐθνικῆς της ἀμύνης, ἐπηγγέλλοντο δὲ ὅτι ἔδλεπον κίνδυνον πολέμου ἀπειλοῦντα αὐτοὺς καὶ μόνον διὰ τῆς περιλήψεως τοιοῦτου θέματος συζητήσεως ἐν τῷ προγράμματι τῶν ἐργασιῶν τῆς Χάγης. «Ὅσῳ περισσότερον προσεγγίζει τὸ Συνέδριον τῆς Χάγης», ἔγραφεν ἡ «Tägliche Rundschau» ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὴν 9^{ην} Ἀπριλίου 1907, «τόσῳ σαφέστερον καθίσταται τὸ ὅτι διαπνέεται εἰδικῶς ὑπὸ τάσεων ἐχθρικῶν πρὸς τὴν εἰρήνην». Ὁ Χερρ Βάσσερμαν (Bassermann), βουλευτὴς ἐν τῷ Ράϊχσταγ, δὲν ἐτόλμα

(¹) Σημ. τοῦ Μεταφρ. Αὕτη συνῆλθε τὴν 18^{ην} Μαΐου τοῦ 1899.

νὰ ἐλπίζῃ εἰς εἰρηνικώτεραν κατάστασιν παρὰ μόνον ἀφοῦ ἐπε-
ρατοῦντο ἀσφαλῶς αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης. Ὁ
Πρῶσος ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐπιδεικτικῶς διεκήρυττε τὴν
ἐτοιμότητα τῆς Γερμανίας πρὸς πόλεμον. Ὁ Λίμπερμανν φὸν Σόν-
νεμπεργ (Liebermann von Sonnenberg), βουλευτῆς, ἐπέστεψε
πατριωτικὸν τοῦ Παγγερμανικὸν λόγον ἐν τῷ Ράϊχσταγ μὲ τὰς
θαρραλέας ταύτας λέξεις: «Ἄς ἔλθουν!» Καὶ τελευταῖος, ἀλλ’
οὐχὶ καὶ ἐλάχιστος, ὁ πρίγκηψ Βύλωδ (Bülow) δὲν ἐπέτρεπεν εἰς
ἐαυτὸν νὰ ἐλπίζῃ οἷονδήποτε ἀποτελεσμα ἐκ τῆς συζητήσεως τοῦ
προβλήματος ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Χάγης, δημοσίᾳ δὲ διεκήρυττε
τὴν ἀπόφασίν του ὅπως «ἀφεθῇ ἡ συζήτησις νὰ διεξαχθῇ μόνον
ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἤλπιζον ὅτι ἠδύνατο νὰ προ-
κύψῃ ἐξ αὐτῆς οἷαδήποτε ἐπιτυχία».

*Αὕτη ἦτο ἡ ἀπάντησις τὴν ὁποίαν ἡ Γερμανία ἔδωκεν
εἰς τὴν Ἀγγλικὴν πρότασιν ὑπὲρ διεθνοῦς συνεννοήσεως
ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐξοπλισμῶν.*

ΔΕΥΤΕΡΑ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΙΣ ΤΗΣ ΧΑΓΗΣ. — ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Αἱ διαπραγματεύσεις αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο κατὰ τὴν Συνδιάσκε-
ψιν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν λίαν «εὐελπιν» τρόπον καθ’ ὃν καὶ ἤρ-
χισαν. Τὰ ζητήματα ἔλαβον καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν περίπου πορείαν
τὴν ὁποίαν καὶ κατὰ τὴν πρώτην Συνδιάσκεψιν. Ἡ Ἀγγλία ἐζήτη-
σε συζήτησιν ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῶν ἐξοπλισμῶν· ἡ Γερμανία τοῦ-
ναντίον τὴν ἀπέκρουε. Πρὸς ἀποφυγὴν συγκρούσεως ἐπεζητήθη
καὶ ἐξευρέθη διέξοδος. Ὁ πρῶτος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας,
Ἀρχιδικαστῆς Σέρ Ἐδουαρδ Φράϋ (Sir Edward Fry) ἀπήγγειλε
λόγον διὰ τοῦ ὁποίου διεφώτισεν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὸ ζήτημα,
προέτεινε δὲ ψήφισμα διὰ τοῦ ὁποίου διεκήρυττεν ὅτι ἦτο ἐξόχως
ἐπιθυμητὸν ἵνα αἱ Κυβερνήσεις ἐπανήρχιζον τὴν ἐπὶ τοῦ ζητήμα-
τος μελέτην των. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο ὁμοφώνως παραδεκτόν,
ἀφοῦ ἄλλως τε οὐδεμία πράγματι συζήτησις θὰ ἐγίνετο.

Ὅταν μέλος τι τοῦ Ράϊχσταγ, ὁ Βέβελ (Bebel) ἐπηρώτησε τὸν
πρίγκηπα Βύλωδ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 21^{ης} Νοεμβρίου τοῦ
1907 ἀναφορικῶς πρὸς τὴν στάσιν τῶν Γερμανῶν ἀντιπροσώπων,
ὁ Αὐτοκρατορικὸς Καγκελλάριος ἠδυνήθη φιλαλήθως νὰ εἴπῃ ὅτι

οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι δὲν μετέσχον συζητήσεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἐξοπλισμῶν, ἐπειδὴ τοιαύτη συζήτησις δὲν ἐγένετο. Ἐλησμόνησεν ὅμως νὰ προσθέσῃ ὅτι τὸν ἀποκλεισμόν τῆς συζητήσεως ὑπηγόρευσεν ἀκριβῶς ἡ Γερμανία.

ΑΓΓΛΙΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

[Ὁ συγγραφεὺς παρατηρεῖ ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης, οἱ Ἄγγλοι ὑπουργοὶ ἤρχισαν ἐντείνοντες τὰς προσπάθειάς αὐτῶν ὑπὲρ ἐξευρέσεως νέου τρόπου πρὸς ἐπίτευξιν ἀποτελέσματος ἱκανοποιητικοῦ διὰ πάντα τὰ ἔθνη. Μετὰ τὴν συνεννόησιν μάλιστα πρὸς τὴν Γαλλίαν τὴν ἐπελθοῦσαν κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1904 καὶ τὴν πρὸς τὴν Ρωσσίαν συμφωνίαν τοῦ 1907, ἡ φιλελεύθερος ἐν Ἀγγλίᾳ Κυβέρνησις ἤρξατο θεωροῦσα ὡς σπουδαιοτάτην ἀποστολὴν τῆς ἐξωτερικῆς τῆς πολιτικῆς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πρὸς τὴν Γερμανίαν σχέσεών της ἐπὶ ἀσφαλεστέρων βάσεων ἀποκλειουσῶν κατὰ τὸ δυνατόν προστριβὰς ἐν τῷ μέλλοντι. Ἄλλως τε καὶ δὲν ὑπῆρχον πραγματικῶς συγκρουόμενα συμφέροντα μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, κατόπιν μάλιστα τῆς ἐν ἔτει 1890 διακανονίσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἀφρικῇ ἀναφυσῶν δυσχερειῶν καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ Μικρασιατικὰ προβλήματα δὲν παρεῖχον ἐπαρκῆ βάσιν πρὸς σοβαρὰν ρῆξιν.]

Ὅποῖος λοιπὸν ὁ σκοπὸς τοῦ συναγωνισμοῦ τούτου περὶ τοὺς ναυτικούς ἐξοπλισμούς, οἱ ὅποιοι καθίστανται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὀλέθριοι καὶ διὰ τοὺς μὲν καὶ διὰ τοὺς δέ; — Τὸ ἐρώτημα τοῦτο δὲν ἠδύναντο παρὰ νὰ ἀπευθύνουν τόσον ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὅσον καὶ ἡ Ἀγγλικὴ δημοσία γνώμη. Ἐὰν ἀμφότεραι αἱ χῶραι ἐπόθουν τὴν εἰρήνην, διατί τότε ἀλληλοκατεστρέφοντο διὰ τῶν ἐξοπλισμῶν;

Τὸ Ἀγγλικὸν δημόσιον ἦτο λογικῶς ὑποχρεωμένον νὰ προβάλλῃ εἰς ἑαυτὸ τοιαῦτα ἐρωτήματα, καὶ ἐξίσου εὐλόγως ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ καὶ ἐν ἄλλο ἐρώτημα, τὸ ἐξῆς: Τί θὰ ἔλεγεν ἡ Γερμανία καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ Εὐρώπη, ἐὰν ἡ Ἀγγλία, ἡ θαλασσοκράτειρα Δύναμις, ἐπρόκειτο αἰφνης νὰ ἀρχίσῃ δημιουργοῦσα δυνάμεις χερσαίας, αἱ ὁποῖαι θάττον ἢ βράδιον θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξισωθῶσι πρὸς τὰς Γερμανικάς; Τὸ τοιοῦτον δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπειλὴ κατὰ τῆς Δυνάμεως ἣτις ἀντηγωνίζετο πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου;

Εἰσάγων τὸν Ναυτικὸν προϋπολογισμόν τοῦ 1909 ὁ κ. Μακ-

κένα (McKenna), τότε πρώτος λόρδος του Ναυαρχείου, διεκήρυξεν ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων τὴν 26^{ην} Ἰουλίου, «ὅτι ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ὄχι μόνον ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τρόπου τινός, πολὺ ἰσχυροτέρου ἀπλῶν λέξεων, κατέδειξε τὴν ἀπόφασίν της ὅπως ἡγηθῇ ἐν τῷ περιορισμῷ τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἐπὶ τρία δὲ συναπτὰ ἔτη ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ἔπραξε τὸ πᾶν ὅπως πείσῃ τὸν κόσμον περὶ τοῦ ἀνωφελοῦς τῆς εἰς ἐξοπλισμοὺς ἀμίλλης καὶ περὶ τοῦ εὐκταίου τῆς περιστολῆς τῶν ναυπηγήσεων». ¹⁾

Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν πασῶν τῶν προγενεστέρων ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ προσπαθειῶν τῆς Ἀγγλίας, αἱ ὁποῖαι ἀτυχῶς ἀπεδείχθησαν ἄκαρποι, ὁ πρωθυπουργὸς κ. Ἀσκουϊθ διεκήρυξεν ὅτι «ἡ θύρα δὲν ἐκλείσθη ἀκόμῃ» καὶ ὅτι ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις ἦτο ἀνυπόμονος καὶ ὥσῳ ῥῶς πρόθυμος νὰ περιέλθῃ εἰς συμφωνίαν τινὰ πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις ²⁾.

Πᾶσα ἐκ μέρους τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἐνδειξίς ὅτι ἐπεθύμει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τοιαύτην συμφωνίαν θὰ συνήντα ἐγκαρδιωτάτην ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Εἰς ἀπάντησιν ἐπερωτήσεως βουλευτοῦ τινος, ὁ κ. Ἀσκουϊθ εἶπε βραχέως καὶ ὀριστικῶς: «Ἐλάδομεν τὴν πρωτοβουλίαν».

Ὅσῳ περισσότερο οἱ Ἀγγλοὶ ὑπουργοὶ ἀπεκάλυπτον τὰς προσπαθείας των ὅπως ἔλθουν εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Γερμανίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ναυτικῶν ἐξοπλισμῶν, τόσῳ περισσότερο ἐγίνοντο ἀντικείμενον ἐπιθέσεων καὶ ὑπονοιῶν ἐκ μέρους τοῦ σωδινιστικοῦ Γερμανικοῦ Τύπου. Τὴν 14^{ην} Ἰουλίου τοῦ 1910 ὁ κ. Ἀσκουϊθ ἐξηναγκάσθη νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀπὸ σκοποῦ ἀποφύγει εὐρυτέρας ἐρεῦνας ἐπὶ τοῦ ζητήματος δηλώσασα ὅτι ἦτο δεσμευμένη διὰ νόμου καὶ ὅτι τροποποιήσις τοῦ νόμου τούτου δὲν θὰ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τῆς δημοσίας ἐν Γερμανίᾳ γνώμης. ³⁾

Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ κ. Λόϋδ Τζῶρτζ, ὁμιλῶν ἐν γεύματι κατήγγειλε διὰ πυρίνων λόγων «τὴν ἐπιδημίαν τῆς σπατάλης, ἡ ὁποία φαίνεται κατὰκλύζουσα τὸν κόσμον πρὸς ὀλεθρόν του».

¹⁾ Hansard, 1909. Τόμ. 8, 859.

²⁾ Hansard, 1909. Τόμ. 8, 879.

³⁾ Hansard, 1910. Τόμ. 19, 645.

[¹Ο συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1912 ἀπεστάλη ἀνεπισημῶς εἰς Βερολῖνον ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ὁ λόρδος Χαλδαίην, πρόσωπον ἀρεσιότατον τῷ Κάιζερ, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως βολιδосκοπήσῃ τὴν κατάστασιν ἐν συνδιαλέξει μετὰ τοῦ Καγκελλάριου καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ὅπως προλειάνῃ τὴν ὁδὸν διὰ τὴν ἐπιζητουμένην πολιτικὴν καὶ ναυτικὴν συνεννόησιν. Ἀτυχῶς δύο ἡμέρας πρὸ τῆς εἰς Βερολῖνον ἀφίξεως τοῦ Ἀγγλου ἀντιπροσώπου ὁ Κάιζερ κηρύττει τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Ράϊχσταγ ἀνήγγειλε μεγάλας αὐξήσεις εἰς τε τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν. Τοῦ λόρδου Χαλδαίην ὑποδείξαντος τότε ὅτι θὰ ἦσαν ἄσκοποι αἱ διαπραγματεύσεις, ὅταν διὰ τῆς ἐπανήξεως τοῦ Γερμανικοῦ στόλου θὰ ἐξηναγκάζετο ἡ Ἀγγλία εἰς ἀναλόγους αὐξήσεις, οἱ Γερμανοὶ ἀντιπρόσωποι (ὁ Καγκελλάριος καὶ ὁ ναύαρχος φὸν Τίρπιτς) ἀπήντησαν ὅτι ναυτικὴ συμφωνία ἄνευ ταυτοχρόνου πολιτικῆς συνεννόησεως δὲν θὰ εἶχε κανένα σκοπὸν, ἐτόνισαν ὅμως ἀμέσως ὅτι καὶ ἐν περιπτώσει πολιτικῆς ἀκόμῃ συνεννόησεως, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ζήτημα ἐλαττώσεως τοῦ ναυτικοῦ προγράμματος καὶ ὅτι, τὸ πολὺ, μόνον μία **ἐπιβράδυνσις** τῆς ἐκτελέσεως τούτου ἠδύνατο νὰ ἐγκριθῇ¹). Καὶ ἡ ὑπόσχεσις δὲ τῆς τοιαύτης ἐπιβραδύνσεως μόνον ὥς προφορικὴ συνεννόησις ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ καὶ οὐχὶ ὥς ἔγγραφος συμφωνία.

Οὕτω, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία ἐπεδίωκε μετ' ἀδιαπτώτου ζήλου τὴν περιστολὴν τῶν ἐξοπλισμῶν, ἡ Γερμανία προέβαλλε πολιτικούς ὅρους τοὺς ὁποίους ἦτο αὐτόχρημα ἀδύνατον διὰ τὴν Ἀγγλίαν νὰ ἐκτελέσῃ καὶ ἀπῆτει συγκεκριμένως **ὑποχρέωσιν ἐκ μέρους τῆς Μεγ. Βρετανίας πρὸς τήρησιν τῆς οὐδετερότητος ἄνευ ὅρων ἐν περιπτώσει οἰασδῆποτε Εὐρωπαϊκῆς συρράξεως, καθ' ἣν θὰ ἦτο ἀναμεμιγμένη ἡ Γερμανία.** Ὡφειλε δηλ. ἡ Ἀγγλία ν' ἀπαλλάγῃ πάσης ὑποχρεώσεώς της πρὸς τὴν Ἀντὰντ καὶ νὰ ἀπόσῃ πάσης συνεργασίας εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ζητήματα. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἐκ συνθηκῶν ἀπορρέουσαι ὑποχρεώσεις πρὸς προστασίαν τῶν οὐδετέρων θὰ κατερρακοῦντο διὰ τῆς προσχώσεως τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Γερμανικὴν πρότασιν.

Φυοικὰ ἡ πρότασις αὕτη, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη καὶ προηγουμένως μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1909 καὶ 1911 καὶ ἀπερρίφθη, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀπορριφθῇ καὶ πάλιν, ἀφοῦ κατ' οὐσίαν ἰσοδυνάμει πρὸς **ἀπαίτησιν ὅπως ἡ Ἀγγλία παραιτηθῇ τῆς θέσεώς της ὡς Μεγάλης Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως.** Καὶ τὸ τίμημα τὸ ὁποῖον προσέφερεν ὁ φὸν Μπέτμανν Χόλβεγκ διὰ μίαν τοιαύτην στάσιν τῆς Ἀγγλίας, ὁποῖον; Ἀπλῇ προσωρινῇ **ἐπιβράδυνσις** τῶν ναυτικῶν ἐνισχύσεων, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ ἐδίδοντο οὔτε δεσμευτικαὶ ὑποσχέσεις, οὔτε γραπτὰ κείμενα]. (Βλ. σελ. βιβλίου 98-99-100).

¹Ο συγγραφεὺς ἐξακολουθεῖ :

Ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀπορρίψῃ τὴν Γερμανικὴν πρότασιν· δὲν ἤρκεσθη ἐν τούτοις ἀπλῶς εἰς τὸ νὰ τὴν

¹ Βλέπε φυλλάδιον Σέρ Ἐδουαρδ Κούκ (Cook): «How Britain Strove for Peace: A record of Anglo-German Negotiations 1898—1914. Told from authoritative sources» (Macmillan & Co Λονδίνον, 1914).

ἀπορρίψη, ἀλλ' ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἐπανέλαθεν ὅ,τι εἰς προηγούμενα ἔτη διεκήρυξε δημοσίᾳ τε καὶ ἐν διπλωματικαῖς διαπραγματεύσεσιν. Ἦτοι:

1) Ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἠδύνατο νὰ συγκατατεθῇ εἰς ὑποχρέωσιν ἄνευ ὅρων ὅπως τηρήσῃ οὐδετερότητα οἷαν ἀπήτησεν ἡ Γερμανία, ἀλλ' ὅτι, ἀφ' ἐτέρου, θὰ ἦτο πάντοτε πρόθυμος, ὡς ὑπῆρξε καὶ μέχρι τοῦδε, ὅπως συνεργασθῇ μετὰ τῆς Γερμανίας ἐν τῷ συμφέροντι τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης.

2) Ὅτι ἡ Τριπλῇ Ἀντάντ δὲν ἐδασίζετο ἐπὶ γενικῶν ἀρχῶν πολιτικῆς φύσεως (general political formulae) ἀλλ' ἐπὶ διευθετήσεως εἰδικῶν ζητημάτων θιγόντων τὰ συμφέροντα τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, καὶ ὅτι ἐμμέσως μόνον, διὰ τῆς διευθετήσεως τῶν ζητημάτων τούτων καὶ διὰ τῆς ἄρσεως τῶν αἰτίων τῆς προστριβῆς, ἀπέρρευσαν σχέσεις φιλίας.

3) Ὅτι αἱ σχέσεις αὗται δὲν εἶχον οὔτε ἀποκλειστικόν, οὔτε ἐπιθετικὸν χαρακτήρα κατὰ τῆς Γερμανίας καὶ ὅτι δὲν ὑπῆρχε κἀνεὶς λόγος ἀποκλείων τὴν Γερμανίαν ὅπως προέλθῃ καὶ αὕτῃ εἰς ὁμοίας συμφωνίας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν.

Διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἰδέας ταύτας μορφήν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβεστέραν, τὸ Ἀγγλικὸν ὑπουργικὸν συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ τὰς περιλάβῃ εἰς βραχεῖάν τινα διατύπωσιν (formula), ἣ ὁποία καὶ ἐπεδόθη ὑπὸ τοῦ Σέρ Ἐδ. Γκρέϋ πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ Γερμανὸν πρεσβευτὴν Κόμητα Μέττερνιχ, προωρίζετο δὲ ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βάσις πρὸς περαιτέρω ναυτικὰς διαπραγματεύσεις. Ἡ διατύπωσις εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«Δεδομένου ὅτι αἱ δύο Δυνάμεις ποιοῦσι, φυσικά, τὴν ἐξασφάλισιν εἰρήνης καὶ φιλίας μεταξὺ ἀλλήλων, ἡ Ἀγγλία διαδηλοῖ ὅτι οὔτε θὰ διενεργήσῃ, οὔτε θὰ συμμετάσχη εἰς οἵανδήποτε ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γερμανίας. Ἐπίθεσις κατὰ τῆς Γερμανίας δὲν ἀποτελεῖ οὔτε ἀντικείμενον, οὔτε μέρος οἵαςδήποτε συνθήκης, συνεννοήσεως ἢ συνδυασμοῦ, τοῦ ὁποίου μετέχει ἤδη ἡ Ἀγγλία, οὔτε αὕτη θὰ συμμετάσχη οἵουδήποτε τοιούτου συνδυασμοῦ ἔχοντος ὅμοιον ἀντικειμενικὸν σκοπόν».

Ἡ Ἀγγλία προσέφερε τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι δὲν θὰ ἐπετίθετο. Ἡ Γερμανία ἐν τούτοις ἐξήγησε νὰ ἀσφαλισθῇ ὅπως δυνήθῃ νὰ ἐπιτεθῇ ἀνενόχλητος. Ἡ Ἀγγλικὴ προσφορὰ μικρὰν ἀξίαν εἶχε διὰ τὴν Γερμανίαν, ἀφοῦ ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐγνώριζε κάλλιστα ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ 1906 στάσεως τοῦ φιλελευθέρου Ἀγγλικοῦ ὑπουργείου, ὅτι δὲν εἶχε λόγους νὰ φοβῇται ἐπίθεσιν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας. Τὸ μόνον πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐνδιέφερεν οὐσιωδῶς τὴν Γερμανίαν ἦτο νὰ ἠδύνατο νὰ ὑπολογίζῃ ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς οὐδετερότητος ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ εἰς πᾶσαν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἡπείρου σύρραξιν, ἔστω καὶ ἂν αἱ συρράξεις αὗται ἤθελον προκληθῇ ὑπὸ τῆς Γερμανίας ἢ τῆς Συμμάχου τῆς, ἔστω καὶ ἂν ἐπηρέαζον τὴν ἀνεξαρτησίαν οὐδετέρων χωρῶν, καὶ δι' αὐτῶν, εἴτε ἀμέσως εἴτε ἐμμέσως, ἐθιγόντο Ἀγγλικά συμφέροντα. Ἀπομονοῦσα τὴν Ἀγγλίαν, ἡ Γερμανία ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ ἀσφαλῆ τὸν δρόμον τῆς κατ' ἀρχὰς πρὸς ἀπόκτησιν ἡγεμονίας ἐν Εὐρώπῃ, διὰ νὰ δυνήθῃ βραδύτερον νὰ ὑψωθῇ ἀπὸ τῆς πλεονεκτικῆς ταύτης θέσεως εἰς τὴν διαρκῆ ἡγεμονίαν τοῦ κόσμου ἀναλώμασι τῆς Ἀγγλίας. Ὡς θὰ ἴδωμεν, ἡ αὕτη αὕτη ἰδέα διέπνεε καὶ τὰς διπλωματικὰς πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευὰς τῆς Γερμανίας κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1914.

Ἀλλὰ καὶ μία ἄλλη τελευταία Ἀγγλικὴ ἀπόπειρα, ἐπὶ διαφορῶν αὕτη βάσεων, ἐπρόκειτο εἰσέτι νὰ γίνῃ. Καίτοι κατ' ἀνοιξιν τοῦ 1906 τὸ Γερμανικὸν ναυπηγικὸν πρόγραμμα τοῦ 1900 εἶχε καὶ πάλιν ἐπαυξήθῃ κατὰ ἕξ μεγάλα καταδρομικά, ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνήγγειλε κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτι τὸ πρόγραμμα τὸ τεθὲν πρὸ τοῦ Κοινοβουλίου κατὰ Μάρτιον διὰ τὴν ναυπήγησιν νέων πλοίων θὰ ἡλαττοῦτο κατὰ 25 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ὡς πρὸς τὰ θωρηκτὰ σκάφη, κατὰ 60 τοῖς ἑκατὸν ὡς πρὸς τὰ ἀντιτορπιλλικά καὶ κατὰ 33 τοῖς ἑκατὸν ὡς πρὸς τὰ ὑποδρύχια. Ὁ λόγος δὲ διὰ τὴν τοιαύτην αὐθόρμητον καὶ μονομερῆ ἐλάττωσιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεων ἦτο, ὡς αὕτη ἡ Κυβέρνησις ρητῶς ἐδήλωσεν, ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς σύμπαντα τὸν κόσμον, πρὸ τῆς συγκλήσεως τοῦ δευτέρου Συνεδρίου τῆς Χάγης, τὴν σταθερὰν πρόθεσιν τῆς Ἀγγλίας ὅπως ἐλαττώσῃ τὸ βάρος τῶν ἐξοπλισμῶν καί, ἀφ' ἑτέρου, νὰ πείσῃ καὶ τὰς ἄλλας Δυνά-

μεις ὅπως μιμηθῶσι τὸ παράδειγμά της. Ὁ δεύτερος οὗτος σκοπὸς δὲν ἐπραγματοποιήθη, φυσικά, ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας. τοῦναντίον, τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα παρήχθη. Εἰς τρεῖς διαφόρους περιπτώσεις ὁ Κάιζερ ἐξέφρασε προσωπικῶς τὴν ζωντανήν του ἀποδοκιμασίαν κατὰ πάσης ἀποπείρας ὅπως ἀχθῇ τὸ ζήτημα τῶν ἐξοπλισμῶν ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῆς Χάγης καὶ ἡρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Γερμανοὺς πληρεξουσίου ὅπως συμμετάσχουν ὅπωςδὴποτε τῶν «περιττῶν» τούτων καὶ «ματαίων» συζητήσεων.

Παρ' ὅλην τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁμοία ἀπόπειρα ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1912—13 ὑπὸ τοῦ κ. Churchill, πρώτου λόρδου τοῦ Ναυαρχείου. Καὶ νέαι μὲν διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Γερμανίας μετὰ τὴν πρόσφατον πείραν ἐφάνησαν μάταιαι, ἀκολουθῶν ὁμως τὴν μόνην ἐνδεικνυομένην ἤδη μέθοδον ὁ κ. Churchill ἐδήλωσεν, εἰσάγων τὸν προϋπολογισμόν τῶν μνημονευθέντων δύο ἐτῶν, ὅτι *ὑπισχνεῖτο ἐπισήμως πᾶσα οἰαδὴποτε ἐπιβράδυνσις ἢ ἐλάττωσις τῶν Γερμανικῶν ναυπηγήσεων νὰ ἀκολουθηθῇ ὑπὸ τῆς χώρας ταύτης ἐν πλήρει ἀναλογίᾳ.* Ἐὰν ἡ Γερμανία ἀπεφάσιζε νὰ τηρήσῃ «ναυπηγικὴν ἀργίαν» καὶ νὰ μὴ κατασκευάσῃ νέα πλοῖα ἐπὶ ἐν δεδομένον ἔτος, ἡ Ἀγγλία θὰ τὴν ἐμιμεῖτο πάραυτα καὶ θὰ περιέκοπτεν ἀναλόγως τὸ ἰδικόν της ναυπηγικὸν πρόγραμμα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον «χωρὶς νὰ γίνῃ οὐδεμία διαπραγμάτευσις καὶ χωρὶς νὰ ἐπιβληθῇ οὐδ' ὁ ἐλάχιστος περιορισμὸς ἐπὶ τῆς κυριαρχικῆς ἐλευθερίας εἴτε τῆς μιᾶς εἴτε τῆς ἄλλης ἐκ τῶν δύο Δυνάμεων», θὰ ἐπετυγχάνετο ποιᾶτις ἀνακούφισις εἰς ἀμφοτέρα τὰ ἔθνη.

Ἡ δὴλωσις αὕτη τοῦ Churchill, ἡ ὁποία, ὡς παρατηρήσαμεν, ἐπανελήφθη ἐπισήμως εἰς δύο διαφόρους περιστάσεις, *παρέμεινεν ἀναπάντητος καὶ ἄνευ ἀντιστοίχου διαβήματος ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας*, πιθανῶς διότι καὶ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ Γερμανία ἀνέμενε «θετικὰς προτάσεις», εἰς τὰς ὁποίας φυσικὰ θὰ ἀπῆντα ἢ θὰ ἀνταπεκρίνετο ὅχι τελεσφορώτερον ἢ ὅσον ἔπραξεν εἰς προγενεστέρας περιστάσεις.

ΔΙΑΤΙ ΜΑΧΟΜΕΘΑ;

«Θὰ ἐπιμείνωμεν μέχρις ὅτου βεβαιωθῶμεν ὅτι οὐδεὶς θὰ διαταράξῃ καὶ πάλιν τὴν εἰρήνην ἡμῶν, εἰρήνην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν

ἐγνοοῦμεν ὡς ἐλεύθερον ἔθνος γὰ ἐπιμελώμεθα τοῦ Γερμανικοῦ ἡμῶν χαρακτήρος καὶ τῆς Γερμανικῆς ἡμῶν δυνάμεως καὶ γὰ συμπληρῶμεν τὴν ἀνάπτυξίν των», — διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ Αὐτοκρατορικός Καγκελλάριος ἐτερμάτισε τὴν ἀγόρευσίν του τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου. Ὀλίγας ἡμέρας βραδύτερον ὁ Κάιζερ προσεφώνησεν ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν Γερμανικῶν καὶ τῶν Αὐστριακῶν μεραρχιῶν : «Μαχόμεθα», ἀνέκραξεν, «ὕπὲρ δικαίου σκοποῦ, ὕπὲρ ἐλευθερίας, ὕπὲρ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἔθνους ἡμῶν πρὸς ὕπαρξιν, ὕπὲρ μακρᾶς διὰ τὸ μέλλον εἰρήνης».

Εἰς τὴν προσφώνησιν ὅμως ταύτην τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἠδύνατο γὰ δοθῇ ἡ ἐξῆς εὐλαδῆς ἀπάντησις : «Μεγαλειότατε ! Ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποιον ὑποτίθεται ὅτι μαχόμεθα **εἵχομεν καὶ πρὸ τοῦ πολέμου**. Εἵχομεν τὴν ἐλευθερίαν μας, τὸ δικαίωμα τῆς ἐθνικῆς μας ὑπάρξεως, τὸ ὅποιον οὐδεὶς μᾶς διημφεσδότησε καὶ ἀπελαύομεν μακρᾶς ἀδιαταράκτου εἰρήνης. **Διατί λοιπόν, Μεγαλειότατε, πολεμοῦμεν ;** »

Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΣΚΟΠΕΥΕ ΝΑ ΜΑΣ ΕΠΙΤΕΘΗ ;

Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν Ἀγγλίαν, ἠδυνήθη γὰ προσαγάγω πειστικὰς ἀναιρετικὰς μαρτυρίας. Ἀναφορικῶς δὲ πρὸς τὴν Γαλλίαν, θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ γὰ πραγματευθῶ τὸ ζήτημα διὰ βραχέων, ἀφοῦ ἐν Γερμανίᾳ δυσκόλως δύναται γὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος — πλήν, ἐγνοεῖται, τῆς Κυβερνήσεως — ὁ ὅποιος γὰ ὑποστηρίξῃ σοβαρῶς ὅτι ἡ Γαλλία διενοεῖτο γὰ μᾶς ἐπιτεθῇ. Τὸ ὅτι ἡ Γαλλία δὲν ὑδρίζεται, ἀλλ' ἀπεναντίας ἐκφράζεται καὶ λύπη ὅτι παρεσύρθη εἰς τὸν πόλεμον ἀθῶως ὅλως καὶ παρὰ τὴν θέλησίν της, ἀποτελεῖ μίαν τῶν ὀλίγων συμπαθητικῶν ὅσῳ καὶ χαρακτηριστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ δημοσίου Γερμανικοῦ βίου τῆς σήμερον. Ὡς γεγονός, πᾶς ὅστις ἤθελε προβάλλει τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία τοῦ 1914 ὑπέθαλπεν ἔστω καὶ ἀπωτάτην ἰδέαν γ' ἀνακτῆσθαι ἐνόπλως τὴν Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην, θὰ ἀπεδείκνυεν ἀπλῶς ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε ἐκ τῆς ἱστορίας ἢ τῶν τάσεων τῆς σκέψεως τῆς συγχρόνου Γαλλίας καὶ ὅτι ἡ κρίσις του βασίζεται ἐπὶ ἐντυπώσεων, αἱ ὁποῖαι ἐνδεχόμενον γὰ ἦσαν ὀρθαὶ πρὸ τεσσαρακονταετρατίας, ἴσως καὶ πρὸ τριάκοντα τεσσάρων ἢ καὶ εἰκοσιτεσσά-

ρων ἐτῶν, ἀλλ' αἵτινες κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν ἐξεφυ-
λίσθησαν εἰς πλάσματα φασματώδη.

Διατυπῶν τὴν κρίσιν ταύτην δὲν στηρίζομαι ἐπὶ ἄρθρων ἐφη-
μερίδων, ἀλλ' ἐπὶ προσωπικῶν ἐντυπώσεων, τὰς ὁποίας ἐσχημά-
τισα ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν διάρκεια πολλῶν περιόδων διαμονῆς
μου αὐτόθι, ἐπεκταθείσας εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν.

Η ΡΩΣΣΙΑ ΕΣΚΟΠΕΥΕ ΝΑ ΜΑΣ ΕΠΙΤΕΘΗ ;

Προκειμένου περὶ τῆς Ρωσσίας. ἡ περίπτωσις εἶνε παρομοία.
Ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ἑκατονταετηρίδα δὲν ὑπῆρξε σύγκρουσις
συμφερόντων μεταξὺ Γερμανίας καὶ Ρωσσίας· τοιαῦται ἄλλως τε
συγκρούσεις σπανίως ἠδύναντο νὰ προκύψουν, ἀφοῦ ἡ πίεσις ἢ ἐνα-
σκουμένη ὑπὸ ἑκατέρας τῶν δύο χωρῶν ἀκολουθεῖ διαφόρους ὁλως
κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι οὐδαμοῦ συμπίπτουν ὥστε νὰ ἐπέλθῃ σύγ-
κρουσις. Ὅπως ἡμεῖς δὲν ἔχομεν φιλοδοξίας — δὲν ἔχομεν τοῦ-
λάχιστον μέχρι σήμερον — ἐπὶ τῶν Βαλτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς
Ρωσσίας — (Πρωσσικὸς Ἰρρεδεντισμὸς εὐτυχῶς δὲν ὑφίσταται) —
τοιουτοτρόπως καὶ ἡ Ρωσσία οὐδέποτε ἐσκέφθη νὰ ἰδιοποιηθῇ τὴν
Ἀνατολικὴν Πρωσσίαν, τὴν Δυτικὴν Πρωσσίαν, ἢ τὸ Πόζεν. Ἡ
Ρωσσία εἶνε ἄρκετὰ μεγάλη ὥστε νὰ εἴπωρῃ νὰ ζήσῃ ἄνευ τῶν
ἐπαρχιῶν μας. Ἡ πίεσις τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἢ ἐξαπλωτικὴ τῆς
τάσις ἀκολουθεῖ κατεύθυνσιν ἢ ὁποία δὲν θίγει οὔτε τὰς ἰδιοκτη-
σίας μας οὔτε τὰ συμφέροντά μας.

Τὴν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας ἐντασιν ἀπὸ σκοποῦ ἀφίνω
ἐνταῦθα ἔξω τοῦ ζητήματος. Ἡμεῖς εἴμεθα οἵτινες ἐκηρύξαμεν
τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἐνῶ ἡ χώρα αὕτη εὐρίσκετο ἐν
πλήρει εἰρήνῃ πρὸς τὴν Αὐστρίαν καὶ διεξῆγε μάλιστα διαπραγ-
ματεύσεις αἱ ὁποῖαι παρεῖχον πλείστας ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ὁ
πόλεμος μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας ἐξερράγη τὴν 6^{ην} Αὐγού-
στου, ἐνῶ ἡμεῖς ἐπεδώκαμεν τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου πρὸς τὴν
Κυβέρνησιν τῆς Πετροπόλεως ἤδη ἀπὸ τῆς 1^{ης} Αὐγούστου. Ἡρ-
χίσαμεν τὸν πόλεμον διαβεβαιούντες ὅτι ἡ Ρωσσία ἐσκέπτετο νὰ
μᾶς ἐπιτεθῇ, κατωρθώσαμεν δὲ νὰ πείσωμεν τὸν Γερμανικὸν λαὸν
ὅτι πράγματι ἡ Ρωσσία μᾶς εἶχεν ἤδη ἐπιτεθῇ.

Η ΤΡΙΠΛΗ ANTANT AMYNTIKH ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Ὁχι μόνον λοιπὸν παντελῶς ἐλλείπουν μαρτυρίαι πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἡ Τριπλῇ Ἀντάντ ἐσκόπει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἀκριδῶς τάντίθετον ἀπεδείχθη ἐκ τῶν προειρημένων. Τὸ ἰθὺνον πνεῦμα ἐν τῇ Ἀντάντ ἦτο ἀναμφηρίστως ἡ Ἀγγλία. Ἀκούομεν τοῦτο ἐπαναλαμβανόμενον καθ' ἐκάστην διαφοροτρόπως, τελευταίως δὲ καὶ ἐτονίσθη ἐμφαντικῶς ἀπὸ τοῦ Ράϊχσταγ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Καγκελλαρίου τὴν 2^{αν} Δεκεμβρίου. Ἡ δήλωσις αὕτη στηρίζεται πράγματι ἐπὶ τῆς ἀληθείας. Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἰθὺνον τοῦτο πνεῦμα ἐπὶ μίαν σχεδὸν δεκαετίαν ἠγωνίσθη μόνον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ ὑπὲρ συνεννοήσεως μετὰ τῆς Γερμανίας, ἐὰν αἱ ἄλλαι δύο Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ οὐδέποτε οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἔδειξαν, εἴτε λόγῳ εἴτε ἔργῳ, πρόθεσιν ὅπως εἴτε παρακωλύσωσιν εἴτε καταστείλωσι τὴν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρωτοβουλίαν τῆς πολιτικῆς των φίλης· ἐὰν, ἀπ' ἐναντίας, ἐξεδήλωσαν καὶ αὐταὶ ἀδιαμφισβητήτους τὰς φιλειρηνικὰς των διαθέσεις διὰ τῆς συνδιαλλακτικῆς συμπεριφορᾶς τὸν ὅποιον κατέδειξαν εἰς μεγάλας καὶ μικρὰς διπλωματικὰς κρίσεις (τὸ Μαροκηνὸν ζήτημα, τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον, τὰς συμφωνίας τοῦ Πότσδαμ τοῦ 1911 κλ.) δὲν θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι **ἡ τριπλῇ Ἀντάντ τυγχάνει ἀμυντικῆς συμμαχίας καὶ ὅτι οὐδέποτε οὐδαμῶς ἔσχε μέχρι τοῦδε ἐπιθετικὰς προθέσεις.** Ὁ ἰσχυρίζόμενος τὸ ἐναντίον πρέπει νὰ προσαγάγῃ ἀποδείξεις πρὸς πίστωσιν τῶν λόγων του. Τὰς ἀποδείξεις ταύτας αὐτὸς ὁ Καγκελλάριος δὲν ἠδυνήθη νὰ προσαγάγῃ κατὰ τὰς δύο ἀγορεύσεις του ἐν τῷ Ράϊχσταγ.

Ἐὰν ὅμως ἐπιθετικαὶ προθέσεις δὲν ὑπῆρχον, **ποῖον πρᾶγμα ἦτο ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὴν Ἀντάντ καὶ συνεκόλλησε στερεῶς πρὸς ἀλλήλας τὰς Δυνάμεις αἵτινες συγκροτοῦσιν αὐτήν;** Ἦτο ὁ φόβος τῆς Γερμανίας καὶ ἡ δυσπιστία πρὸς τὰς ἱμπεριαλιστικὰς προσπάθειας αὐτῆς. Ἦτο ὁ φόβος οὗτος ὅστις τὰς συνήνωσε καὶ προσέδωκεν αὐξουσὴν παγιότητα εἰς τὴν συμμαχίαν των. Ὅσῳ περισσότερο ἐδλεπον τὴν Γερμανίαν αὐξανομένην—ὄχι τὸ ἐμπόριον ἡμῶν, οὔτε τὴν εὐημερίαν ἡμῶν, ἢ ὁποία πράγματι ὠφέλει καὶ τὸ ἰδικόν των

ἐμπόριον καὶ ἐξυπηρέτει καὶ τὴν ἰδικήν των εὐημερίαν, ἀλλὰ τὴν στρατιωτικὴν μας δύναμιν καὶ τὰς φιλοπολέμους διαθέσεις μας— ὅσῳ περισσότερον ἔβλεπον τὸν κίνδυνον τοῦ Γερμανικοῦ νασιοναλισμοῦ ἐγείροντα τὴν κεφαλὴν καὶ ἐμφανιζόμενον ὑπὲρ τὰς βαθμίδας τοῦ θρόνου, τόσῳ περισσότερον δύσπιστοι καθίσταντο καὶ τόσῳ περισσοτέρους φόβους συνελάμβανον, τόσῳ δὲ περισσότερον προσήγγιζον ἀλλήλους χάριν κοινῆς ἀμύνης.

Τὸ πᾶν δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπαύξει-σιν τῶν φόβων τούτων: οἱ τεράστιοι ναυτικοὶ ἐξοπλισμοὶ οἱ ὅποιοι, παρ' ὅλας τὰς Ἀγγλικὰς προτάσεις περὶ συνεννοήσεως, ἐπετεί-νοντο διαρκῶς μετ' αὐξούσης ὀσημέραι ταχύτητος, ἡ αἰφνιδία ἐπαύξεις τῶν κατὰ ξηρὰν στρατιωτικῶν ἡμῶν δυνάμεων, τελείως ἀπαραδειγμάτιστος καὶ πρωτοφανὴς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡμῶν ἱστορίᾳ, ἡ πολιτικὴ τῆς «τεθωρακισμένης πυγμῆς», ἡ ὁποία εἰς πάντα τὰ διεθνῇ ζητήματα τὰ θίγοντα τὰ συμφέροντα τῆς Γερμανίας ἢ τῆς Αὐστρίας ἐφέρετο μεθ' ὁρμῆς ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἐξηνάγκαζε τοὺς ἄλλους νὰ ὑποχωροῦν, πρὸ παντὸς δὲ μερικὰ γεγονότα τὰ ὅποια δὲν συνέδησαν μὲν δημοσίᾳ, ἦσαν ὅμως καλῶς γνωστὰ εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κυβερνήσεις. Τὰ γεγονότα ταῦτα μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἐδημοσιεύθησαν, πρέπει ὅμως νὰ ἡξιώθησαν προγενέστερον παρὰ τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ τῆς προσοχῆς τῆς ὁποίας ἡξιοῦντο.

ΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΤΖΙΟΛΙΤΤΙ

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὀλίγω μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις ἐπρότεινε τὴν λήψιν στρατιωτικῶν μέτρων κατὰ τοῦ ὀσημέραι αὐξοντος κινήματος ὑπὲρ Μεγάλης Σερβίας τὸ ὅποion παρήχθη ὡς ἀποτέλεσμα τῆς προσοχρτήσεως ἐκείνης. Ἡ πράξις αὕτη ἐσήμαινεν ἐγκληματι-κὴν παραφροσύνην ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας· ἦτο ἐγκληματική, ἐπειδὴ ὁ βιαστής διανοεῖτο νὰ τιμωρήσῃ τὸν βιασθέντα, διότι οὗτος ἀνθίστατο εἰς τὸν βιασμόν· ἦτο παράφρων, ἐπειδὴ αἱ ἐθνικαὶ τάσεις λαοῦ τινος δὲν δύνανται νὰ κατασταλῶσι διὰ τῆς βίας τῶν ὀπλων. Ἄλλως ὅμως ἔδοξεν εἰς τοὺς σοφοὺς ἄνδρας τῆς Αὐστρίας. Ἡ Σερβία ἠπειλεῖτο διὰ πολέμου, μόνον δὲ διὰ

τῆς ὑποταγῆς τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς μεσολαθήσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας κατέστη δυνατόν νὰ ἀποσοδηθῇ, χάρις εἰς ἐξιλαστικὴν δῆλωσιν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας, ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἠπείλει ἔκτοτε νὰ ἐκραγῇ. Ταῦτα συνέβησαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1909, εἶνε δὲ εἰς πάντας γνωστά. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο γνωστόν, ἐγνώσθη δὲ μόνον ἐκ τῶν κατὰ τὴν 5ῃν Δεκεμβρίου 1914 γενομένων ἐν τῇ Ἰταλικῇ Βουλῇ δηλώσεων τοῦ Τζιολίττη, εἶνε τὸ γεγονὸς ὅτι **ἡ Αὐστρία περιέθαλπε κατ' Αὐγουστον τοῦ 1913 τὰς αὐτὰς προθέσεις τὰς ὁποίας καὶ κατὰ τὸ 1909, ἡμποδίσθη δὲ ἀπὸ τοῦ νὰ χωρήσῃ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν προθέσεων τούτων μόνον διὰ τῆς ἀντιστάσεως τῆς Ἰταλίας.**

Αἱ ἀποκαλύψεις αὗται τοῦ Τζιολίττη δικαίως ἐθεωρήθησαν ὡς ὀλοκλήρου τοῦ ξένου τύπου ὡς ἱστορικῆς αὐτόχρημα σημασίας, διότι ἀπεκάλυπτον κατ' ἀδιαφιλονείκητον τρόπον τὰς ἐπιθετικὰς διαθέσεις τῆς Αὐστρίας. Ἀκριδῶς ὅμως διὰ τὸν λόγον τοῦτον αἱ Κυβερνήσεις τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἔχουν τηρήσει, ἀναφορικῶς πρὸς τὰς ἀποκαλύψεις ταύτας, νεκρικὴν σιγὴν.

Τὸ ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἐξερράγη, κατὰ τοὺς πόθους τῆς Αὐστρίας, ἤδη ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1913, δὲν προήρχετο ἀπὸ λόγους ἀρχῶν, ἀλλ' ἀπλῶς ἐξ ἐλατηρίων «εὐκαιρισμοῦ» (opportunism). Ἡ εὐκαιρία τὴν ὁποίαν ἡ Αὐστρία ἐπίστευεν ἢ ἐπηγγέλλετο ὅτι εἶχεν ὅπως καταφέρει τὸ πλῆγμά της — ὡς λ. χ. διακανονισμός τις τῶν συνόρων μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, καὶ ἄλλα τινὰ παρόμοια ζητήματα — ἦτο πολὺ τετριμμένη ἢ ὥστε νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τὸν Γερμανικὸν λαὸν μίαν δολοφονίαν κατὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, καὶ πολὺ ὀλίγον προωρισμένη νὰ ἀναφλέξῃ τὸν πατριωτικὸν ἐνθουσιασμόν. «Πόλεμοι μὴ ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τοῦ λαϊκοῦ αἰσθήματος δὲν εἶνε πλέον δυνατοὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἡμῶν» — μέχρι τοιοῦτου σημείου προόδου εἶχε φθάσει ἡ πολιτικὴ σκέψις καὶ τῶν ἀντιδραστικῶν τούτων ἀκόμη. Τὸ ἐὰν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος, τὸ ὑπὸ ἐν δυσπρόφερτον ὄνομα κείμενον κάπου τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης, θὰ ἐκυδερνατο ὑπὸ Σέρβων ἢ ὑπὸ Βουλγάρων πολιτειακῶν λειτουργῶν, ἦτο παρὰ πολὺ μικρᾶς σημασίας διὰ τὸν Γερμανικὸν λαὸν ὥστε νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πόλεμος ὑπὲρ τῶν ἱερωτάτων κτήσεων τοῦ ἔθνους. Διὰ

τοῦτο καὶ ἡ λέξις ἡ διαδιδασθεῖσα ἐκ Βερολίνου εἰς Βιέννην ἦτο : «Ὁχι ἀκόμη».

Ἐπὶ πλέον αἱ στρατιωτικαὶ ἀπόψεις ἦσαν σαφῶς καὶ ἀποφασιστικῶς κεκηρυγμέναι ὑπὲρ τοῦ «Ὁχι ἀκόμη» τούτου. Δὲν ἤμεθα εἰσέτι ἐπαρκῶς παρεσκευασμένοι. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές ὅτι ἤμεθα σημαντικῶς ὑπέρτεροι πάντων τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ἐπρόκειτο νὰ ἐπαυξηθῇ ἔτι πλέον διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου νόμου περὶ ἀμύνης, ὁ ὁποῖος εἶχε τύχει τῆς προκαταρκτικῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ράϊχσταγ. Ἡ ἐπέκτασις τῆς Διώρυγος Κάρτζερ Γουλιέλμου (Κιέλου), ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ παρέχῃ ἀκώλυτον κίνησιν ἀπὸ τῆς Β. Θαλάσσης εἰς τὴν Βαλτικὴν καὶ εἰς τὰ μέγιστα ἀκόμη τῶν πολεμικῶν πλοίων, δὲν ἦτο εἰσέτι ἐτοίμη. Τὰ νεώτατα ὄργανα τῆς καταστροφῆς ἀνέμενον πιθανῶς εἰσέτι τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας των. Τὰ Ζέππελιν καὶ τὰ ὑποδρύχια ἐπρόκειτο εἰσέτι νὰ ναυπηγηθῶσι, καὶ ὑπὸ πολλὰς ἄλλας ἐπόψεις αἱ στρατιωτικαὶ μας παρασκευαὶ ἀνέμενον εἰσέτι τὴν συμπλήρωσίν των. Ἐν ὀλίγαις λέξεσι, δὲν ἤμεθα εἰσέτι ὥριμοι ὅπως καταφέρωμεν τὸ πλῆγμα, **τὸ ὁποῖον κατ' ἀρχὴν εἶχεν ἀποφασισθῇ ἔκτοτε.** Ἀνεμένομεν μόνον τὴν προσεχῇ κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ κατάστασιν πλήρους ἐτοιμότητος, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν εὐκαιρίαν ταύτην ἐπιτυχῶς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ μεταβολὴ περὶ τὰς σκέψεις τοῦ Αὐτοκράτορος εἶχεν ἐπιτελέσει περαιτέρω προόδους· τὸ περιβάλλον, ὅπερ τὸν περιεστοίχιζε, μὲ τὸν φὸν Μόλτκε, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἐπὶ κεφαλῆς, μὲ τὸν ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, τὸν Διάδοχον καὶ τοὺς περὶ τὸν τελευταῖον τοῦτον σημαίνοντας, πάντες οὗτοι ἠγωνίζοντο—καίτοι ἔν τινι μέτρῳ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Καγκελλάριον, ὁ ὁποῖος μετέσχεν, εἶνε ἀληθές, τῆς ὅλης ἐξελέξεως τῶν πραγμάτων καλύψας αὐτὴν διὰ τῆς εὐθύνης του, ἀλλ' ὅστις ὥκνει ἤδη πρὸ τοῦ ἀποφασιστικοῦ διαδήματος—ὅλοι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ : νὰ ἐπιφέρουν τὸν «ἀναπόφευκτον» πόλεμον ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον καὶ νὰ ἐπιτύχουν ὅλην τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Κάρτζερ εἰς τὰς προσπάθειάς των. «Πρέπει νὰ βάλωμεν κατὰ μέρος», εἶπε μίαν φορὰν ὁ στρατηγὸς φὸν Μόλτκε, «ὅλας τὰς κοινοτοπίας περὶ εὐθύνης τοῦ ἀρχομένου χειρῶν ἀδίκων (aggressor). Ὅταν ὁ πόλεμος καταστῇ ἀναγκαῖος,

εἶνε οὐσιῶδες νὰ διεξαχθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσῃ τις ὑπὲρ αὐτοῦ ὅλας τὰς πιθανότητας. Μόνη ἡ ἐπιτυχία ἀποτελεῖ τὴν δικαιολογίαν ἐνὸς πολέμου». (Γαλλικὴ «Κιτρίνη Βίβλος» ἀριθ. 3)(*)).

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

Ἡ λεπτομερὴς διερεῦνησις εἰς προηγούμενον κεφάλαιον τῶν ἱστορικῶν προηγουμένων τοῦ πολέμου ἦτο ἀναγκασία διὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ ταχεῖα ἐξέλιξις τῶν γεγονότων, ἅτινα κατὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα τοῦ δεκαημέρου τοῦ διαρρέυσαντος ἀπὸ 23^{ης} Ἰουλίου μέχρι 1^{ης} Αὐγούστου τοῦ 1914 ὠδήγησαν εἰς τὸν μέγιστον τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολέμων.

Ἡ ὅλη στάσις τῆς Γερμανίας ἀπὸ τοῦ πρώτου Συνεδρίου τῆς Χάγης καὶ ἐφεξῆς· ἡ ἐπίμονος καὶ συστηματικὴ ὑπ' αὐτῆς ἄρνησις πρὸς πᾶσαν περιστολὴν τῶν ναυτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ἐξοπλισμῶν· ἡ ἀντίστασις τῆς εἰς τὴν ἰδρυσιν δικαστηρίου ὑποχρεωτικῆς διαιτησίας· αἱ διαρκῶς ἀνανεούμεναι προσπάθειαι τῆς πρὸς ἐξασφάλισιν ὑπὲρ ἑαυτῆς τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἀγγλίας, χωρὶς ἡ ἰδία νὰ στερηθῇ τὸ παράπαν τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐνεργείας τῆς· αἱ γιγάντιαι ἐπαυξήσεις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν αὐτῆς δυνάμεων· ἡ ἀνοχὴ τὴν ὁποίαν ἐπὶ ἔτη ἐπέδειξε πρὸς κίνημα ἐγκληματικῶς σωδινιστικόν, καὶ ἡ ἐπιδοκιμασία ἡ ἐκδηλωθεῖσα ὑστερώτερον πρὸς τὸ κίνημα τοῦτο — πάντα ταῦτα ἐνδεικνύουν

(*) **Σημ τοῦ Μεταφρ.** Χαρακτηριστικὸν εἶνε τὸ τηλεγράφημα, ὅπερ ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ ἀπηύθυνε προσφάτως πρὸς τὴν χήραν Μόλτκε ἐκφράζων τὰ συλλυπητήριά του ἐπὶ τῷ αἰφνιδίῳ θανάτῳ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τέως ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου. Τὸ περίφημον τηλεγράφημα ἔχει ὡς ἐξῆς :

«Μόλις ἐπληροφορήθην τὴν θλιθερὰν εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου ὑμῶν. Δὲν εὕρισκω λέξεις ἐπακριδῶς ἐρμηνευούσας τὰ κατέχοντά με αἰσθήματα. Ἀναπολῶ μετὰ βραθείας συγκινήσεως τὴν ἀσθένειάν του κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ πολέμου τούτου, ἡ λαμπρὰ προπαρασκευὴ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξε τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀκαμάτου δραστηριότητός του ὡς ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ... [Σ. Μ. τὴν ὁποίαν θέσιν, ὡς γνωστὸν, ἀπώλεσε, διότι δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς Παρισίους].

«Ἡ πατρίς οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του... (κλ.κλ.)». (Βλ. «Westminster Gazette» Ἰουν. 20, 1916).

ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ Γερμανία ὑπελόγιζεν ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὡς ἐπὶ ἀσφαλῶς μέλλοντος νὰ ἐπέλθῃ γεγονότος καὶ ὅτι ἦτο ἀποφασισμένη νὰ προκαλέσῃ τὴν ἔκρηξιν τοῦ «ἀναποφεύκτου» τούτου γεγονότος κατὰ τὴν πλεον εὐνοϊκὴν δι' αὐτὴν στιγμήν.

Τὸ μέχρι τοῦ 1914 ἱστορικὸν τοῦ πολέμου ἀποδεικνύει τοιοῦτοτρόπως ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐν κοινῇ ποινικῇ δίκῃ θὰ ὠνομάζετο «prima facie» μαρτυρία, ὅτι δηλ. ἡ Γερμανία ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συμμάχου τῆς Αὐστρίας ἐπεθύμουν θάπτον ἢ βράδιον εὐρωπαϊκὸν πόλεμον—ἡ μὲν Γερμανία διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ σχέδιά της περὶ κοσμοκρατορίας· ἡ δὲ Αὐστρία, διὰ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν της ἐν τῇ Βαλκανικῇ.

Τοιαύτη ἐν τούτοις prima facie μαρτυρία δὲν ἰσοδυναμεῖ πρὸς βεβαιότητα. Αἱ πιθανότητες τὰς ὁποίας δύναται τις νὰ συναγάγῃ ἐκ τῶν ἱστορικῶν προηγουμένων τοῦ πολέμου δὲν ἀποτελοῦσιν ἐν ἑαυταῖς ἀπόδειξιν ἐγκλήματος. Ἡ ἀπόδειξις αὕτη δύναται νὰ συναχθῇ μόνον ἐκ τῶν περιστατικῶν τῆς ὑποθέσεως, ἐκ τῶν διπλωματικῶν δηλονότι ἐγγράφων ἅτινα θέτουσιν ἐνώπιον ἡμῶν τὰ ἱστορικὰ αἷτια τοῦ πολέμου.

Ἡ κατηγορία ἡ ὁποία θὰ ἐξενεχθῇ κατὰ τῶν δύο κεντρικῶν αὐτοκρατοριῶν, τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας, εἶνε ὅτι κατὰ, τὸ θέρος τοῦ 1914 **μεμελετημένως** προεκάλεσαν τὸν πόλεμον τὸν ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ εἶχον παρασκευάσει καὶ ποθήσει, ἐπειδὴ ἐφρόνουν ὅτι ἡ στιγμή ἦτο εἰδικῶς εὐνοϊκὴ διὰ νὰ καταφέρουν τὸ πλήγμά των. Τὴν φορὰν δὲ ταύτην ἡ ἀφορμὴ τῆς ἔριδος δὲν ἦτο, ὡς καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, μηδαμινόν τι ἐδαφικῆς φύσεως ζήτημα ἐν τοῖς Βαλκανίοις, οὔτε μικροαμφισβήτησις τις περὶ λιμένος τινὸς ἢ λωρίδος παραλιακῆς, ζητήματα δηλαδὴ ἅτινα οὔτε τὸ δημόσιον ἐνδιαφέρον ἠδύναντο νὰ ἐξεγείρουν, οὔτε νὰ ἐξάψουν τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν λαῶν. Ἡ ἀφορμὴ τὴν φορὰν ταύτην ἐσχετίζετο μὲ τὴν δολοφονίαν ἐνὸς ἀρχιδουκὸς καὶ τῆς συμβίου του, γεγονὸς τραγικόν, τὸ ὁποῖον ἔμελλε νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἀγανάκτησιν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου, δὲν ἦτο δυνατόν δὲ—ὡς ὑπελόγιζον—παρὰ νὰ προκαλέσῃ παγκοσμίους τὰς συμπαθείας ὑπὲρ τῶν Δυνάμεων ἐκείνων, αἵτινες θὰ ἐνεφανίζοντο ὡς ἐκδικήτριαι ἐνὸς τοιούτου ἐγκλήματος.

Οὕτω, ἐκ πρώτης ὄψεως, εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὸ *ἡθικόν* πλεονέκτημα. Ἐπίστευον ὅμως ὅτι ἡδύναντο ἐπίσης νὰ βασισθοῦν καὶ ἐπὶ στρατιωτικοῦ τοιούτου. Γεγονότα τινὰ εἶχον γνωσθῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὰ ὅποια ἐθεωρήθησαν ὡς ἀποδεικνύοντα τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ καὶ τὴν ἐλαττωματικὴν παρασκευὴν τοῦ Ρωσικοῦ. Αἱ ἀποκαλύψεις τοῦ γερουσιαστοῦ Οὐμπέρ εἶχον ἤδη ἐμφανίσει σοδαράς ἐλλείψεις εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατόν, ἐπιστεύετο δὲ ὅτι ὁ Ρωσικὸς στρατός, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐλαττωματικῆς του ἐξαρτύσεως, ἐχρειάζετο ὅπως ἀντιμετωπίσῃ ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ ὅτι ἦτο ἐξησθενημένος ἐξ ἐμφυλίων διχονοιῶν.

Ἡλπίζετο δὲ ἀκόμη καὶ ἡ οὐδετερότης τῆς Ἀγγλίας, παρ' ὅλας τὰς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου κροηγούμενας ἀποτυχίας καὶ οἱ Ἰταλοὶ ἐπιστεύοντο ἄρκετὰ μωροὶ ὥστε νὰ «ἀποσύρουν τὰ κάστανά ἐκ τῆς πυρᾶς» ἐν τῇ Βαλκανικῇ χάριν τῶν μισητῶν Αὐστριακῶν καὶ νὰ διακινδυνεύσουν ὁλόκληρον τὴν ἐθνικὴν των ὑπόστασιν «pour le roi de Prusse».

Πάντα ταῦτα ἐσήμαινον ἓνα τελείως σφαλερὸν ὑπολογισμόν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ τέχνη τοῦ ὑπολογισμοῦ δὲν κατενοεῖτο ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐν Βιέννῃ, ἐθεωρήθη ὑπ' αὐτῶν ὅτι ἡ στιγμὴ ἦτο κατὰλληλος διὰ νὰ πλήξουν. Καὶ ἐπληξαν.

Αὕτη εἶνε ἡ κατηγορία, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀποδείξωμεν.

[Ὁ συγγραφεὺς ἄρχεται ἐξετάζων κριτικῶς τὰς διεξαχθείσας πρὸ τοῦ πολέμου διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων Κυβερνήσεων, παρατηρεῖ δὲ τὰ ἑξῆς:]

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προκαλεῖ ἐκπληξίν τινα τὸ πενιχρὸν σχετικῶς περιεχόμενον τῆς Γερμανικῆς Λευκῆς Βίβλου καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Αὐστρία, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι ἔπραξαν πάντα τὰ ἄλλα ἐμπόλεμα κράτη, δὲν ἐθεώρησε σκόπιμον νὰ δημοσιεύσῃ ἐν τόμῳ τὴν διπλωματικὴν αὐτῆς ἀλληλογραφίαν. Τὰ τηλεγραφήματα τὰ διαμειφθέντα μεταξὺ τῆς Γερμανικῆς καὶ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως ἐλλείπουν προσέτι ὁλοσχερῶς σχεδὸν ἐκ τῆς Γερμανικῆς Λευκῆς Βίβλου, ἐνῶ τὰ ἀνταλλαγέντα μεταξὺ τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ δημοσιεύονται ἐν ταῖς οἰκείοις Βίβλοις ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Ἡ Γερμανικὴ Λευκὴ Βίβλος περιέχει μόνον 36 ἔγγραφα.

ἡ Ἀγγλικὴ Κυανὴ Βίβλος, ἀπ' ἐναντίας, περιλαμβάνει 161· ἡ Ρωσικὴ Πορτοκαλλόχρους, 79· ἡ Γαλλικὴ Κιτρίνη, 161 καὶ ἡ Βελγικὴ Φαία, 79. Αἱ ἐπίσημοι δηλώσεις τῶν ἡμετέρων ἀντιπάλων εἶνε ἐπομένως λεπτομερέστεραι τῶν τῶν δύο Συμμάχων Αὐτοκρατοριῶν, ἡ ἑτέρα τῶν ὁποίων ἐτήρησε μέχρι τοῦδε πλήρη σιγὴν*. Τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε ἀφ' ἑαυτοῦ χαρακτηριστικὸν καὶ διαφωτιστικώτατον.

[^εΟ συγγραφεὺς ἄρχεται εἰτα ἐξετάζων ἐν λεπτομερείᾳ τὴν εἰς τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου συμβολὴν καὶ εὐθύνην μιᾶς ἐκάστης τῶν πέντε Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων Αὐστρίας, Γερμανίας, Ἀγγλίας, Ρωσσίας καὶ Γαλλίας, ἐπιλέγει δὲ περὶ Αὐστρίας τὰ ἑξῆς:]

Α'

ΑΥΣΤΡΙΑ

Ἡ κατηγορία τὴν ὁποίαν φέρω κατὰ τῆς Αὐστρίας δύναται νὰ συνοψισθῇ ὡς ἑξῆς:

1) Ἡ Αὐστρία ἀφοῦ εἶχεν ἤδη σχεδιάσει κατ' Αὐγούστον τοῦ 1913 ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας, ἐπέδωκεν εἰς τὴν Σερδικὴν Κυβέρνησιν κατ' Ἰούλιον τοῦ 1914 Διακοίνωσιν περιλαμβάνουσαν ἀπαιτήσεις τόσον ὑπερόγκους, ὥστε πόλεμος πρὸς τὴν Σερβίαν —καί, ὡς περαιτέρω συνέπεια, Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος— ἔπρεπε νὰ ἀναμένεται.

* **Σημ.**—“Εξ μηνος μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου, ἦτοι κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1915 (καθ' ὃν χρόνον τὸ βιβλίον τοῦτο εὗρίσκετο ὑπὸ τὰ πειστήρια) ἐξεδόθη Αὐστριακὴ τις Βίβλος, περιλαμβάνουσα 69 ἔγγραφα μετὰ εἰσαγωγῆς. Ἡ Βίβλος αὕτη ἐπιβεβαιοῖ διὰ *θετικῶν* γεγονότων ἅτιν' ἀποκαλύπτει, τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Αὐстроουγγαρία ἦτο ἑνοχὸς τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου, δι' ἐκείνων δὲ τὰ ὁποῖα *παρασιωπᾷ* ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ Αὐστριακὴ Κυβέρνησις εἶνε ἐν πλήρει γνώσει τοῦ ἐγκλήματός της, ἀλλ' ὅτι προσπαθεῖ εἰσέτι—ἀν καὶ ματαίως—νὰ ἀποκρύψῃ τοῦτο ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κόσμου.

Ἐν τῇ Βίβλῳ ταύτῃ οὐδεμία μαρτυρία καὶ οὐδὲν κείμενον παρέχεται εἰς πίστωσιν τοῦ τοσάκις ἐπαναλαμβανομένου ἐν τῇ Γερμανικῇ Λευκῇ Βίβλῳ ἰσχυρισμοῦ, καθ' ὃν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐπίεσε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Βιέννης νὰ προσλάβῃ μετριοπαθεῖ καὶ συνδιαλλακτικὴν στάσιν.

2) Ἐρνήθη νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν παράτασιν τῆς τεσσαρακοντακταύρου προθεσμίας, τὴν ὁποῖαν ἐζήτησαν αἱ Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ.

3) Ἀνεκάλεσε τὸν πρεσβευτὴν τῆς καὶ ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας, καίτοι ἡ Σερβικὴ Κυβέρνησις εἶχεν, ὑποτακτικῶς φερομένη, ἱκανοποιήσει πάντα σχεδὸν τὰ Αὐστριακὰ αἰτήματα, διεκήρυξε δὲ τὴν προθυμίαν αὐτῆς νὰ ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις καὶ νὰ ὑποβάλῃ εἰς διαιτησίαν τὰ ἀπομένοντα ἐκκρεμῆ ζητήματα.

4) Ἐρνήθη διαρρήδην πᾶσαν συζήτησιν μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τῆς Σερβικῆς Διακοινώσεως, ἐξέφρασε δὲ τὴν προθυμίαν αὐτῆς ὅπως συμμετάσχῃ τῶν συζητήσεων τούτων μόνον τὴν 31^{ην} Ἰουλίου, ὅτε δηλ. ἦτο πλέον πολὺ ἀργά.

5) Ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τοῦ Γκρέϋ ὅπως ἀποδεχθῇ μεσολάβησιν, ἢ τοῦλάχιστον συμβουλήν, παρὰ τῶν τεσσάρων οὐχὶ ἀμέσως ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, καίτοι ἡ Ρωσία εἶχε συγκατατεθῇ εἰς τὴν πρότασιν ταύτην.

6) Παρ' ὅλας τὰς ἐπανειλημμένας καὶ κατεπειγούσας ἐξ Ἀγγλίας αἰτήσεις, ἀφῆκεν ἀναπάντητον τὴν διατυπωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σερ Ἐδουαρδ Γκρέϋ πρότασιν συμβιβασμοῦ.

7) Ἀπέρριψε, μέσῳ τοῦ Χερρ φὸν Γιάγκωβ, τὴν πρώτην συνδιαλλακτικὴν πρότασιν τὴν προβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σαζόνωφ.

8) Οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδωκεν εἰς τὴν δευτέραν πρότασιν συμβιβασμοῦ τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σαζόνωφ.

9) Αἱ τελευταῖαι προτάσεις συμβιβασμοῦ αἱ γεγόμεναι ὑπὸ τοῦ Γκρέϋ καὶ τοῦ Σαζόνωφ δὲν ἠξιώθησαν ἐπίσης ἀπαντήσεως παρὰ τῆς Αὐστρίας.

10) Ὅσάκις παρέσχεν ἐξηγήσεις τινάς, περιορίσθη εἰς τὸ νὰ εἴπῃ τί δὲν ἐπεθύμει, οὐδέποτε ὅμως εἶπε καὶ τί ἐπεθύμει.

11) Ἦτο ἡ πρώτη κινητοποιήσασα καὶ ἐπιληφθεῖσα στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐκ τῶν Μεγ. Δυνάμεων· προηγήθη πασῶν τῶν ἄλλων Δυνάμεων, πρῶτον διὰ τῆς μερικῆς καὶ ἀκολούθως διὰ τῆς γενικῆς αὐτῆς ἐπιστρατεύσεως.

GERMANIA

Ἡ ἐνοχὴ τῆς Γερμανίας εἶνε πλέον εὐαπόδεικτος ἢ ἡ τῆς Αὐστρίας, ἀφοῦ ἡ Γερμανία συνέταξεν ἡ ἰδία τὸ κατηγορητήριόν της. Ἐὰν ἀναγνωσθῇ καλῶς, ἡ Γερμανικὴ Λευκὴ Βίβλος θὰ εὕρεθῇ περιέχουσα ὅλας ἐκεῖνας τὰς κατηγορίας ὅσαι δύνανται νὰ ἐγερθῶσι κατὰ τῆς Γερμανίας, θὰ ἀναλάβω δὲ τὸ ἔργον τῆς προσαγωγῆς ἀκαταμαχῆτων τεκμηρίων ἐνοχῆς ἐξ αὐτοῦ τοῦ περιεχομένου τῆς Γερμανικῆς Λευκῆς Βίβλου, καὶ τῶν συμπληρωματικῶν αὐτῆς ἐπισήμων ἐγγράφων, οὕτως ὥστε δὲν θὰ παραστῇ ἀνάγκη δι' ἐμὲ νὰ πράξω τι πλέον παρὰ νὰ τονίσω ἀπλῶς τὰς Γερμανικὰς αὐτοκατηγορίας.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐναρκτηρίου παραγράφου τῆς Λευκῆς Βίβλου. Ἀφοῦ περιγράφει τὴν θέσιν τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῆς Σερβικῆς διεγέρσεως (agitation) καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς Αὐστρίας ὅπως «παραστῇ ἐπὶ πλέον μάρτυς τῆς ἐκεῖθεν τῶν συνόρων διεγέρσεως ταύτης», ἡ Λευκὴ Βίβλος ἐπάγεται:

«... Ἡδυνήθημεν ὀλοφύχως νὰ συμφωνήσωμεν εἰς τὴν περὶ τῆς καταστάσεως ἄποψιν τῆς Συμμάχου μας καὶ νὰ διαβεβαιώσωμεν αὐτὴν ὅτι οἵαδήποτε ἐνέργεια ἥτις θὰ ἐθεωρεῖτο ἀναγκαία ὅπως τερματισθῇ τὸ ἐν Σερβίᾳ κίνημα τὸ κατευθυνόμενον κατ' αὐτῆς τῆς διατηρήσεως τῆς Μοναρχίας, θὰ ἐτύγχανε τῆς ἐπιδοκιμασίας ἡμῶν. **Καὶ ἡμεῖθα μὲν ἐν πληρεστάτῃ γνώσει ὅτι πιθανὴ τις φιλοπόλεμος στάσις τῆς Αὐστροουγγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας θὰ ἡδύνατο νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς κονίστρας τὴν Ρωσσίαν, καὶ ὅτι ἐπομένως ἐνδεχόμενον νὰ ἐνέπλεκε καὶ ἡμᾶς εἰς πόλεμον,** ὥς ἐκ τῶν συμμαχικῶν ἡμῶν ὑποχρεώσεων. Δὲν ἡδυνάμεθα ἐν τούτοις, χάριν αὐτῶν τούτων τῶν ζωτικῶν συμφερόντων τῆς Αὐστροουγγαρίας, ἅτινα διεκυβεύοντο, νὰ συμβουλευσώμεν τὴν Σύμμαχον ἡμῶν ὅπως προσλάβῃ ἐνδοτικὴν στάσιν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς, οὔτε νὰ ἀρνηθῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν βοήθειάν μας κατὰ τὰς κρίσιμους ταύτας ἡμέρας

Ἐπετρέψαμεν ἐπομένως εἰς τὴν Αὐστρίαν πλήρη ἐλευθε-

ρίαν ενεργείας ἀπέναντι τῆς Σερβίας, δὲν συμμετέσχομεν ὅμως εἰς τὰς προπαρασκευὰς αὐτῆς».

Μὲ τί ἰσοδυναμεῖ ἡ δῆλωσις αὕτη; Σημαίνει:

1^{ον}) Ὅτι ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις παρέσχεν εἰς τὴν Αὐστριακὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ τῆς Σερβίας, ἀδιαφόρως τοῦ ὅποια ἐνέργεια θὰ ἐφαίνετο εἰς αὐτὴν κατάλληλος διὰ τὰς περιστάσεις, εἴτε δηλ. τὰ ληφθησόμενα μέτρα θὰ ᾔσαν διπλωματικῆς εἴτε στρατιωτικῆς φύσεως.

2^{ον}) Ὅτι ἡ Γερμανία ἀπὸ σκοποῦ ἀπέσχε συμμετοχῆς εἰς τὰς προπαρασκευὰς πρὸς δρᾶσιν καθ' οἷονδῆποτε τῶν τρόπων τούτων ἦτο δηλ. ἐτοίμη, κατ' ἀκολουθίαν τῶν συμμαχικῶν αὐτῆς ὑποχρεώσεων, νὰ ἀκολουθήσῃ τυφλῶς τὴν κατεύθυνσιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανεν ἡ Αὐστρία.

3^{ον}) Ὅτι ἡ Γερμανία ἦτο ἐν πλήρει γνώσει τοῦ ὅτι στρατιωτικὴ κατὰ τῆς Σερβίας ἐνέργεια ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας θὰ ἠδύνατο νὰ φέρῃ εἰς τὸ μέσον τὴν Ρωσσίαν, καὶ ἐνδεχόμενον ἐπομένως νὰ ἐνέπλεκε καὶ τὴν Γερμανίαν εἰς πόλεμον, ὅστις, ὥς ἐκ τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ὑπέχουν αἱ Δυνάμεις ἀμφοτέρων τῶν συμμαχικῶν ὁμίλων, θὰ προσελάμβανε κατ' ἀνάγκην χαρακτῆρα πανευρωπαϊκῆς συρράξεως.

Οὕτως ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει ὅτι φέρει τὴν εὐθύνην (dolus) τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, τὴν τελικὴν εὐθύνην (dolus eventualis), ἡ ὁποία κατὰ τὰς δικονομικὰς καὶ ἠθικὰς ἰδέας τίθεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως, ἐφ' ἧς καὶ ἡ ἄμεσος εὐθύνη (dolus purus).

[Ὁ συγγραφεὺς τονίζει ὅτι ἡ Γερμανία ἐπεθύμει νὰ φαίνεται ὅτι ἐνήργει ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἐνῶ πράγματι ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς τὴν χρησιμοποίησιν παντὸς μέσου προωρισμένου νὰ ἀποτρέψῃ τὸν πόλεμον, παρατηρεῖ δὲ ὅτι λόγοι φυλετικῆς συγγενείας καὶ δύο αἰώνων ἱστορία συνέδεον τὴν Ρωσσίαν πρὸς τὴν Σερβίαν, ἔπρεπε δὲ νὰ ἐγνώριζε τὴν στοιχειώδη ταύτην ἀλήθειαν ἡ Γερμανία ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς τὰς περιστάσεις τοῦ 1913, ὁπότε ἡ Αὐστρία ἐμελέτησεν ἐπίσης ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας, καὶ τὰς κατὰ Μάϊον τοῦ 1914 δηλώσεις τοῦ Ρώσου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Σαζόνωφ, κηρυχθέντος ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἡ ὁποία ὥριζε «τὴν Βαλκανικὴν διὰ τοὺς Βαλκανικοὺς», ὑπαιχθέντος δὲ διὰ τῶν τοιούτων του δηλώσεων ὑποστήριξιν Ρωσικὴν πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Βαλκανικῶν λαῶν. Ὁ δεσμὸς τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Σερ-

βίαν ἦτο ἀρχαῖον ἱστορικὸν γεγονὸς, δὲν ἐδικαιούτο δὲ ἡ Γερμανία νὰ φαντάζεται ὡς δυνατὴν τὴν αἰφνιδίαν ἐκμηδένισιν τοῦ φυλετικοῦ τούτου δεσμοῦ.

Οὕτω προκύπτει ὡς γεγονὸς ὅτι οὐδεὶς ἐπίστευεν ὡς δυνατὸν τὸν ἐντοπισμὸν Αὐστροσερβικῆς ρήξεως, ἥκιστα δὲ πάντων ἡ Γερμανία.

Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις διεβεβαίωσεν ἐπίσης ὅτι δὲν ἔλαβε γνῶσιν τοῦ κειμένου τῆς Αὐστριακῆς διακοινώσεως πρὸ τῆς ἐπιδόσεώς της, ἂν καὶ ξέναι τινὲς Κυβερνήσεις φρονοῦν ὅτι ὄχι μόνον ἔλαβε γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ συμμετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν της. Αὕτῃ ἡ τέως ἀποτελοῦσα τὸ τρίτον μέλος τῆς Τριπλῆς Συμμαχίας Ἰταλία ἐδήλωσε διὰ τῆς Κυβερνήσεώς της ὅτι εἰς τῶν λόγων οἷτινες τὴν ἐπεισαν νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα καὶ νὰ μὴ μετάσχη τοῦ πολέμου παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων της ἦτο τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ἔλαβεν αὕτῃ ἐκ τοῦ προτέρου γνῶσιν τοῦ Αὐστριακοῦ τελεσιγράφου κατ' ἀντίθεσιν τοῦ ὅ,τι συνέβη μὲ τὴν **Γερμανίαν**. Ἡ λοιπὸν ἡ Γερμανία δὲν ἔλαβε γνῶσιν, ὡς λέγει, τοῦ τελεσιγράφου τῆς Συμμάχου της—ἐγγράφου σπουδαιοτάτου, τὸ ὁποῖον ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ καὶ αὕτῃ τὴν ἰδίαν εἰς πόλεμον καὶ νὰ προκαλέσῃ Εὐρωπαϊκὴν σύρραξιν—ὅποτε ἐλέγχεται ἐκ μέρους αὐτῆς ἀσύγγνωστος ἐπιπολαιότης, ἡ παρὰ τὰς βεβαιώσεις της, ἔλαβε γνῶσιν, ὅποτε διέπραττεν ἐν γνώσει κακούργημα.

Ὁ συγγραφεὺς κατακρίνει ἐπίσης τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν ὅτι δὲν ὑπεστήριξε τὰς Ἀγγλορωσικὰς προτάσεις περὶ παρατάσεως τῆς προθεσμίας τοῦ τελεσιγράφου, ἀποκρούει δὲ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ Γερμανία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς Συμμάχου της, ἀφοῦ εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐν μόνον Γερμανικὸν νεῦμα θὰ ἤρκει ὅπως συγκρατήσῃ τὴν Αὐστροίαν]. (Βλ. σελ. βιβλ. 166-173).

Πᾶν ὅ,τι ἡ Ἀγγλία θὰ ἠδύνατο νὰ προλάβῃ δηλοῦσα ἐγκαίρως οὐδετερότητα ἐν Πετροπόλει καὶ ἐν Παρίσις τονίζεται συνεχῶς ἐν τῷ Γερμανικῷ Τύπῳ, ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῇ ἀγορεύσει τοῦ Καγκελλαρίου τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου. Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ πραγματευθῶ βραδύτερον ἐν τῷ κεφαλαίῳ τὸ ὁποῖον θὰ ἀφιερῶσω εἰς τὴν ἔρευναν τῆς στάσεως τῆς Ἀγγλίας. Τὸ ἄλλο ὅμως ζήτημα, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἐγγύτερον, οὐδέποτε ἐγείρεται: **Τό, ὅποσα κακὰ θὰ ἠδύνατο πράγματι νὰ προλάβῃ ἡ Γερμανία, ἐὰν κατὰ τὴν προσήκουσαν ὥραν ἀνέκοπτε τὴν ἰταμότητα τῆς Αὐστριακῆς συμμάχου της, ἐὰν ἐμετρίαζε τοὺς ὅρους τοῦ τελεσιγράφου καὶ ἀπήτει ὅπως αἱ διαπραγματεύσεις γίνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Σερβικῆς ἀπαντήσεως, ἡμπόδιζε δὲ τοιουτοτρόπως τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου; Τοῦτο εἶνε τὸ καίριον σημεῖον τοῦ ὅλου ζητήματος. Τοῦτο εἶνε τὸ σπέρμα τῆς ὅλης τραγωδίας.**

[Ἡ κακὴ πρόθεσις τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, προσθέτει ὁ συγγραφεὺς, καταφαίνεται σαφῶς καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς γεγονότος: "Οἱ ἐν Βερολίνῳ Βρεττανὸς πρεσβεὺς Σερ Ἐδ. Γκῶσσεν ὑπέβαλεν εἰς τὸν Γερμανὸν ὑπουργὸν τῶν

Ἐξωτερικῶν Χερρ φὸν Γιάγκωβ τὴν πρότασιν τοῦ Γκρέϋ περὶ συνδιασκέψεως τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, ὁ Γερμανὸς ὑπουργὸς ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ὡς ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς «διαιτητικὸν δικαστήριον», παρ' ὅλας τὰς ἐξηγήσεις τοῦ Γκῶσσε, ὅτι τὸ μέτρον δὲν ἦτο διαιτητικῆς φύσεως, ἀλλ' ἀπέβλεπεν ἀπλῶς εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μέσου πρὸς ἀποφυγὴν μιᾶς ἐπικινδύνου καταστάσεως. (Βλ. Κνανὴν Βίβλον ἀρ. 43). Ἄλλ' ὁ Σερ Ἑδ. Γκρέϋ ἀντιληφθεὶς ὅτι ἡ Γερμανία κατ' ἀρχὴν δὲν ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν του, ἀλλ' ἀπλῶς τὸν **τύπον** (form) ὑπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐγίνετο ἡ Συνδιάσκεψις, προέτεινε καὶ πάλιν εἰς τὸν Χερρ φὸν Γιάγκωβ, μέσῳ τοῦ ἐν Βερολίῳ πρεσβευτοῦ, νὰ ὁρίσῃ αὐτὸς τὸν **τύπον** ὅστις θὰ ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν. Εἰς ὁμοίας προτάσεις προέβησαν καὶ ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις. **Οὐδεμία ὁμῶς ἀπάντησις ἤλθεν ἐκ Βερολίνου.**]

«Ἡ Γερμανικὴ Λευκὴ Βίβλος, προσθέτει ὁ συγγραφεὺς, ἐπιβεβαιοῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἰδέα τῆς προτάσεως τοῦ Γκρέϋ ἐπεδοκιμάσθη⁽¹⁾. Ἀποσιωπᾷ ἐν τούτοις ἐσκεμμένως τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἰδέα αὕτη θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ καθ' οἷονδ' ἕποτε τρόπον ἡθέλεν ἡ Γερμανία, ἀρκεῖ μόνον ἡ Γερμανία νὰ προέβαλλε σχετικὴν τινα πρότασιν. **Ἡ πρότασις ὁμῶς αὕτη οὐδέποτε ὑπεβλήθη. Δὲν εἶνε τοῦτο κατάφωρος ἀπόδειξις ἐνοχῆς;**».

[Ἐξετάζει ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς τὴν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν γενομένην τῇ 29ῃ Ἰουλίου 1914 ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Καγκελλαρίου πρότασιν οὐδετερότητός, ἀναφέρει δὲ ὅτι ὁ Σερ Ἑδ. Γκρέϋ παραγγέλλων εἰς τὸν ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴν νὰ δηλώσῃ τὴν ἄρνησιν τῆς Βρεττανικῆς Κυβερνήσεως ὅπως ἀποδεχθῇ τὴν Γερμανικὴν πρότασιν, ἐξήτει παρ' αὐτοῦ νὰ προσθέσῃ ὅτι «ὁ **μόνος** τρόπος πρὸς διατήρησιν τῶν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας ἀγαθῶν σχέσεων ἦτο νὰ ἐξακολουθήσουν ἀμφότεραι συνεργαζόμεναι ὑπὲρ τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης· ἐὰν ὁ σκοπὸς οὗτος ἐξυπηρετεῖτο ἐπιτυχῶς, αἱ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν σχέσεις θὰ ἐβελτιοῦντο ipso facto καὶ θὰ ἐνισχύοντο. Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐν πάσῃ περιπτώσει ἦτο ἐτοίμη νὰ ἐργασθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐν πάσῃ εὐλικρινείᾳ καὶ καλῇ πίστει.» (Βλ. σελ. βιβ. 177 - 186).

Μᾶς εἶνε ἀδύνατον, ἐπάγεται ὁ συγγραφεὺς, νὰ παραλείψωμεν ἐκ τῶν σελίδων τούτων τὴν τελευταίαν παράγραφον τῶν πρὸς τὸν Βρεττανὸν πρεσβευτὴν ὁδηγιῶν τοῦ Γκρέϋ, παράγραφον, ἥτις ἐνέχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν μόρφωσιν ὀριστικοῦ συμπεράσματος ἐπὶ τῆς ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ στάσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γερμανίας.

(¹) Βλ. Λευκὴν Βίβλον σ. 409.

Ὁ Γκῶσσεν θὰ προέδαινε εἰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὸν Καγκελλάριον ὑπὸ τὸ ἀκόλουθον πνεῦμα :

«Ἐὰν καταστῇ δυνατὴ ἡ διατήρησις τῆς εἰρήνης τῆς Εὐρώπης καὶ διέλθωμεν ἀσφαλῶς τὴν παροῦσαν κρίσιν, ἡ προσπάθειά μου θὰ εἶνε νὰ προαγάγω ποῖάν τινα διευθέτησιν, **εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Γερμανία θὰ ἡδύνατο νὰ λάβῃ μέρος**, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη θὰ ἐξησφαλίζετο ὅτι **οὐδεμία ἐπιθετικὴ ἢ ἐχθρική πολιτικὴ** θὰ ἐπεδιώκετο κατ' αὐτῆς ἢ τῶν συμμάχων τῆς ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσσίας καὶ ἡμῶν, εἴτε ἐπὶ μέρους εἴτε ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργούντων. Τοιαύτην τινὰ διευθέτησιν καὶ ἐπόθησα καὶ εἰργάσθην ὑπὲρ αὐτῆς, κατὰ τὸ δυνατόν, δι' ὅλης τῆς τελευταίας Βαλκανικῆς κρίσεως, τῆς Γερμανίας δ' ἐχούσης ἀνάλογον σκοπόν, αἱ σχέσεις ἡμῶν ἐδελτιώθησαν ἐπαισθητῶς. Ἡ ἰδέα ἐθεωρήθη μέχρι τοῦδε ὡς ἀρκούντως χιμαιρική, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ τὸ θέμα ὀριστικῶν προτάσεων, ἐὰν ὅμως ἡ παροῦσα κρίσις—ἡ τόσον πολὺ ὀξυτέρα πάσης ἄλλης ἐξ ὧν ἀπὸ γενεῶν ὀλοκλήρων ἔχει διέλθει ἡ Εὐρώπη—παρέλθῃ ἀκινδύνως, εὐελπιστῶ ὅτι ἡ ἀνακούφισις καὶ ἡ ἀντίδρασις αἵτινες θὰ ἐπακολουθήσωσι **θὰ καταστήσουν δυνατὴν ὀριστικωτέραν τινὰ προσέγγισιν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων** ἢ ὅσον ἐγένετο μέχρι τοῦδε δυνατόν»⁽¹⁾.

Πῶς ὅμως ὁ Καγκελλάριος ὑπεδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην; Ἀφοῦ ὁ Γκῶσσεν ἀνέγνωσεν εἰς αὐτὸν τὰς λέξεις τοῦ Γκρέϋ, αἱ ὁποῖαι εἶχον τὴν μορφήν ὑπομνήματος, ἐδέχθη τὴν ἀνακοίνωσιν «ἄνευ σχολίων», ἐξέφρασε δὲ μόνον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ λάβῃ ἀντίγραφον αὐτῆς, ἵνα ἡδύνατο νὰ σκεφθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἐν ἀνέσει. Τὸ ζητηθὲν ἀντίγραφον τῷ ἐπεδόθη. **Οὐδεμία ὅμως ἀπάντησις ἐδόθη ἔκτοτε**⁽²⁾.

Ποῖαν ὄψιν θὰ εἶχεν ἡ Εὐρώπη σήμερον, ἐὰν ὁ Χέρρ φὸν Μπέτμανν συνεφώνει πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ Γκρέϋ; ... Ἐν ὀλίγαις λέξεσι, θὰ ἡγοίγετο ἡ ὁδὸς πρὸς **μίαν νέαν καὶ καλυτέραν Εὐρώπην**, ἥρκει μόνον ἡ Γερμανία νὰ ἐδέχετο τὴν χεῖρα τῆς ὁποίας τῇ προσέφερεν ἡ Ἀγγλία. Ἄλλως ὅμως ἔδοξεν εἰς τὸν φὸν Μπέτμανν Χόλδεγκ.

⁽¹⁾ Κυανῇ Βίβλος, ἀρ. 101.

⁽²⁾ Κυανῇ Βίβλος, ἀρ. 109.

Ἐπανελήφθη δηλ. ὅ,τι καὶ κατὰ τὸ 1912. Ἡ Ἀγγλία ἐπιθυμεῖ τὴν εἰρήνην τῆς **Εὐρώπης**· ἡ Γερμανία ὅμως ἐπιθυμεῖ τὴν οὐδετερότητα τῆς **Ἀγγλίας**, διὰ νὰ δύναται νὰ διαταράττῃ τὴν εἰρήνην ταύτην κατὰ βούλησιν. Καὶ ὁ ἴδιος Καγκελλάριος, ὅστις εὐρίσκεται ἐν γνώσει καὶ τούτου καὶ ἄλλων ἀναριθμήτων παρομοίων γεγονότων παλαιότερων καὶ προσφατωτέρων, τολμᾷ νὰ ἐπιρρίπτῃ ἐπὶ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως τὸ βάρος τῆς «ἐσωτέρας εὐθύνης τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου»! Θὰ ἴδωμεν ὅμως βραδύτερον ὅτι κάμνων τὴν δῆλωσιν ταύτην περιέρχεται εἰς σφοδρὰν σύγκρουσιν ὅχι μόνον ἀπλῶς πρὸς τὰ γεγονότα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ ἐπίσημα δημοσιεύματα.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ Χέρρ φὸν Μπέτμανν ἐλάμβανεν ἄνευ σχολίων τὴν πρότασιν τοῦ Γκρέϋ περὶ μονίμου εἰρήνης ἐν Εὐρώπῃ, ἐν Γερμανίᾳ ἐκηρύσσετο «ὁ ἐπαπειλῶν κίνδυνος τοῦ πολέμου», καὶ οἱ ἐν Πετροπόλει καὶ Παρισίοις πρεσβεύται παρηγγέλλοντο νὰ ἐπιδώσουν τελεσίγραφα εἰς τὰς Κυβερνήσεις, παρὰ ταῖς ὁποῖαις ἦσαν διαπεπιστευμένοι. Παρὰ τῆς Ρωσσίας ἀπητεῖτο «νὰ σταματήσῃ ἐντὸς δωδεκαώρου πᾶν πολεμικὸν μέτρον ἐναντίον ἡμῶν [τῆς Γερμανίας] καὶ τῆς Αὐстроουγγαρίας καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ ἡμᾶς ὀριστικῶς περὶ τούτου.» Παρὰ δὲ τῆς Γαλλίας ἀπητεῖτο νὰ δηλώσῃ ἐντὸς δεκαοκταώρου «ἐὰν θὰ παρέμενεν οὐδετέρα ἐν περιπτώσει Ρωσσογερμανικοῦ πολέμου.» Τὸ τελεσίγραφον εἰς μὲν τὴν Πετρούπολιν ἐπεδόθη περὶ τὸ μεσονύκτιον, εἰς δὲ τοὺς Παρισίους περὶ τὴν 7^{ην} ἐσπερινήν.

[Μετὰ βαθεῖαν ἀνάλυσιν τῶν Γερμανικῶν τελεσιγραφικῶν ἀπαιτήσεων ὁ συγγραφεὺς ἐπάγεται :]

Ἡ πλήρης παραφροσύνη τῆς ὅλης δημιουργηθείσης καταστάσεως δύναται νὰ κατανοηθῇ ἐκ τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως : Ἐὰν ἡ Ρωσία—ὡς ἄλλως ἦτο δυνατὸν θεωρητικῶς νὰ συμβῇ—ἐδέχετο νὰ ἀποστρατεύσῃ τὰς ἀπέναντι τῆς Γερμανίας συγκεντρωθείσας δυνάμεις τῆς, ἤρνεϊτο ὅμως νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ ἀπέναντι τῆς Αὐστρίας—ὁποῖα θὰ ἦτο ἡ κατάστασις ; Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ Γερμανικὸν τελεσίγραφον ἐν μέρει μὲν θὰ ἱκανοποιεῖτο, ἐν μέρει δὲ θὰ ἀπερρίπτετο, καὶ ἡ **Γερμανία θὰ ἐκήρυττε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας**, διότι ἡ **Ρωσία δὲν θὰ εἶχεν ἀποστρα-**

τευθῇ κατὰ τῆς Αὐστρίας! Ἀλλ' αὕτη ἡ Αὐστρία οὐδεμίαν αἵτησιν ἔκαμε πρὸς τὴν Ρωσσίαν ὅπως ἀποστρατευθῇ!

Ὅπωςδὴποτε συνέφερεν εἰς τὴν Γερμανίαν νὰ παραστήσῃ τὴν Ρωσικὴν κινητοποίησιν ὡς ἀπειλήν, καὶ ὁὕτως ἀπειλήν κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας ἐξ ἴσου. Τί ὅμως ἐδηλοῦτο ὅτι θὰ ἐπηκολούθει ὡς συνέπεια κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἐὰν αὕτη ἤρνεϊτο νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τὰς διαλαμβανομένας ἐν τῷ τελεσιγράφῳ; Θὰ ἐπηκολούθει Γερμανικὴ κινητοποίησις (¹). Ἡ Γερμανία ἔλεγε πρὸς τὴν Ρωσσίαν: «Ἐπεστρατεύθης ἐὰν δὲν ὑποχωρήσῃς, κινητοποιῶ πάραυτα».

Ἐὰν ἡ Γερμανία ἤρκεϊτο εἰς τὴν κινητοποίησιν τὴν ὅποιαν ἠπείλει καὶ παρεῖχε πλήρες στάδιον εἰς τὰς καταφανῶς εὐοίωνους διαπραγματεύσεις αἵτινες διεξήγοντο μεταξὺ Βιέννης καὶ Περτροπόλεως· ἐὰν ἀνέμενεν ἐπὶ μίαν μόνον ἢ δύο ἡμέρας — ἐν ἐπιστρατεύσει ἔστω, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι Δυνάμεις — εἶνε βέβαιον ὅτι θὰ ἀπεσοδεῖτο ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἡ μεγίστη αὕτη τῶν καταστροφῶν ἀπὸ ὅσας ἀναφέρει ἡ παγκόσμιος ἱστορία. Καθ' ἃ δηλοῖ ἐν τῇ ἐκθέσει του πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν (²) ὁ de Bunsen, ὁ ἐν Βιέννῃ Ἀγγλος πρεσβευτής, «ὀλίγων ἡμερῶν ἀναμονὴ θὰ ἠδύνατο ἐν πάσῃ πιθανότητι νὰ σώσῃ τὴν Εὐρώπην ἀπὸ μιᾶς τῶν μεγίστων συμφορῶν ἐξ ὧν ἀναφέρει ἡ ἱστορία».

Οὐδέποτε καθ' ὅλον τὸν ἱστορικὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος διεπράχθη μεγαλύτερον ἔγκλημα. Οὐδέποτε διαπραχθὲν ἔγκλημα ἀπηρνήθησαν οἱ ἔνοχοι μετὰ μεγαλυτέρας θρασυτητος καὶ ὑποκρισίας.

Η ΠΑΡΑΒΙΑΣΙΣ ΤΗΣ ΒΕΛΓΙΚΗΣ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἀφοῦ ἐπέδωκεν εἰς τὸ Βέλγιον τὴν ἐσπέραν τῆς 2^{ας} Αὐγούστου τελεσίγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτει ὑπὲρ τῶν στρατευμάτων τῆς ἐλευθέραν δίοδον διὰ τῆς οὐδετέρας ταύτης χώρας, καὶ μετὰ τὴν ἄρνησιν τοῦ Βελγίου ὅπως συμμορφωθῇ, ἡ Γερμανία εἰσέβαλεν εἰς τὸ Βελγικὸν ἔδαφος τὴν πρωΐαν τῆς 4^{ης} Αὐγούστου.

(¹) Βλ. Λευκῆς Γερμανικῆς Βίβλου, Ἔγγραφον ἀρ. 24.

(²) Λευκὴ Βίβλος, ἀρ. 161.

Ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου καθωρίσθη διὰ τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1839, ἡγγυήθησαν δὲ αὐτὴν «εἰς τὸ διηνεκὲς» ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία, ἡ Αὐστρία, ἡ Πρωσία καὶ ἡ Ρωσία. Τὸ ἄρθρον 7 τῆς Συνθήκης τοῦ Λονδίνου ὀρίζει ὅτι τὸ Βέλγιον θὰ εἶνε ἀνεξάρτητον καὶ διηνεκῶς οὐδέτερον Κράτος καὶ ὅτι θὰ διατηρῇ τὴν οὐδετερότητα αὐτοῦ κατὰ πάντων τῶν ἄλλων κρατῶν. Τὸ πρῶτον καὶ προφανέστερον καθῆκον ἐνὸς οὐδετέρου κράτους εἶνε **νὰ ἀρνηῖται εἰς τὰ ἐμπόλεμα κράτη τὸ δικαίωμα διόδου διὰ τοῦ ἰδίου ἐδάφους**. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν τῶν θεμελιωδεστέρων ἀρχῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

[Ὁ συγγραφεὺς ἀναπτύσσει ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἁρθρου 10 τῆς Συμβάσεως τῆς Χάγης οὐδέτερόν τι κράτος δύναται νὰ προστατεύσῃ προσβαλλομένην τὴν οὐδετερότητα του καὶ διὰ χρήσεως βίας ἀκόμη κατὰ τοῦ εἰσβολέως, χωρὶς ἡ τοιαύτη αὐτοῦ ἐνέργεια νὰ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς **πρᾶξις ἐχθρική** καὶ προσθέτει ὅτι ἡ ἄμυνα κράτους τινὸς οὐδέποτε δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν παραβίασιν τῶν δικαιωμάτων τρίτου κράτους· ὡς, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ἄμυνα τῆς Γερμανίας κατὰ τῆς Γαλλίας δὲν ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς πρώτης παραβίασιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Βελγίου. (σελ. βιβ. 214-15) Καὶ ἐξακολουθεῖ:]

Ἀπὸ πάσης λοιπὸν ἀπόψεως εὐρισκόμεθα ἐν τῷ ἀδίκῳ. Ἀλλ' ἐξεταζόμενον τὸ ζήτημα ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, εἶνε ἔτι χειρότερον δι' ἡμᾶς. Διότι ὅποια ἐπὶ τέλους εἶνε ἡ ἔννοια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς οὐδετεροποιήσεως ἐνὸς μικροῦ κράτους τὸ ὅποσον κακὴ τύχη ἔρριψεν εἰς τὸ μέσον μεγάλων Δυνάμεων καταστήσασα αὐτὸ τὴν φυσικὴν αὐτῶν παλαίστραν; Ὁ μόνος σκοπὸς εἶνε νὰ προστατευθῇ τὸ κράτος τοῦτο ἐν πολέμῳ, καὶ οὐχὶ ἐν εἰρήνῃ, ὅποτε, φυσικά, δὲν ἔχει ἀνάγκην προστασίας. Ὅταν ὅμως, ἐκρηγνυμένου πολέμου δικαιοῦται ἕκαστον τῶν γειτονευόντων κρατῶν νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ οὐδετέρου κράτους ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ἐπιτιθέμενος εὐρίσκεται ἐν καταστάσει ἀμύνης, τότε ἡ οὐδετεροποίησις οὐδένα ἔχει σκοπὸν καὶ δὲν εἶνε πράγματι παρὰ ἐν «παληόχαρτο», κατὰ τὴν πρὸς τὸν Σέρ Ε. Γκῶσσε φράσιν τοῦ Καγκελλαρίου. **Τὸ ρητὸν «ἡ ἀνάγκη δὲν γνωρίζει νόμους» δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς δικαιολόγησιν οἰουδήποτε ἐγκλήματος**. Ὁ ἀκριβοὺς ὅμως σκοπὸς μιᾶς συνθήκης περὶ οὐδετερότητος εἶνε νὰ καθυποτάξῃ τὴν ἀνάγκην ὑπὸ τὰς ἐπιταγὰς τοῦ νόμου. Σκοπὸς τῆς εἶνε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ ρητόν: «La force prime le droit» (Ἡ βία ὑπὲρ τὸ δίκαιον) διὰ τοῦ

ἀντιθέτου ρητοῦ: «Le droit prime la force» (τὸ δίκαιον ὑπὲρ τὴν βίαν).

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς δικαιολόγησιν τῆς παραβιάσεως τῆς Βελγικῆς οὐδετερότητος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐξῆς δύο ἐπιχειρημάτων:

1) Ὅτι ἡ Γαλλία θὰ εἰσέβαλλεν εἰς τὸ Βέλγιον, ἐὰν ἡμεῖς [ἡ Γερμανία] δὲν τὴν προελαμβάνομεν, καὶ

2) Ὅτι τὸ Βέλγιον πρὸ πολλοῦ εἶχε συνάψει στρατιωτικὰς συμβάσεις μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ σκοπῷ κοινῆς ἐνεργείας κατὰ τῆς Γερμανίας⁽¹⁾.

Ἀμφότερα τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα στεροῦνται παντελῶς βάσεως. Οὐδεμία ὑπάρχει ἀπόδειξις ὅτι ἡ Γαλλία προετίθετο νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Βέλγιον.

[Ἀναφερόμενος ἀκολούθως ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Γερμανοῦ Καγκελλαρίου ὅτι δὲν ὑπῆρξεν ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας παραβίασις τοῦ Βελγίου, ἐπειδὴ δῆθεν τὸ Βέλγιον εἶχεν ἀθετήσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν οὐδετερότητά του δι' ἰδιαιτέρων στρατιωτικῶν του συμβάσεων μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Μπέτμαν Χόλβεγκ διὰ τῶν ἐπισήμων ἐν τῷ Ράϊχσταγ δηλώσεων τοῦ τῆς 4 Αὐγ. 1914 παρέστησε τὴν εἰς τὸ Βελγικὸν ἔδαφος Γερμανικὴν εἰσβολὴν ὡς μέτρον «ἀνάγκης» προωρισμένον νὰ ἐξουδετερώσῃ σκοπούμενην δῆθεν Γαλλικὴν εἰσβολὴν, κατὰ δὲ τοῦ Βελγίου δὲν ἐξήνεγκεν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην μομφὴν ἢ ὑποψίαν, τοῦναντίον ἀνεγνώρισεν ὡς «ἀδίκημα» τὴν ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας παραβίασιν τοῦ Βελγίου. Ἐὰν λοιπὸν ὑπῆρχε καὶ ἡ ἐλαχίστη ὑποψία περὶ τῆς στάσεως τοῦ Βελγίου, δὲν θὰ ἐχρησιμοποιεῖ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο ὁ Καγκελλάριος εἰς τὸν λόγον του τῆς 4 Αὐγούστου ;] (Σελ. βιβ. 217-8).

Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ θεωρήσωμεν ὡς βεβαιότητα ὅτι ἐν Βερολίνῳ οὐδὲν ἦτο γνωστὸν περὶ προδοτικῶν συμβάσεων τοιαύτης φύσεως. Ἐδέησε δὲ νὰ γίνῃ ἀναδίφησις τῶν Βελγικῶν ἀρχείων μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Βρυξελλῶν, διὰ νὰ τεθῇ ὁ Καγκελλάριος ἐπὶ τὰ ἴχνη τῆς Βελγικῆς «προδοσίας». Ἡ «Βορειογερμανικὴ Γενικὴ Ἐφημερίς» (Norddeutsche Allgemeine Zeitung) εὐρέθη τότε εἰς θέσιν νὰ δημοσιεύσῃ ἔγγραφά τινα τοῦ Βελγικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, ἃτινα κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως εὐρέθησαν ἀποκαλύπτοντα τὸ γεγονὸς ὅτι σχέδιον πολέμου κατὰ τῆς Γερμανίας εἶχε καταρτισθῇ μεταξὺ Βελγίου καὶ Ἀγγλίας.⁽¹⁾

⁽¹⁾ Σημ. μεταφραστοῦ. Δι' ἐπισήμου ἀνακοινώσεώς της ἡ Βελγικὴ Κυβέρνησις διέψευσε τὰ γερμανικὰ ταῦτα τερατολογήματα, ἀποδείξασα ὅτι οὐδε-

Ἐάν τὰ ἔγγραφα εἶνε αὐθεντικά καὶ πλήρη—ὑπερ δὲν διεπιστώθη εἰσέτι—εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐμφαίνεται ἐξ αὐτῶν ὅτι συνδιαλέξεις τινὲς διημείφθησαν μεταξὺ Βέλγων ἀξιωματικῶν καὶ Ἀγγλῶν στρατιωτικῶν ἀκολουθῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς συνεργασίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἠδύναντο ἐνδεχομένως νὰ προέλθουν ἢ Ἀγγλία καὶ τὸ Βέλγιον· ἀφ' ἐτέρου ἀποδεικνύουν ἀναμφηρίστως ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη θὰ ἐπῆρχετο **μόνον ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῆς Βελγικῆς οὐδετερότητος ὑπὸ τῆς Γερμανίας..**

Τὸ Ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐδημοσίευσεν ἐπιστολὴν τοῦ Σέρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὸν ἐν Βρυξέλλαις Ἀγγλον πρεσβευτὴν τῇ 7ῇ Ἀπριλίου 1913, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Γκρέϋ ἀποκρούει πᾶσαν ἰδέαν ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ ἦτο δυνατόν νὰ παρεβιάζετο πρώτη τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου. Οὐδεμία Βρετανικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐδέχετο τοιαύτην ἐνέργειαν, καὶ ἡ δημοσία ἐν Ἀγγλίᾳ γνώμη οὐδέποτε θὰ τὴν ἐπεδοκίμαζεν. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας παραβίασις τῆς Βελγικῆς οὐδετερότητος δὲν θὰ ἀπετέλει μόνον ἀδίκημα, ἀλλὰ καὶ θὰ ἦτο μεγάλη μωρία, ἀφοῦ θὰ παρείχεν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀφορμὴν καὶ δικαιολογίαν πρὸς παρομοίαν καὶ ἐκ μέρους αὐτῆς ἐνέργειαν. Ἐφ' ὅσον ἡ οὐδετερότης τοῦ Βελγίου ἢ οἵασδῆποτε ἄλλης οὐδετέρας χώρας δὲν παραδιάζεται ὑπὸ ἄλλης τινὸς Δυνάμεως, ἢ Ἀγγλία οὐδέποτε θὰ ἐδέχετο ν' ἀποστείλῃ εἰς τὰς χώρας ταύτας στρατεύματα.

Ἡ ὡς ἄνω ἐπιστολὴ ἐγγράφη δεκαπέντε ὅλους μῆνας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου, δὲν ἐγγράφη, ἄρα, ἐπίτηδες διὰ νὰ δημιουργήσῃ εὐνοϊκὴν θέσιν διὰ τὴν Ἀγγλίαν κατὰ τὴν παροῦσαν κρίσιν. Ἀξίζει ἐπομένως νὰ πιστευθῇ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ἐπικυροῦται δ' ἐξ ἄλλου καὶ ὑπὸ τῶν γεγονότων τῶν τελευταίων μηνῶν (*).

μὶαν σύμβασιν μεθ' οἵασδῆποτε Δυνάμεως συνῆψε κατὰ τῆς Γερμανίας. (Ἐκδ. Γραφείου τοῦ Τύπου ἐν Λονδίῳ, Wt 48959—648 Gr. 5). Σχετικὴ διάψευσις ἐγένετο ἐγκαίρως καὶ ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας.

Τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα ἐδημοσίευσεν ΠΑΡΑΧΑΡΑΞΑΣ εἰς τι σημεῖον ἢ «Βορειογερμανικὴ Ἐφημερίς» τῆς 25 Νοεμβρίου. (Βλ. ἐνθ' ἄνωτ.).

(*) Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο καθὼς καὶ διὰ πᾶν ἄλλο σχετιζόμενον μετὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Βελγίου παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ ἔργον τοῦ κ. Emile Waxweiler, μέλους τῆς Βασιλικῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας «La Belgique

[Μετά τὴν ἐπίδοσιν—ἱστορεῖ ὁ Συγγραφεὺς—τοῦ Γερμανικοῦ τελεσιγράφου πρὸς τὸν Βέλγον ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν ὑπουργῶν τὴν ἐσπέραν τῆς 2ας Αὐγούστου, ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνησις προσέφερε τὴν πρωΐαν τῆς 3ης Αὐγούστου εἰς τὴν Βελγικὴν Κυβέρνησιν τὴν ἐνίσχυσιν πέντε σωμάτων Γαλλικοῦ στρατοῦ. Τὸ Βέλγιον ἐν τούτοις, καίπερ διατρέχον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν κίνδυνον τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς, ἀπέκρουσε τὴν προσφορὰν. Χαρακτηριστικὴ δὲ εἶνε μία παράγραφος τῆς πρὸς τὸ Γερμανικὸν τελεσίγραφον δοθείσης ἀρνητικῆς ἀπαντήσεως τῆς Βελγικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Βελγικὴ Κυβέρνησις ἀποκρούουσα τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῆς Γερμανικῆς περὶ δῆθεν προθέσεων τῆς Γαλλίας ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Γερμανίας διὰ Βελγικοῦ ἐδάφους, παρατηρεῖ ὅτι ὅχι μόνον οἱ ἰσχυρισμοὶ οὗτοι εὐρίσκονται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δοθείσας ὑπὸ τῆς Γαλλίας τῇ 1ῃ Αὐγούστου ἐπισήμους δηλώσεις, ἀλλὰ καὶ «ἐάν, παρὰ προσδοκίαν, ἡ Βελγικὴ οὐδετερότης ἤθελε παραβιασθῇ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τὸ Βέλγιον προτίθεται νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς διεθνεῖς αὐτοῦ ὑποχρεώσεις, καὶ ὁ Βελγικὸς στρατὸς θὰ ἀντέτασεν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν ζωηροτάτην ἀντίστασιν εἰς τὸν εἰσβολέα». (Βελγικὴ Φαῖα Βίβλος, ἀρ. 22)

Ἀκολούθως τῇ 3ῃ Αὐγούστου ὁ Βασιλεὺς Ἀλβέρτος ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐπικαλούμενος τὴν διπλωματικὴν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν στρατιωτικὴν του ἐπέμβασιν⁽¹⁾. Ἐσήμαινε λοιπὸν τοῦτο ὕπαρξιν μυστικῆς στρατιωτικῆς συμβάσεως; Ἀφ' ἑτέρου ὁ ἐν Βρυξέλλαις Ἀγγλος πρεσβευτὴς Σερ Φράνσις Βίλλιερς (Villiers), ἐπέδιδε τῇ 4ῃ Αὐγούστου 1914 πρὸς τὸν Βέλγον ὑπουργὸν τῶν Ἑξωτερικῶν Δαβινιὸν (Davignon) διακοίνωσιν, δι' ἧς ἡ Ἀγγλία διεκήρυττε τὴν προθυμίαν αὐτῆς ὅπως, ἐν περιπτώσει Γερμανικῆς κατὰ τοῦ Βελγίου ἐπιθέσεως, παράσχω ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ρωσσίας βοήθειαν εἰς τὸ Βέλγιον πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς Γερμανικῆς βίας, «ἐὰν οὕτω ἐπεθύμει τὸ Βέλγιον»⁽²⁾.] (Σελ. βιβ. 121-2).

Ἐὰν οὕτω ἐπεθύμει τὸ Βέλγιον! Ἀλλὰ προβάλλουσα τὸν ὑποθετικὸν τοῦτον ὅρον ἡ Ἀγγλία ὑστέρει πράγματι περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διεθνῶν αὐτῆς δικαιωμάτων καὶ καθηκόντων. Εἶνε ἀνεγνωρισμένη ἀρχὴ ἐν τῷ διεθνεῖ δικαίῳ, καὶ ἀρχὴ βασιζομένη καὶ ἐπὶ τῆς λογικῆς, ὅτι ἐν περιπτώσει συλλογικῆς ἐγγυήσεως, οἷα ἡ τῆς Βελγικῆς Συνθήκης, ἕκαστος τῶν ἐγγυητῶν, ἐν περιπτώσει παραβιάσεως τῆς οὐδετερότητος ὑπὸ ἑτέρου Κράτους, δικαιούται, ἰδίῳ δικαίῳ, νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τοῦ οὐδετέρου Κράτους,

neutre et loyale», — βιβλίον διακρινόμενον τόσον διὰ τὰς παρεχομένας ἐν αὐτῷ λεπτομερείας ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ συγγραφέως ἀντικειμενικότητα. (Lausanne. Payot. 1915).

⁽¹⁾ Βελγικὴ Φαῖα Βίβλος, ἀρ. 25.

⁽²⁾ Βελγικὴ Φαῖα Βίβλος, ἀρ. 28.

καὶ πράγματι ὑπέχει καθήκον καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐγγυητρίας Δυνάμεις ὅπως προσλάβῃ τὴν στάσιν ταύτην. (Bluntschli Völkerrecht, VI., Ἀριθ. 432 καὶ 440). Καὶ χωρὶς ἀκόμη ν' ἀναμένῃ τὴν ἐκφρασιν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Βελγίου, ἡ Ἀγγλία ἐδικαιούτο νὰ παρεμβῇ ἐνόπλιως πρὸς προστασίαν τῆς παραβιασθείσης οὐδετερότητός του. Ἐξαρτήσασα ὅμως τὴν ἐπέμβασίν της ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Βελγίου ἡ Ἀγγλία ἐξεδήλου περίσχεψιν εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπεχρεοῦτο ἐκ τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἀπεδείκνυε δὲ πέραν πάσης ἀμφισθητήσεως ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε προηγουμένη συμφωνία μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Βελγίου κατευθυνομένη κατὰ τῆς Γερμανίας.

[Ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι αἱ ἐγγυήτραι τοῦ Βελγίου Δυνάμεις παρενέβησαν ἐνόπλιως ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητός του μόνον μετὰ τὴν ἐπίσημον πρόσκλησίν των ὑπὸ τοῦ Βελγίου γενομένην τῇ 5 Αὐγούστου 1915, καταρρακωθέντος τοιοῦτοτρόπως τοῦ γερμανικοῦ ἰσχυρισμοῦ ὅτι τὸ Βέλγιον εἶχε προηγουμένως πωλήσει τὴν οὐδετερότητά του. Ἀλλὰ καὶ ἀληθὴς ἐὰν ᾦτο ὁ ἰσχυρισμός, δὲν θὰ ἐγίνετο ἰσχυροτέρα ἠθικῶς ἢ θέσις τῆς Γερμανίας.

Ὁ συγγραφεὺς ἀποδεικνύει κατόπιν ὅτι, καὶ ἐὰν τὸ Βέλγιον ᾦτο πάντῃ ἀθῶον καὶ τῶν πλέον ἀκινδύνων συζητήσεων περὶ τοῦ μέλλοντός του, ἡ Γερμανία καὶ πάλιν θὰ παρεβίαζεν ἐν δεδομένη στιγμῇ τὴν οὐδετερότητά του, διότι ἡ παραβίασις αὕτη ἀπετέλεσε βάσιν τῶν στρατιωτικῶν σχεδίων τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου ἀπὸ ἐτῶν ἤδη.

Ἐκθέτει ἀκολούθως τὴν χειρίστην ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἐνεποίησεν εἰς τοὺς οὐδετέρους λαοὺς ἡ ἀπέναντι τοῦ Βελγίου συμπεριφορὰ τῆς Γερμανίας καὶ τολίξει τὴν ἀντίθεσιν τῆς συμπεριφορᾶς ταύτης πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἡ αὐτὴ Γερμανία πρὸς τὴν Ἑλβετικὴν Κυβέρνησιν, περὶ τῆς ὁποίας ἐξεφράσθη θαυμαστικῶς (Waxweiler σελ. 52) ὅτε ἡ Κυβέρνησις τῆς Συμπολιτείας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν τῆς παραβιάσεως τοῦ Βελγίου, ἐξεδήλου τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἑλβετικοῦ λαοῦ ὅπως «προστατεύσῃ τὴν οὐδετερότητά της κατὰ πάσης προσβολῆς». Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον, προκειμένου περὶ Βελγίου, ἀπετέλει ἔγκλημα ἄξιον θανάτου—διότι ἀπηνυθύνετο κατὰ τῆς Γερμανίας—διὰ τὴν Ἑλβετίαν ἀπετέλει ἐξόχως εὐχάριστον διαβεβαίωσιν, διότι, ἐὰν ποτε συνέβαινε νὰ ἐφαρμοσθῇ, τὸ Ἑλβετικὸν πλῆγμα θὰ ἀπηνυθύνετο κατὰ τῆς Γαλλίας! (Βλ. σελ. βιβλίου 222 - 6)].

Οἱ Βέλγοι ὑπερήσπισαν τὴν χώραν των καὶ τὰ φρούριά των μετ' ἀδαμάστου θάρρους καὶ μετὰ γιγαντιαίων θυσιῶν. Μέχρι σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν ἀκροτάτην δυτικὴν γωνίαν τῆς Φλάνδρας ἐξακολουθοῦσιν ἀντιτάσσοντες ἀπεγνωσμένην ἀντίστασιν ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἡγεσίαν τοῦ Βασιλέως των,—(Γερμανικῆς καταγωγῆς, νυμφευθέντος Γερμανίδα πριγκήπισσαν)—Βασιλέως, ὅστις ἀπέδει-

ξεν ὅτι γνωρίζει νὰ ἐκτίθεται εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς πάλης. Δὲν εἶνε δὲ ποσῶς ἐκπληκτικὸν ὅτι τοιοῦτος ἡρωϊσμὸς ἐξήγειρε τὸν θαυμασμὸν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου. Αὐτὸς εἶνε ὁ ἀληθῆς ἀγὼν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας, καὶ οὐχὶ τὸ κίβδηλον ἐκεῖνο συναίσθημα τὸ ὁποῖον ἐνσταλάζουν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἐξαπατωμένου Γερμανικοῦ λαοῦ.

Εἰς ποίαν θέσιν κατήντησε τὸ Γερμανικὸν ἔθνος—τὸ ἔθνος αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ παρελθόντι, πρὸ τῆς σημερινῆς διαφθορᾶς, εἶχεν ἀντίληψιν τινα καὶ ἐνθουσιασμὸν διὰ τὰς εὐγενεῖς καὶ ἡρωϊκὰς πράξεις! Μήπως τὸ ἀπελευθερωτικὸν ἔργον τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ὁ Ἑλβετὸς «ἐλεύθερος σκοπευτῆς» (franc-tireur) Γουλιέλμος Τέλλος δὲν ἐνέπνευσεν εἰς τὸν μέγιστον τῶν ποιητῶν μας τὸ εὐγενέστατον τῶν δραματικῶν τοῦ ἔργων; Ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἐκεῖνοι οἵτινες ἀνετράφημεν ἐν τῷ θαυμασμῷ τῶν μικρῶν κατὰ τῶν μεγάλων, τῆς πάλης τῶν Σπαρτιατῶν κατὰ τῶν Περσῶν, τῆς πάλης κατὰ τῶν Ἰσπανῶν, τὴν ὁποίαν διεξήγαγον οἱ Ὁλλανδοί, τῶν ὁποίων τὴν ἐξέγερσιν ὁ Σχίλλερ περιέγραψε μετὰ τόσον βαθείας συμπαθείας καὶ τοὺς ὁποίους ὁ Γκαῖτε ἀπηθανάτισεν ἐν τῷ «Egmont» του; Καὶ τί πράττομεν σήμερον, ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ τοῦ 1914, οἱ ὁποῖοι βλέπομεν καὶ λαμβάνομεν πείραν τῆς αὐτῆς ἡρωϊκῆς πάλης, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ κατευθυνομένης ἐναντίον ἡμῶν ὡς δυναστῶν; Οὐδεμία λέξις συμπαθείας ἀκούεται, οὐδεμία λέξις θαυμασμοῦ, οὐδεμία λέξις ἐκ τῆς ὁποίας νὰ καταφαίνεται καὶ ἀπλῆ καὶ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατανόησις τοῦ ἀγῶνός των. Ἀντὶ τούτων ἐκστομίζομεν συκοφαντίας καὶ κατηγορίας προωρισμένας νὰ δικαιολογήσουν τὸ ἔγκλημά μας. Ἄς ἀναγνώσῃ οἷοσδήποτε τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἀπευθυνθεῖσαν πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ φέρουσιν τὰς ὑπογραφὰς πάντων τῶν διακεκριμένων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ Γερμανῶν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐκφερομένου ψεύδους ὅτι τὸ Βέλγιον συνῆψε μυστικὴν συμφωνίαν μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας δὲν διαλαμβάνεται εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο τίποτε ἄλλο παρὰ καθαρῶς ἀναπόδεικτοι ἰσχυρισμοὶ περὶ τῶν πράξεων τῶν Βέλγων «ἐλευθέρων σκοπευτῶν», περὶ ἀκρωτηριασμοῦ τῶν τραυματιῶν, φόνου ἱατρῶν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐπληροῦντο—καὶ δικαίως—δακρύων ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῇ

θέα τῆς ἡρωϊκῆς πάλης τοῦ μικροῦ Βοερικοῦ ἔθνους ἐναντίον τῆς Ἀγγλικῆς δυνάμεως, οἱ Βέλγοι οὗτοι οἱ ὅποιοι σήμερον ὑπερασπίζουσι τὴν πατρίδα των, ἐὰν τυχὸν συμβῇ νὰ μὴ περιβάλλωνται διὰ στρατιωτικῶν στολῶν, δὲν θεωροῦνται παρὰ κοινοὶ ἐγκληματίαι, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ τυφεκίζωνται δίκην λυσσώντων κυνῶν⁽¹⁾.

Ἐλησμονήσατε ὀλωσδιόλου, σεῖς, ὧ ἡγέται καὶ ἰθύντορες τοῦ Γερμανικοῦ πνεύματος, τοὺς ἥρωάς μας τοῦ 1813, εἰς τιμὴν τῶν ὁποίων παρεθέτετε πατριωτικὰ γεύματα καὶ ἐξεφωνεῖτε πατριωτικοὺς λόγους πρὸ ἐνὸς ἔτους; Καὶ δὲν ἦσαν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τοὺς ὁποίους ἐτιμᾶτε οἷοι εἶνε οἱ Βέλγοι τῆς σήμερον, τὸ ἔνοπλον ἔθνος, τὸ ὁποῖον μετὰ ἧ ἄνευ στρατιωτικῶν στολῶν ρίπτεται ἀκάθεκτον κατὰ τοῦ εἰσβολέως;

* * * * *

Ἡδυνήθην ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου νὰ ἀντιληφθῶ, εὐρισκόμενος ἐντὸς Κινηματο-θεάτρου τοῦ Βερολίνου, τὴν ἀπερίγραπτον σύγχυσιν σκέψεως ἣ ὁποία ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν. Ἐπειδὴ ὁ στρατιωτικὸς λογοκριτὴς ἐπέτρεπε μόνον πατριωτικὰ θέματα, δύο πολεμικὰ δράματα ἐρρίφθησαν ἐπὶ τῆς ὁθόνης τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο. Τὸ ἐν παρίστα τὴν ἐξέγερσιν τῶν Τυρολέζων τῷ 1809 ὑπὸ τὸν Ἀνδρέαν Χόφερ, τὸ δὲ δεύτερον σκηναῖς τῶν «ἐλευθέρων σκοπευτῶν» (franc-tireurs) ἐκ τοῦ πολέμου τοῦ 1870. Εἰς τὸ Τυρολικὸν δράμα ὁλόκληρον τὸ ἔθνος εἶχεν ἐξεγερθῇ ἔνοπλον κατὰ τοῦ Γάλλου κατακτητοῦ. Αὐτὸς ὁ Ἀνδρέας Χόφερ, ὁ ἡγέτης καὶ ὁ ἥρωας (οὐχὶ στρατηγός, ἀλλ' ἀπλῶς εἰς πανδοχεὺς) καὶ πάντες οἱ ἄλλοι χωρικοί, τεχνῖται καὶ ὑπηρέται, καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ σύζυγοι καὶ αἱ θυγατέρες των, εἶχον ὀπλισθῇ

(1) Ὁ Καρδινάλιος Μερσιέ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μαλὶν (Malines) ἐν τῇ ποιμαντορικῇ ἐπιστολῇ του τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1914 πρὸς τὸν Βελγικὸν λαὸν ἀναφέρει ὅτι μετὰ «ἐπιμελῆ ἔρευναν» ἐξηκριβώθη ὅτι ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπικῇ του περιφερείᾳ ἐτυφεκίσθησαν 13 ἱερεῖς, ἐν δὲ ταῖς ἐπισκοπαῖς Ναμὺρ, Τουρναὶ καὶ Λιέγης ἐτυφεκίσθησαν 30 ἱερεῖς· πάντων δὲ τούτων ἀναφέρει λεπτομερῶς τὰ ὀνόματα καθὼς καὶ τὸν τόπον τῆς διαμονῆς των.

Ἐν Ἀερσοτ (Aerschot), κατὰ τὰ πορίσματα τοῦ καρδινάλιου Μερσιέ ἐτυφεκίσθησαν ἢ ἐκάζησαν ζῶντες 91 πολῖται, ἐν δὲ τῇ Λουβαίν καὶ τῇ περιβαλλούσῃ ἐπκρίᾳ, 176 πολῖται. Μεταξὺ τῶν οὕτως θανατωθέντων περιλαμβάνονται ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἄνθρωποι προχωρημένης ἡλικίας καθὼς καὶ παιδία.

συμβαλοῦσαι εἰς τὴν πάλιν καὶ τὸ ὅλον ἔθνος ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὅπως διεξαγάγῃ ἀγῶνα ἀπελευθερώσεως. Αἱ συμπάθειαι τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως τοῦ δράματος, ἦσαν, φυσικά, ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Τυρολέζων. Οἱ Γάλλοι ἐπυροβολοῦντο καὶ ἐφονεύοντο ἀπὸ διαφόρων κρησφυγέτων, ἀπὸ οἰκιῶν, ἀπὸ δένδρων καὶ βράχων. Καὶ ὁ ἀγὼν κατέληξε, φυσικά, εἰς νίκην καὶ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους. Κατόπιν ἐπηκολούθησε τὸ δράμα τῶν «ἐλευθέρων σκοπευτῶν» τοῦ 1870 καὶ ὦ τοῦ θαύματος! «ἡ σκηνὴ μεταβάλλεται!» Οἱ Γάλλοι ὑπερασπισταὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους των κατέστησαν ἤδη αἰφνης ἀπατεῶνες καὶ κακοῦργοι. Αὐταὶ των αἱ ὀψεις ἀποκαλύπτουν τὰ κακοῦργά των ἐνστικτα! Πυροβολοῦν ἐπίσης καὶ αὐτοὶ ἀπὸ κρυπτῶν, ὅπως καὶ οἱ Τυρολέζοι κατὰ τὸ 1809, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποτον τότε ἦτο πόλεμος ὑπὲρ ἐλευθερίας, σήμερον εἶνε ἀπλῶς ἔγκλημα καὶ προδοσία! Αἱ τιμωρίαι ἐπομένως δὲν ἔλειψαν. Τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσβάλλουν εἰς τὰ χωρία, πυρπολοῦν τὰς οἰκίας, καὶ ἐν μέσῳ τῶν θρήνων καὶ τῶν κοπετῶν τῶν γυναικοπαίδων δωδεκάς ἀνδρῶν καὶ παιδίων τοποθετοῦνται ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐνὸς ναοῦ καί, κατὰ τὴν ὥραίαν στρατιωτικὴν ἔκφρασιν, τυφεκίζονται συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου. Ἀληθινὰ διάφορος ἱστορία! Κατὰ τῶν Γάλλων παριστάμεθα ὡς ἔθνος ἐνοπλον· κατὰ τῶν Γερμανῶν ἐξεγειρόμενοι οἱ Γάλλοι εἶνε ἄξιοι ἀγχόνης!

[Τὰ ἀποτελέσματα τῆς «διανοητικῆς αὐτῆς διαφθορᾶς» ἐγένοντο ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ βαθύτατα αἰσθητὰ εἰς βάρος τῆς Γερμανίας. Οὐδέτεροι συγγραφεῖς ὡς ὁ Ἑλβετὸς Karl Spitteler, γνωστὸς διὰ τὰ πᾶν ἄλλο ἢ μισογερμανικά του αἰσθήματα, κατέκρινε ὀριμῶς τὴν πρὸς τὸ Βέλγιον συμπεριφορὰν τῆς Γερμανίας, ἡ ὁποία δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ καταπατήσῃ τὴν ἀτυχῆ χώραν, ἀλλ' ἠθέλησεν εἰς ἐπίμετρον καὶ νὰ τὴν συκοφαντήσῃ. (Βλ. βιβλίον «Ἡ Ἑλβετικὴ μας ἀποψις», ἐκδοθὲν ὑπὸ Rascher καὶ Σία, ἐν Ζυρίχῃ, 1915). Ποῦ ἐγράφη ποτέ, ξρωτᾷ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «J'Accuse», ὅτι εἰς ὀλίγους τινὰς πυροβολισμοὺς ριφθέντας, ἔστω, κατὰ τῶν Γερμανῶν στρατιωτῶν ἔπρεπε νὰ δοθῇ ἀπάντησις δι' ἀνδρῶν ἐμπρησμῶν; Ποῦ καὶ πότε ἐκωδικοποιήθη τοιοῦτος νόμος; Αὐτὸ εἶνε τὸ **Πρωσσικὸν** δίκαιον τοῦ πολέμου, ὅχι ὅμως καὶ τὸ Διεθνὲς δίκαιον. Καὶ ὅμως ἐὰν οἱ Κοζάκοι ἐνεργήσουν ὁμοιοτρόπως ἐν Ἀνατολικῇ Πρωσσίᾳ, θὰ ὑβρισθοῦν ὡς ἄγριοι Μοσχοβιτικαὶ ὀρδαί, ἐνῶ αὐτοὶ τοῦλάχιστον δύνανται νὰ προβάλουν ὅτι δὲν κατέστρεψαν ἐν Σταλουπόλεν καὶ Νάϊδεμβουργ κέντρα παιδείας καὶ τέχνης. Οἱ Γερμανοὶ ὅμως κατέκαυσαν καὶ ἠρῆμωσαν ἀνεκτίμητα ἀριστουργήματα τέχνης, μητροπολιτικοὺς ναοὺς Γοτθικοῦ ρυθμοῦ καὶ ἄλλα πολύ-

τιμα κειμήλια τῆς δημιουργικῆς ἰκανότητος τοῦ ἀνθρώπου] Σελ. βιβλ. 230—3.

Ἐνδεχόμενον νὰ προβληθῇ, ὅπως πράγματι καὶ προεβλήθη, τὸ ἐρώτημα: Διατί τὸ Βέλγιον δὲν μᾶς ἐπέτρεψεν ἐλευθέραν δίοδον, ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἀπηλλάσσετο ὅλων τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου; Τὸ εὐγενές (;) αὐτὸ ἐρώτημα εἶνε ἄξιον τῆς νεωτέρας ἐθνικῆς ψυχολογίας τῶν Γερμανῶν: «Διατί δὲν ἐδέχθης τὴν ὕδριν; λέγει ὁ ὑδριστὴς πρὸς τὸν ὑδρισθέντα· τώρα πάρε εἰς ἐπίμετρον καὶ μίαν κατραπακιάν κατὰ κεφαλῆς!»

Διατί ὁμως ἡ Γερμανία δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὴν Ναπολεόντειον κατάκτησιν; Ἐὰν καὶ αὕτῃ παρέμενεν ἥσυχος, θὰ ἀπηλλάσσετο πολλῆς αἱματοχυσίας καὶ τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου.

Διατί ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακοσίους τοῦ δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ διέλθουν διὰ τῶν Θερμοπυλῶν; Ἐὰν τὸ ἔπραττον θὰ παρέμενον ὅλοι ζῶντες.

Ταῦτα καὶ ἄλλα παρόμοια «Δομιτιανὰ ἐρωτήματα» θὰ ἠδύναντο νὰ προβληθῶσιν ἀναρίθμητα. Δὲν εἶνε δὲ ταῦτα μωρότερα τῆς μομφῆς ἢ ὁποία φέρεται σήμερον κατὰ τοῦ Βελγίου. Τὸ Βέλγιον ὑπερήσπισεν ἑαυτὸ διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον διότι ἡ τιμὴ του, ἡ ἀνεξαρτησία του καὶ αἱ διεθνεῖς του ὑποχρεώσεις ἐπέδαλλον εἰς αὐτὸ ν' ἀντιτάξῃ ἄμυναν. Ἡ πρόσκλησις πρὸς τὸ Βέλγιον ὅπως ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν Γερμανίαν ἐλευθέραν δίοδον ἐσήμαινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ θυσιάσῃ τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ νὰ ρίψῃ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τὰς διεθνεῖς του ὑποχρεώσεις.

Τὸ κατὰ τῆς Γερμανίας κατηγορητήριον συνοψίζω διὰ τῶν ἐξῆς:

1) Ἡ Γερμανία παρέσχεν εἰς τὴν Αὐστροίαν ἐλευθερίαν ἐνεργείας κατὰ τῆς Σερβίας, καίτοι ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι θὰ προέκυπτεν Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐξ Αὐστροσερβικοῦ τοιούτου.

2) Ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Αὐστροίαν ν' ἀπευθύνη πρὸς τὴν Σερβίαν τελεσίγραφον περιλαμβάνον τερατωδῶς ὑπερμέτρους ἀπαιτήσεις, παρ' ὅλην δὲ τὴν ὀλοσχερῇ σχεδὸν ἀποδοχὴν τῶν αἰτημάτων τούτων ὑπὸ τῆς Σερβίας, ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὴν (τὴν Αὐστροίαν) νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν πρεσβευτὴν της, καὶ νὰ κηρύξῃ πόλεμον.

3) Διὰ τῆς προτάσεώς της ὅπως γίνῃ ἐντοπισμὸς τοῦ πολέμου ἐπεζητήτει νὰ **φανῇ** ὅτι ἐμεσολάβει δῆθεν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ὅτι ἡ πρότασίς της αὕτη δὲν εἶχε καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, θὰ ἐγίνωσκε πάντως ἐκ τῆς καθόλου διπλωματικῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῶν τελευταίων γεγονότων τῆς Βαλκανικῆς κρίσεως· ὅτι δὲ τοῦτο ἦτο εἰς αὐτὴν γνωστὸν συνάγεται ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τὰς ὁποίας περιλαμβάνει καὶ αὐτὴ ἡ Λευκὴ Βίβλος.

4) Ἀπέρριψε τὴν πρότασιν περὶ συνδιασκέψεως τῶν τεσσάρων Δυνάμεων.

5) Αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ τότε προέβαλε τὴν πρότασιν περὶ ἀμέσων διαπραγματεύσεων μεταξὺ Βιέννης καὶ Πετροπόλεως, ταυτοχρόνως ὅμως ἠνείχετο ὅπως ἡ Αὐστρία ἀρνηθῇ νὰ συμμετάσχη εἰς τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας καὶ ἀντ' αὐτῶν κηρύξῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας.

6) Ἀφῆκεν ἀναπάντητον τὴν πολλάκις ἐπαναληφθεῖσαν αἴτησιν τῶν ἄλλων Δυνάμεων, ὅπως ὑποβάλῃ αὐτὴ ἡ Γερμανία ἄλλον τρόπον μεσολαδήσεως ἀντὶ τῆς προτάσεως περὶ συνδιασκέψεως τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀπορρίψει.

7) Ἀφῆκεν ἀνταπαντήτους καὶ ἀσυζητήτους τὰς διαφόρους προτάσεις συμβιβασμοῦ τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ Γκρέϋ.

8) Ἐν μέρει μὲν ἀπέρριψεν, ἐν μέρει δὲ ἀφῆκεν ἀναπάντητον τὴν πρότασιν συμβιβασμοῦ τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Σαζόνωφ.

9) Παρ' ὅλας τὰς γενομένας πρὸς αὐτὴν ἐρωτήσεις, οὐδέποτε εἶπε **τί ἤθελεν** ἡ Αὐστρία, διαρκῶς δὲ περιωρίζετο λέγουσα **τί δὲν ἤθελεν** ἡ Αὐστρία.

10) Ἐκαμεν εἰς τὴν Ἀγγλίαν προσφορὰν περὶ οὐδετερότητος αὐτῆς (τῆς Ἀγγλίας), καταδηλώσασα τοιουτοτρόπως τὴν πρόθεσιν της ὅπως πολεμήσῃ ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν αἱ Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ εἰργάζοντο εἰσέτι ἐνζήλως ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

11) Ὅτε ἐπὶ τέλους αἱ διαπραγματεύσεις ἐπὶ τῆς Σερβικῆς διακοινώσεως ἤρξαντο μετ' ἐλπίδων ἐπιτυχίας ἐν Πετροπόλει μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, ἡ Γερμανία ἀνέτρεψε τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας διὰ τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν τελεσιγράφων της, δι' ὧν κατέστησε τὸν πόλεμον ἀναπόφευκτον.

12) Ἐν τῷ πρὸς τὴν Ρωσίαν τελεσιγράφῳ της ἀπήτησεν

ὅπως ἡ Ρωσσία ἀποστρατευθῇ καὶ ἐνώπιον τῆς Αὐστρίας, καίτοι αὕτη ἡ Αὐστρία εὗρίσκετο ἐν πλήρει ἐπιστρατεύσει.

13) Ἀντὶ τῆς ἀντιρρόπου κινήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ἠπέλ-
λησε νὰ προβῇ, ἐκήρυξε πάραυτα τὸν πόλεμον ἄνευ οὐδεμιᾶς δι-
καιολογικῆς βάσεως, πρῶτον κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ἀκολούθως
κατὰ τῆς Γαλλίας.

14) Ἐπιμηθευομένη ἐδάσισε τὰς κηρύξεις ταύτας τοῦ πολέμου
ἐπὶ τοῦ ὅτι αἱ Δυνάμεις αἱ ἀντιτιθέμεναι αὐτῇ εἶχον ἀρχίσει τὰς
ἐχθροπραξίας, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας αἱ πρῶται ἐχθροπραξίαι ἐνηργή-
θησαν ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

15) Παρεβίασε τὴν οὐδετερότητα τοῦ Βελγίου, προκαλέσασα
τοιουτοτρόπως εἰς ἐπίμετρον καὶ πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας.

Τὰ κεφάλαια ταῦτα τοῦ κατηγορητηρίου εἶνε ἀποδεδειγμένα
δικαιολογοῦντα τὴν ἐξῆς ἐτυμηγορίαν : **Ἡ Γερμανία εἶνε ἔνοχος,**
ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Αὐστρίας, διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ Εὐρω-
παϊκοῦ πολέμου.

Γ'

ΑΓΓΛΙΑ

Ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἠγέρθη τὸ
ζήτημα τῆς Βελγικῆς οὐδετερότητος προκύπτει τόσον σαφῆς ἐξ
ὧσων ἀνωτέρω εἶπον, ὥστε θὰ ᾔτο παλιλλογία νὰ διαλάβω περὶ
αὐτῆς καὶ ἐνταῦθα. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἔριδος ὁ Σέρ Ἐδουαρδ
Γκρέϋ, ὁ Ἀγγλος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός, ἠγήθη πασῶν
τῶν προσπαθειῶν ὅσαι ἐγένοντο πρὸς διατήρησιν τῆς εἰρήνης,
ἔπραξε δὲ πᾶν τὸ ἀνθρωπίνως δυνατὸν ὅπως προλάβῃ τὸν πόλεμον :

1^{ον}) Παρεκίνησε τὴν Σερβικὴν Κυβέρνησιν νὰ προσλάβῃ με-
τριοπαθῆ στάσιν, ἐν τῇ κατευθύνσει δὲ ταύτῃ αἱ προσπάθειαι τοῦ
ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας ⁽¹⁾.

2^{ον}) Προσεπάθησε, καίτοι ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀκάρπως, ὅπως
ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως ἐπέκτασιν τῆς προ-
θεσμίας ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 12, 15, 16, 22, 27.

⁽²⁾ Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 13, 26.

3^{ον}) Ἀκολούθως προέβαλε τὴν πρότασιν ὑπὲρ συνδιασκέψεως τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, ἥτις πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Γαλλίας, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, ἀπεκρούσθη ὅμως ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας⁽¹⁾.

4^{ον}) Ἐπανειλημμένως ἐκάλεσε τὴν Γερμανικὴν Κυδέρνησιν ὅπως προτείνῃ, ἀντὶ τῆς ἀποκρουσθείσης ὑπ' αὐτῆς συνδιασκέψεως, οἷονδ' ἂν ἄλλον τρόπον συνεργασίας τῶν μὴ ἀμέσως ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων. Ἡ αἴτησίς του ἐν τούτοις παρέμεινεν ἀναπάντητος⁽²⁾.

5^{ον}) Προσεπάθησε νὰ προαγάγῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἀμέσου συνεννοήσεως μεταξὺ Βιέννης καὶ Πετροπόλεως τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ἀλλ' ἥτις ὅμως, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σερβίας, ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας⁽³⁾.

6^{ον}) Προέτεινε τότε τρόπον τινὰ συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν ἡ Αὐστρία θὰ κατελάμβανε Σερβικὸν ἔδαφος συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Βελιγραδίου, ὁπόθεν καὶ θὰ ὑπηγόρευε τοὺς ὅρους τῆς. Οἱ ὅροι οὗτοι θὰ ἀνεκοινοῦντο εἰς τὰς Δυνάμεις, ἐφ' ὅσον δὲ δὲν ἤθελον θεωρηθῇ θίγοντες τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Σερβίας, θὰ συνιστῶντο εἰς αὐτὴν πρὸς ἀποδοχὴν. Εἰς τὴν πρότασιν ταύτην οὐδεμία ἀπάντησις ἐδόθη εἴτε ἐξ Αὐστρίας, εἴτε ἐκ Γερμανίας⁽⁴⁾.

7^{ον}) Ὑπεστήριξε τὴν πρώτην πρότασιν συμβιβασμοῦ τὴν προβληθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σαζόνωφ, ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς Γερμανίας ὡς ἀπαράδεκτος, ἐπέτυχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Σαζόνωφ εἰς δευτέραν τοιαύτην πρότασιν, ἥτις ἱκανοποιεῖ πλείοτερον τὰς ἀξιώσεις τῆς Αὐστρίας. Ἡ πρότασις αὕτη ἀπέμεινεν ἀναπάντητος⁽⁵⁾.

8^{ον}) Τὴν 31^{ην} Ἰουλίου προήγαγε μετὰ τῆς μεγίστης δραστηριότητος τὰς διαπραγματεύσεις αἵτινες εἶχον ἀρχίσει μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, καὶ ἐπεζήτησε νὰ κατευθύνῃ αὐτὰς πρὸς ἐπι-

(1) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 17, 35, 36, 37, 42, 43, 51, 53, 111.

(2) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 60, 68, 80, 84, 88.

(3) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 45, 74, 75, 78, 93, 106.

(4) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 88, 98, 103.

(5) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 97, 103, 120, 131, 132, 139. Καὶ Πορτοκαλόχρου Βιβλίου ἀριθ. 60, 63, 67.

τυχές τέρμα διὰ περαιτέρω προτάσεων αἵτινες περιεῖχον πλήρη ἱκανοποίησιν διὰ τὴν Αὐστροίαν. Πᾶσαι αἱ προτάσεις του περιεῖχον τὸν ὅρον ὅτι πᾶσαι αἱ Δυνάμεις θὰ κατέπαυον τὰς περαιτέρω στρατιωτικὰς παρασκευάς των ⁽¹⁾.

9^{ον}) Ἐν τέλει διεκήρυξε τὴν προθυμίαν του ὅπως ὑποστηρίξῃ ἐν Πιερουπόλει καὶ Παρισίοις οἵανδήποτε λογικὴν πρότασιν τῆς Γερμανίας ἢ τῆς Αὐστροίας ἣτις θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης, ἐν ἣ δὲ περιπτώσει τοιαύτη πρότασις δὲν ἠθέλε γίνεαι παραδεκτὴ ὑπὸ τῆς Γαλλίας ἢ τῆς Ρωσσίας, ἐδήλου ὅτι θὰ ἀπεσύρετο αὐτὸς ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων. Οὐδεμία ὅμως τοιαύτη πρότασις ἐγένετο, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Γερμανία ἐξεσφενδόνισε τὰ δύο τῆς τελεσίγραφα καὶ ἀπέκρουσε πᾶσαν περαιτέρω διαπραγμάτευσιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ⁽²⁾.

10^{ον}) Τὴν 1^{ην} Αὐγούστου, ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ Γερμανία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας, ὁ Σέρ "Εδ. Γκρέϋ διεδίδασκε προτάσεις, παραστάσεις καὶ νοθεσίας πρὸς πάσας τὰς πρωτευούσας ζητῶν ὅπως συνεννοηθῶσιν αἱ Δυνάμεις ἔστω καὶ τὴν τελευταίαν στιγμὴν πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ⁽³⁾. Ἡ Ἀγγλικὴ Κυανὴ Βίβλος περιέχει δεκαεπτὰ ὅλα τηλεγραφήματα σταλέντα εἰς τὰς διαφόρους πρωτευούσας ἢ ληφθέντα ἐξ αὐτῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 1 Αὐγούστου, δεκαεὶς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 31 Ἰουλίου καὶ τριάκοντα τρία ὑπὸ ἡμερ. 29 καὶ 30 Ἰουλίου.

Ὁ Σέρ "Εδ. Γκρέϋ εἶνε πλέον παντὸς ἄλλου ἄξιος τοῦ ἐπωνύμου «εἰρηνοποιὸς τῆς Εὐρώπης», ἐὰν ὑπάρχῃ ἀκόμη ἔννοιά τις εἰς τὸ ρητὸν *in magnis voluisse sat est*.

Αἱ προσπάθειαι τοῦ ἀπέβησαν μάταιαι, ἀλλὰ τὸ ὄνομά του, ἐργασθέντος ὑπὲρ τῆς εἰρήνης μετ' ἀκαμάτου ζήλου, δεξιότητος καὶ ἐνεργείας, θὰ παραμείνῃ ἀφθιτον ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Χέρρ φὸν Μπέτμανν Χόλδεγκ δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ διαψεύσῃ τὴν ἐτυμηγορίαν ταύτην τῆς ἱστορίας. Ἐννοῶ ὅμως τὸν Χέρρ φὸν Μπέτμανν τῆς 4^{ης} Αὐγούστου 1914, καὶ οὐχὶ ἐκεῖνον τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου.

⁽¹⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 110, 111, 131, 133, 135, 137.

⁽²⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 111, 112, 121.

⁽³⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 126, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 141.

Τί εἶπε δὲ τὴν 4^{ην} Αὐγούστου ; Ἄς ἀκούσωμεν τῆς Λευκῆς Βίδλου :

«Τῇ 26^ῃ Ἰουλίου ὁ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ προέτεινεν ὅπως αἱ μεταξὺ Αὐστροουγγαρίας καὶ Σερβίας διαφοραὶ ὑποβληθῶσιν εἰς συνδιάσκεψιν τῶν πρεσβευτῶν τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τὴν προεδρείαν του» (σελ. 408).

«Ἐδηλώσαμεν περαιτέρω τὴν προθυμίαν ἡμῶν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς περὶ συνδιασκέψεως ἰδέας, νὰ διαδιδάσωμεν δευτέραν πρότασιν τοῦ Σέρ Ἔδ. Γκρέϋ πρὸς τὴν Βιέννην, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὗτος ὑπέβαλλεν ὅπως ἡ Αὐστροουγγαρία ἀποφανθῇ ὀριστικῶς εἴτε ὅτι ἡ Σερβικὴ ἀπάντησις ἦτον ἱκανοποιητικὴ, εἴτε ὅτι θὰ ἐχρησίμευεν ὡς βάσις πρὸς περαιτέρω διαπραγματεύσεις.» (σελ. 409).

«Συνηνωμένως μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰργάσθημεν ἀδιακόπως ὑποστηρίζαντες πᾶσαν πρότασιν» κ.λ. (σελ. 411).

«Μέχρις ἔτι τῆς 30^{ῆς} Ἰουλίου διεδιδάζομεν τὴν Ἀγγλικὴν πρότασιν εἰς Βιέννην ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς βάσις πρὸς διαπραγματεύσεις, καθ' ἣν ἡ Αὐστροουγγαρία θὰ ὑπηγόρευε τοὺς ὅρους τῆς ἐν Σερβίᾳ, ἥτοι μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Αὐστριακῶν στρατευμάτων ἐντὸς τοῦ Σερβικοῦ ἐδάφους.» (σελ. 410).

«Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τὸ μεταξὺ τῆς 29^{ης} καὶ τῆς 31^{ης} Ἰουλίου, καθ' ὃν χρόνον αἱ μεσολαθητικαὶ αὗται προσπάθειαι ἡμῶν ἐσυνεχίζοντο μετ' αὐξούσης δραστηριότητος, ὑποστηριζόμεναι ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς διπλωματίας...» κ.λ. (σελ. 411).

«Τί λέγω ; καὶ προτοῦ ἀκόμη ἡ ἐκ Βιέννης ἀπάντησις ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Ἀγγλογερμανικὴν μεσολάθησιν... θὰ ἠδύνατο πιθανῶς νὰ εἶχε ληφθῇ...» κ.λ. (σελ. 411).

«Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Μεγ. Βρεττανία προσεπάθει νὰ μεσολαβήσῃ μεταξὺ Βιέννης καὶ Πιερουπόλεως» κ.λ. (Ἀγόρευσις Καγκελλαρίου 4^{ης} Αὐγ., σελ. 436).

Αἱ περικοπαὶ αὗται ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπομνήματος συμφωνοῦν μὲ τὰ προσηρτημένα εἰς αὐτὸ τηλεγραφήματα καὶ εἰδικῶς πρὸς τὰ μεταξὺ τοῦ Βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Πρίγκηπος Ἐρρίκου καὶ τοῦ Κάιζερ διαμειφθέντα τηλεγραφήματα. Τὸ πλεόν ἐνδιαφέρον ἐν τούτοις σημεῖον εἶνε ὅτι τὸ κείμενον καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ κατὰ τῆς Ρωσσίας πολέμου περιλαμβάνει μίαν ἐξ ἴσου ἐπίσημον πιστοποιήσιν τῶν φιλειρην-

νικῶν προσπαθειῶν τὰς ὁποίας κατέβαλεν ἡ Ἀγγλία, τὴν ἐξῆς :

«*Ἡ Α. Μεγαλειότης ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀναλάβει ἐν ὁμοφωνίᾳ μετὰ τῆς Μεγ. Βρετανίας τὸ πρόσωπον τοῦ μεσολαβητοῦ μεταξὺ τῶν Κυβερνήσεων Βιέννης καὶ Πετροπόλεως*»⁽¹⁾

Οὕτω ἐλάλει καὶ οὕτω ἐσκέπτετο ὁ Χέρρ φὸν Μπέτμανν Χόλβεγκ τὴν 4^{ην} Αὐγούστου 1914.

Τί δὲ ἐλάλει καὶ ὁποῖα ἐσκέπτετο — ἢ τοῦλάχιστον ἐπροφασίζετο ὅτι ἐσκέπτετο — τὴν 2^{αν} Δεκεμβρίου ;

Ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ εὐθύνη τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἐπεδάρυνε τὴν Ρωσσίαν, τὴν προδῶσαν εἰς κινητοποιήσιν ὁλοκλήρου τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, ἀλλ' ὅτι τὴν ἐσωτέραν εὐθύνην ὑπέιχεν ἡ Κυβέρνησις τῆς Μεγ. Βρετανίας, ἐπὶ τῷ ὅτι, ἐνῷ ἠδύνατο αὕτη νὰ ἀποσοδήσῃ τὸν πόλεμον δηλοῦσα ἀπεριφράστως ἐν Πετροπόλει, ὅτι δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν ἐπέκτασιν τῆς Αὐстроσερβικῆς ρήξεως εἰς ἡπειρωτικὸν πόλεμον ἐν Εὐρώπῃ, ἡρνήθη νὰ πράξῃ οὕτω.

Ὅσαι λέξεις τόσα καὶ ψεύδη !

Ἐν πρώτοις ὁ Καγκελλάριος διαψεύδεται ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ του. Πάντα τὰ γεγονότα ἅτινα προηγήθησαν τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου συνετελέσθησαν πρὸ τῆς 4^{ης} Αὐγούστου, δηλαδή πρὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Χέρρ φὸν Μπέτμανν ὑπέβαλλεν ἐνώπιον τοῦ Ράιχσταγ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τεκμήριά του. Ἐὰν λοιπὸν ἡ Ἀγγλία εἶχε πράγματι παίξῃ τὸν «ρόλον» τὸν ὁποῖον ἀπέδιδεν εἰς αὐτὴν ὁ Μπέτμανν τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου, ὁ Μπέτμανν τῆς 4^{ης} Αὐγούστου ὤφειλε νὰ ἐγνώριζε τοῦτο, οὐδὲ θὰ ἐξεφώνει τὰ ἐγκώμιά του περὶ τῶν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ὑπηρεσιῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἐπήνεσε λοιπὸν τὴν Ἀγγλίαν, διότι αἱ ὑπηρεσίαι τῆς ἦσαν ἄξιοι τῶν ἐπαίνων του. Ἐγνώριζε δὲ ὅτι ἦσαν ἄξιοι τῶν ἐπαίνων του, διότι ὢν ὁ ἀνώτατος ἰθύντωρ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς χώρας του εἶχε προσωπικῶς λάβει μέρος εἰς πᾶν ὅ,τι εἶχε συντελεσθῇ. Ἡ ἀφήγησις τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὴν 4^{ην} Αὐγούστου ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ μόνη μομφή — ἂν δύναται νὰ προβληθῇ τοιαύτη — κατὰ τῆς ἀφηγήσεώς του εἶνε ὅτι δὲν ἀποκαλύπτει τὴν ἀλήθειαν ἐν ὅλῃ τῆς τῇ ἐκτάσει καὶ ὅτι ἐρμηνεύει διὰ πολὺ με-

(1) Λευκὴ Βίβλος, Ἔγγραφον 6.

τρίων φράσεων τὸν ἔπαινον τὸν ὀφειλόμενον εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν.

Κατὰ τοὺς διῆχυρισμοὺς τοῦ Καγκελλαρίου ἡ Ἀγγλικὴ Κυανὴ Βίβλος ἀποδεικνύει ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἐνοχὴν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ὑποτίθεται ὅτι ἀποδεικνύει ὅτι ἡ Ἀγγλία ὑπεστήριξε τὸ φιλοπόλεμον κόμμα ἐν Πετροπόλει καὶ ὅτι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διεκήρυξεν ὅτι «*ἐτάσσετο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γαλλίας*».

Τί ὅμως ἀποδεικνύεται πράγματι ἐκ τῆς Κυανῆς Βίβλου; Ἀκριδῶς τὸ ἐναντίον.

Τὸ ἀληθὲς εἶνε μόνον, ὅτι ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία ὀρθῶς ἀναγνώριζουσιν τὰς ἐπιθετικὰς διαθέσεις τῆς Γερμανίας προσεπάθησαν νὰ πείσουν τὸν Σέρ "Εδ. Γκρέϋ ὅπως προσλάβῃ, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὠξύνοντο τὰ πράγματα, ἀποφασιστικὴν στάσιν ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Ἀντάντ φίλων τῆς Ἀγγλίας. Ἡλπίζετο ἐν Παρισίοις καὶ Πετροπόλει, ὅτι διὰ τοιαύτης στάσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας ἡ Γερμανία θὰ ἀνεκόπτετο ἐκ τῶν προθέσεων αὐτῆς ὅπως προκαλέσῃ πόλεμον.

Ἐσκοπεῖτο τοιοῦτοτρόπως ὅπως ἡ Ἀγγλία, προσλαμβάνουσα τὴν στάσιν ταύτην, ἐχρησιμοποιεῖ τὴν ἐπιρροήν της *οὐχὶ πρὸς προαγωγὴν τῆς ἰδέας τοῦ πολέμου, ἀλλὰ πρὸς παρακώλυσιν τούτου*. Ὁ Σέρ "Εδ. Γκρέϋ ἐν τούτοις ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν ταύτην καὶ ἀπαντῶν εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσπάθειάς των ἐτόνισεν ἐκ νέου ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦτο, καὶ ἐπεθύμει νὰ παραιμίνη, ἐλευθέρα ἀπὸ πάσης ὑποχρεώσεως. Προέδῃ εἰσέτι καὶ περαιτέρω, προειδοποιήσας τοὺς ἐν τῇ Ἀντάντ φίλους του νὰ μὴ ἐπαναπαύωνται ἐπὶ τῆς ἰδέας ὅτι ἡ Ἀγγλία θὰ προέβαινεν εἰς δῆλωσιν ἀλληλεγγύης μετ' αὐτῶν.

[Ἦδη ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου ὁ Σαζόνωφ ἐνεργῶν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἐν Πετροπόλει Γάλλου πρεσβευτοῦ παρέστησαν εἰς τὸν αὐτόθι Ἀγγλὸν πρεσβευτὴν Buchanan ὅτι, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς προκλητικωτάτης στάσεως τῆς Αὐτορίας, — ἡ ὁποία μόνον δι' ὑποστηρίξεως ἐκ μέρους τῆς Γερμανίας ἠδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ — δῆλωσις ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσσίαν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας θὰ ἦτο τὸ μόνον κατάλληλον μέσον πρὸς ἀποτροπὴν Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἀλλ' ὁ Ἀγγλὸς πρεσβευτὴς ἐδήλωσεν ἀμέσως ὅτι, καίπερ ἐπιφυλασσόμενος νὰ καταστήσῃ βραδύτερον γνωστὰς τὰς ἐπὶ τοῦ θέματος ἐπισήμους ἀντιλήψεις τῆς Κυβερνήσεώς του, ἐν τούτοις προσωπικῶς ἐφρόνει ὅτι δὲν συνέτρεχε καρεῖς λόγος πρὸς μίαν τοιαύτην δῆλωσιν ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας. Τὸ μόνον δὲ

ὅπερ ἡδύνατο νὰ πράξῃ ἦτο νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως πεισθῇ ἡ Αὐστρία νὰ παρατείνῃ τὴν προθεσμίαν.

Τὴν ἐπιοῦσαν (25 Ἰουλίου) διὰ τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν (Κυανῇ Βίβλος, ἀριθ. 24) ὁ Σερ Ἐδ. Γκρέϋ ἐπεδοκίμασε τὰς δηλώσεις του τῆς προτεράιας, προσθέσας ὅτι «δὲν ἡδύνατο αὐτὸς νὰ ὑποσχεθῇ τίποτε περισσότερον ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως». (Σελ Βιβ. 248—249).

Τὴν 27^{ην} Ἰουλίου ὁ Buchanan ἡρμήνευσεν ὡς ἑξῆς πρὸς τὸν Σαζόνωφ τὴν Ἀγγλικὴν ἀποψιν τῶν πραγμάτων⁽¹⁾: Θὰ ἦτο σφάλμα νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς εἰρήνης θὰ προήγετο, ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἐτίθετο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας ἐναντίον τῆς Γερμανίας. Ἡ στάσις τῆς Γερμανίας ἀπλῶς θὰ ἐτραχύνετο ἐκ τοιαύτης τινὸς ἀπειλῆς· μόνον ἐν τῇ ιδιότητι φίλου ποθοῦντος τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης θὰ ἡδύνατο ἡ Ἀγγλία νὰ προσεγγίσῃ τὴν Γερμανίαν καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ ἐνασκήσῃ κατευναστικὴν ἐπίδρασιν ἐν Βιέννῃ μέσῳ τῆς Γερμανίας.

[Τὴν 27 Ἰουλίου ὁ Γκρέϋ ἐδήλου πρὸς τὸν Λυχνόφσκη ὅτι, ἐφ' ὅσον ἡ Γερμανία ἐνήργει ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἡ Ἀγγλία θὰ συνειργάζετο στενῶς μετ' αὐτῆς, τὴν δὲ 29 Ἰουλίου ἐν μακρᾷ του συνεντεύξει πρὸς τὸν Γάλλον πρεσβευτὴν Καμπὸν ἀνέπτυξεν ὅτι ἡ Αὐστροσερβικὴ διαφορὰ οὐδεμίαν ὁμοιότητα παρουσίαζε πρὸς τὸ Μαροκηνὸν ζήτημα, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ ὑπεστήριξε τὴν Γαλλίαν· ὅτι διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἐὰν οἱ Τεύτονες ἢ οἱ Σλαῦοι ἤθελον ἐπικρατήσῃ ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἡ Ἀγγλία ἐλάχιστα ἐνδιεφέρετο, ὥστε νὰ παρασυρθῇ καὶ εἰς πόλεμον δι' αὐτό, καὶ ὅτι, καὶ ἐὰν ἀκόμη ἐπῆρχετο ρῆξις μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἐθεώρει ἀναγκαῖον διὰ τὰ συμφέροντά της νὰ ἀναμιχθῇ. Ἐδήλωσε προσέτι ὁ Γκρέϋ, ὅτι καὶ σύρραξις μεταξὺ Γαλλίας καὶ Γερμανίας ἐὰν ἐπῆρχετο, ὅχι τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας, ἀλλ' αἱ συμμαχικαὶ αὐτῆς ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Ρωσσίαν θὰ τὴν ἠνάγκαζον νὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ Ἀγγλία ἡσθάνετο ἑαυτὴν ἐλευθέραν πάσης ὑποχρεώσεως. Βλ. Κυανῆς Βίβλου, ἀρ. 87] Σελ. βιβλ. 250.

Ἐπειδὴ ἡ ἐν Εὐρώπῃ κατάστασις, παρ' ὅλας τὰς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης προσπάθειας τὰς καταβληθείσας ὑπὸ τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, περιήρχετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν εἰς μεγαλυτέραν ἔντασιν, ὁ πρόεδρος Πουαγκαρὲ αὐτοπροσώπως ἐν συζητήσῃ πρὸς τὸν Bertie⁽²⁾, τὸν ἐν Παρισίοις Ἀγγλον πρεσβευτὴν, τὴν 30^{ην} Ἰου-

⁽¹⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 44.

⁽²⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 99.

λίου, ἐπανήλθεν εἰς τὴν πρότασιν, καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον τοῦ πολέμου διὰ μιᾶς ἀπεριστρόφου δηλώσεώς της, ὅτι θὰ ὑπεστήριζε τὴν Γαλλίαν ἐν περιπτώσει συγκρούσεώς της πρὸς τὴν Γερμανίαν. Ἡ Γαλλία ἦτο φιλειρηνικὴ καὶ δὲν ἤθελε τὸν πόλεμον· ἡ Γερμανία ὅμως μόνον τότε θὰ ἀφίστατο τοῦ σκοποῦ της ὅπως ὁρμήσῃ πρὸς πόλεμον, ὅταν ἡ Ἀγγλία ἀπεφάσιζε νὰ προσλάβῃ ἀποφασιστικὴν στάσιν⁽¹⁾. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Di San Giuliano, ὁ Ἰταλὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός, συνεμερίζετο τὴν γνώμην τοῦ Πουαγκκαρέ, ὑποβαλὼν ἐπίσης τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἦτο τελεσφόρος παρέμβασις τῆς Ἀγγλίας ὑπὲρ τῶν Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ⁽²⁾.

Ἀπαξ ἔτι ὁ Γκρέϋ κατηγορηματικῶς ἀπέκρουσε πᾶσαν ὑποχρέωσιν πρὸς παρέμβασιν ὑπὲρ τῆς Ρωσσίας καὶ Γαλλίας. Σκοπομένης τῆς σπουδαιότητος τὴν ὁποίαν ἐνέχουν αἱ δηλώσεις αὗται τοῦ Γκρέϋ διὰ τὸν θέλοντα νὰ μορφώσῃ πλήρη γνώμην ἐπὶ τῆς στάσεως τῆς Ἀγγλίας, παρέχω κατωτέρω ἐν ἐκτάσει ὀλίγας τινὰς φράσεις ἐκ τοῦ κειμένου τῶν τηλεγραφημάτων, ἅτινα ὁ Γκρέϋ ἀπηύθυνε τὴν 31^{ην} Ἰουλίου πρὸς τὸν Bertie, τὸν ἐν Παρισίοις Ἀγγλον πρεσβευτήν:

«Οὐδεὶς ἐνταῦθα συναισθάνεται ὅτι εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην ἐν τῇ ἐξελίξει τὴν ὁποίαν μέχρι τοῦδε ἔλαβεν, ἐνέχονται Βρεττανικαὶ συνθηκαὶ ἢ ὑποχρεώσεις. Τὸ ἐπικρατοῦν ἐνταῦθα συναίσθημα εἶνε ἐντελῶς διάφορον ἐκείνου τὸ ὁποῖον ὑφίστατο κατὰ τὴν διάρ-

(¹) Ὁ Πουαγκκαρέ προέβλεπε τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς συνηγοροῦντας ὑπὲρ δηλώσεως ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλικῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ρωσίαν ἐν ἐπιστολῇ του διαδιδασθείσῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἀγγλίας τῇ 31 Ἰουλίου, δημοσιευθείσῃ δὲ μόνον κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1915. Καὶ αὐτὸ ὅμως τὸ διάδημα τοῦ Πουαγκκαρέ ἀπέμεινεν ἀτελεσφόρητον. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐν τῇ ἀπαντήσῃ του ἀπέφυγε νὰ δώσῃ οἰκνυδῆποτε ἀκριθεὶς ἀπάντησιν εἰς τὸ κύριον σημεῖον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γάλλου Προέδρου, καὶ ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐξηκολούθει νὰ ἀγωνίζεται εἰσέτι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἐξηρτήθη ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων. Αἱ εἰλικρινέσταται φιλειρηνικαὶ διαθέσεις τῶν δύο Δυνάμεων καταφαίνονται εἰς ἀμφοτέραις τὰς ἐπιστολάς ταύτας· ἔστω καὶ ἂν ὑπῆρχε διαφωνία τις ὡς πρὸς τὴν ὁδὸν δι' ἣς θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπιδίωξις τοῦ σκοποῦ.

(²) Βλ. Κυανῆς Βιβλίου ἀριθ. 106.

κειαν τοῦ Μαροκηνοῦ ζητήματος. Ἡ κρίσις ἐκείνη ἀνεφέρετο εἰς ἀμφισβητήσεις θιγούσας ἀμέσως τὴν Γαλλίαν, ἐνῶ ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει ἡ Γαλλία σύρεται εἰς ἔριν ἡ ὁποία δὲν εἶνε ἰδική της . . . *Δὲν δυνάμεθα ν' ἀναλάβωμεν ὀριστικὴν ὑποχρέωσιν ὅπως παρεμβῶμεν εἰς τὸν πόλεμον.* Τὸ αὐτὸ εἶπον καὶ πρὸς τὸν Γάλλον πρέσβευτὴν, ὁ ὁποῖος προέτρεψε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Α. Μεγαλειότητος ν' ἀναθεωρήσῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην⁽¹⁾.

Αὐθημερὸν τῇ 31^η Ἰουλίου, ὁ Γκρέϋ, ὡς τοσάκις ἔπραξε κατὰ τὰς προηγουμένας ἡμέρας, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν πρίγκηπα Λυχνόφσκη ἐπείγουσαν αἴτησιν, καθ' ἣν, ἐὰν ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αὐστρία «ἠδύναντο νὰ προβάλουν οἰανδὴποτε λογικὴν πρότασιν», αὐτὸς θὰ τὴν ὑπεστήριζεν ἐν Πετροπόλει καὶ ἐν Παρισίοις, ἐὰν δὲ ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Γαλλία δὲν ἀπεδέχοντο τὴν πρότασιν, αὐτὸς οὐδαμῶς θὰ ἐνδιεφέρετο πλέον διὰ τὰς συνεπείας»⁽²⁾.

Ταῦτα εἶνε τὰ ἔγγραφα τεκμήρια ἃτινα παρέχει ἡ Ἀγγλικὴ Κυανὴ Βίβλος, καὶ τὰ ὁποῖα συμφώνως πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Χέρρ φὸν Μπέτμανν Χόλβεγκ ὑποτίθεται ὅτι ἀποδεικνύουν «σαφῶς καὶ ἀναμφηρίστως ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔδωκε νὰ ἐννοηθῇ ὅτι «ἐτίθετο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας». *Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Καγκελλαρίου εἶνε ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς ἀληθείας,* καὶ δὲν δυνάμεθα παρὰ νὰ θαυμάζωμεν τὸ θάρρος ἐνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος διαβεβαιοῖ ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου πράγματα, ἃτινα, ὡς εἶνε κατὰδηλον εἰς πάντας, εἶνε ἐκ διαμέτρου ἀντίθετα πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, καὶ ὁ ὁποῖος ἐπικαλεῖται ἔγγραφα ἃτινα ἀποδεικνύουσιν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τῶν ἰσχυρισμῶν του.

* * * * *

Ἡ ἀλήθεια περιλαμβάνεται εἰς τὰς ἐξῆς περικοπὰς ἐκ τῆς Ἀγγλικῆς Κυανῆς Βίβλου⁽³⁾: — «Ὁ Σέρ *Εδ. Γκρέϋ ἐπιμόνως καὶ εὐσταθῶς ἠρνήθη νὰ παράσχῃ οἰανδὴποτε ὑπόσχεσιν ὑποστη-

⁽¹⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 116.

⁽²⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου ἀριθ. 111.

⁽³⁾ Βλ. Κυανῆς Βίβλου σελ. XI.

ρίξεως εἰς ἑκάτερον τῶν σημερινῶν ἡμῶν συμμάχων. Ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ θέσις τῆς Μεγ. Βρετανίας εἶνε θέσις μὴ ἐνδιαφερομένου, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῆς εἰρήνης ἐπίδρασις εἰς τε τὸ Βερολίνον καὶ εἰς Βιέννην θὰ ἐπηυξάνετο ἐκ τῆς γνώσεως ὅτι δὲν ἐτάχθημεν ἀπολύτως ὑπὲρ τοῦ ἐνὸς μέρους ἐν τῇ παρούσῃ ἔριδι. Ἡρνήθη νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἡ καλυτέρα ὁδὸς πρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην ἦτο ἐκείνη τὴν ὁποίαν θὰ ἐνεδείκνυνεν ἡ ἐπίδειξις βίας **Δὲν ἐδώκαμεν καμμίαν ὑπόσχεσιν εἰς τοὺς σημερινοὺς ἡμῶν Συμμάχους,** ἀλλ' εἰς τὴν Γερμανίαν παρέσχομεν εἰς τρεῖς συγκεκριμένους περιστάσεις — τὴν 30^{ην} Ἰουλίου, τὴν 31^{ην} Ἰουλίου καὶ τὴν 1^{ην} Αὐγούστου — σαφῇ προειδοποίησιν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τὸ ὁποῖον θὰ παρῆγεν ἐπὶ τῆς στάσεώς μας καὶ ἐπὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ Βρετανικοῦ λαοῦ παραδίαισις τῆς οὐδετερότητος τοῦ Βελγίου.»

Ὁ Γερμανὸς Καγκελλάριος ἐν τῷ λόγῳ του τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου ἐδήλωσε τὰ ἑξῆς :

«Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις θὰ καθίστα τὸν πόλεμον τοῦτον ἀδύνατον, ἐὰν ἐδήλου κατηγορηματικῶς ἐν Πητροπόλει, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως ἐκ τῆς Αὐστροσερβικῆς ρήξεως προκύψῃ πόλεμος ἡπειρωτικὸς ἐν Εὐρώπῃ . . . Ἡ Ἀγγλία δὲν ἔπραξε τοῦτο . . . Ἡ Ἀγγλία ἔβλεπε πῶς ἐχώρουν τὰ πράγματα, οὐδὲν ὅμως ἔπραξεν ὅπως ἐπίσχῃ τὸν τροχόν. Παρ' ὅλας τὰς φιλειρηνικὰς διαβεβαιώσεις της, ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔδωκε νὰ ἐννοηθῇ ἐν Πητροπόλει ὅτι ἐτάσσετο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας.»

Αἱ φράσεις αὗται εἶνε ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ψευδεῖς. Θὰ ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν, ἐὰν ἀντικαθίστατο ἐν αὐταῖς ἡ λέξις **Ἀγγλία** διὰ τοῦ **Γερμανία** καὶ ἡ λέξις **Πητρούπολις** διὰ τοῦ **Βιέννη**.

Ἡ ἀλήθεια δηλαδὴ ἔχει ὡς ἑξῆς :

«Ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις θὰ καθίστα τὸν πόλεμον τοῦτον ἀδύνατον, ἐὰν ἐδήλου κατηγορηματικῶς ἐν Βιέννῃ, ὅτι ἡ Γερμανία δὲν ἦτο διατεθειμένη νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως ἐκ τῆς Αὐστροσερβικῆς ρήξεως προκύψῃ πόλεμος ἡπειρωτικὸς ἐν Εὐρώπῃ. Ἡ Γερμανία δὲν ἔπραξε τοῦτο . . . Ἡ Γερμανία ἔβλεπε πῶς ἐχώρουν τὰ πράγματα, οὐδὲν ὅμως ἔπραξεν ὅπως ἐπίσχῃ τὸν τροχόν. Παρ' ὅλας τὰς φιλειρηνικὰς της διαβεβαιώσεις ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἔδωκε νὰ

ἐννοηθῇ ἐν Βιέννῃ, ὅτι ἐτάσσετο παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Αὐστρίας.»

· · · · ·

Ἡ Ἀγγλία ἦτο ἡ μόνη χώρα ἣ ὁποία δὲν ὑπεχρεοῦτο ὑπὸ οὐδεμιᾶς συνθήκης νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὸν πόλεμον. Ἀνωτέρω ἀνέφερα ὅτι ἡ Ἀγγλία συνῆψε, πράγματι, μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσσίας εἰδικὰς συνθήκας ἐπὶ εἰδικῶν ζητημάτων θιγόντων τὰ συμφέροντά των, ἀλλ' ὅτι οὐδεμίαν γενικὴν συνθήκην συμμαχίας μετ' οὐδετέρας τῶν Δυνάμεων τούτων συνῆψε καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν ἀπετέλει μέρος τῆς Γαλλορρωσικῆς Συμμαχίας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εἰδικῶν τούτων συνθηκῶν ἡ προτέρα προστριβὴ ἣτις ὑφίστατο μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ τῶν δύο ἄλλων κρατῶν ἐξηλείφθη, ἐδημιουργήθη δὲ πολιτικὴ τις προσέγγισις ἣτις ἀποκατέστησε *σχέσεις φιλίας, ἀνευ ὅμως ὑποχρεώσεων ἀπορροεουσῶν ἐκ συνθηκῶν.*

Ἡ Ἀγγλία ἐπομένως ἦτο ἐλευθέρα καὶ ὤφειλε νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδικῶν τῆς ἀπόψεων ἐὰν θὰ μετεῖχεν ἢ ὅχι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Τὸ ζήτημα τῆς συμμετοχῆς τῆς ἢ μὴ δὲν εἶχε τὴν ἐλαχίστην σχέσιν πρὸς τὸ ἕτερον καὶ ἀπείρως ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ἱστορικῆς ἀπόψεως σπουδαιότερον ζήτημα, τῆς *εὐθύνης* διὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τούτου.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπως καὶ εἰς τόσα ἄλλα, ἡ λογικὴ τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ, καὶ ἰδίως τῶν ἡγετῶν του, ὑπέστη τελείαν ἔκλειψιν. Δὲν θέλουν, ἢ δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔπραξεν ἡ Ἀγγλία *μετὰ* τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου, οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔπραξε *πρὸ* τοῦ πολέμου.

Τὸ ἐν εἶνε ἐντελῶς διάφορον τοῦ ἄλλου, δέον δὲ νὰ σταθμίζεται δι' ἰδιαιτέρου μέτρου.

* * * * *

Ἀδυνατῶ νὰ διατυπώσω οἷονδ' ἥποτε κατηγορητήριον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν στοιχεῖα ὥπως καταρτισθῇ τοιοῦτον. Δύναμαι μόνον νὰ συνοψίσω τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῆς διὰ τῶν ὀλίγων φράσεων, τὰς ὁποίας ἐν ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου τούτου παρέθηκα. Ἀναμφιδόλως ἡ ἱστορία θὰ ἐπικυρώσῃ τὰς λέξεις, ἃς ὁ κ. Ἀσκουϊθ, ὁμιλῶν τῇ 6ῃ Αὐγούστου ἐν τῷ Βρεττανικῷ Κοινο-

δουλίῳ, εἶπε τιμῶν τὸν συνάδελφον αὐτοῦ, Σέρ Ἐδουαρδ Γκρέϋ : «Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Βουλὴ καὶ ἡ χώρα αὕτη—θὰ προσθέσω δέ, οἱ μεταγενέστεροι καὶ ἡ ἱστορία—θὰ κάμουν ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν τιμητικωτέραν ὁμολογίαν ἣτις δύναται νὰ γείνη δι' οἷονδήποτε πολιτευτὴν : ὅτι μηδέποτε μηδ' ἐπὶ στιγμὴν, μηδὲ κατὰ κεραίαν ἐκκλίνας τῆς τιμῆς καὶ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας του, προσεπάθησεν, ὅσον ὀλίγοι, διὰ τὴν διατήρησιν τῶν μεγίστων συμφερόντων πάσης χώρας—τῆς παγκοσμίου εἰρήνης».

Δ'

ΡΩΣΣΙΑ

Ἡ στάσις τῆς Ρωσσίας ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ ρήξει κατεδείχθη ἐκ τῶν ἄνωτέρω μετὰ ἐπαρκοῦς σαφηνείας, ὥστε νὰ δύναται τις νὰ σχηματίσῃ γνώμην περὶ τῆς ἐνοχῆς ἢ τοῦναντίον τῆς ἀθωότητος τῆς Ρωσσίας.

Ὅποια εἶνε ἡ μομφὴ τὴν ὁποίαν ἡ Γερμανία ἐξετόξευσε κατὰ τῆς Ρωσσίας ;

Ι. Προβάλλεται ὅτι ἡ Ρωσσία ἐπενέβη ἄνευ λόγου καὶ ἄνευ οὐδενὸς δικαιώματος ἐν τῇ Αὐстроσερβικῇ ἔριδι, προκαλέσασα τοιοῦτοτρόπως τὴν Εὐρωπαϊκὴν σύρραξιν.

Ἐξήγησα ὁμῶς διὰ μακρῶν ὅτι ἡ Ρωσσία ἐνήργησεν ἐλλόγως καὶ ἐντὸς τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, δὲν ἔχω δὲ νὰ προσθέσω τίποτε εἰς πᾶν ὅ,τι μέχρι τοῦδε εἶπον. Οὐδεὶς ἐν Εὐρώπῃ ἐδικαιοῦτο νὰ ἐκπλαγῇ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ παρεμβάσει τῆς Ρωσσίας, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ρῶσσος ὑπουργὸς Σαζόνωφ σαφῶς προανήγγειλεν ἤδη ἀπὸ τῆς Βαλκανικῆς κρίσεως ὡς ἀναποφεύκτως μέλλουσιν νὰ ἐπέλθῃ, εἴποτε ἡ Αὐστρία ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας. Τὸ ἐνδιαφέρον μεθ' οὗ ἡ Ρωσσία ἀπέβλεπε πρὸς τὴν Σερβίαν ἀπετέλει γεγονὸς, τὸ ὁποῖον ἡ Εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ ὑπολογίζῃ ὅπως καὶ πάντοτε ὑπελόγισε : πρὸ παντὸς δὲ ἡ Γερμανικὴ διπλωματία, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς Λευκῆς Βίβλου. Ἀπετέλει τὸ γεγονὸς τοῦτο «κοινοτοπίαν πλέον ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ διπλωματίᾳ» (¹).

(¹) Βλ. Κυκνήϊς Βίβλου σελ. V. Ἐπίσης Λευκῆς Βίβλου σ. 406.

II. Προβάλλεται επίσης ότι τὸ Ρωσικὸν στρατιωτικὸν κόμμα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπόθει τὸν πόλεμον καὶ ἐπεδίωκε τὴν ἔκρηξίν του. Ἐὰν τοιοῦτον κόμμα ὑφίσταται πράγματι ἐν Ρωσσίᾳ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον χρήζει ἀποδείξεως, εἶνε τοῦλάχιστον βέβαιον ὅτι συνήντησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ρώσσου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν πολὺ ἀποτελεσματικωτέραν ἀντίδρασιν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν τὸ Γερμανικὸν φιλοπόλεμον κόμμα συνήντησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χέρρφον Μπέτμανν. *Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τῆς κρίσεως ὁ Σαζόνωφ ἐξυπηρέτησε τὸν σκοπὸν τῆς εἰρήνης κατὰ τὸν πλέον ἐνθερμον τρόπον :*

1) Συνεδούλευσε τὴν Σερβίαν νὰ προσλάβῃ στάσιν μετριοπαθῆ, ἡ ἐπιτυχία δὲ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας του καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὑποτακτικοῦ τόνου τῆς Σερβικῆς διακοινώσεως⁽¹⁾.

2) Ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ ἐπέκτασιν τῆς προθεσμίας τὴν ὁποίαν ὥριζε τὸ Αὐστριακὸν τελεσίγραφον· εἰς τοῦτο ὅμως αἱ προσπάθειαι του δὲν ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας⁽²⁾.

3) Ὅτε ἡ ἔρις ἤρξατο προσλαμβάνουσα ὀξυτέραν μορφήν συνεπεία τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Αὐστριακοῦ πρεσβευτοῦ, ἐπεζήτησε τὴν βοήθειαν τῆς Ἰταλίας, ἐν τῇ ἐλπίδι ὅτι ἀρνούμενη [ἡ Ἰταλία] τὴν ὑποστήριξίν της εἰς τὴν Αὐστρίαν θὰ ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ νὰ ἐξέλθῃ αὕτη τῆς ἀσυμβιβάστου στάσεώς της⁽³⁾.

4) Παρ' ὅλην τὴν ρῆξιν τῶν σχέσεων μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Σερβίας, ὁ Σαζόνωφ εἰσῆλθεν εἰς φιλικὰς συζητήσεις μετὰ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως. Ὑπέδειξεν ἐν λεπτομερείᾳ εἰς τὸν Szápáry, τὸν Αὐστριακὸν πρεσβευτήν, τὰ ἐν τῷ Αὐστριακῷ τελεσιγράφῳ, σημεῖα ἅτινα ἠδύναντο νὰ γίνωσιν ἀποδεκτὰ ὑπὸ τῆς Σερβίας, ὑπέδειξεν ὅμως καὶ ἐκεῖνα ἅτινα δὲν ἠδύναντο νὰ γίνουν ἀποδεκτὰ ὑπὸ οὐδενὸς ἀνεξαρτήτου Κράτους, τοῦλάχιστον ὅφ' οἷαν μορφήν διευτυποῦντο⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Βλ. Πορτοκαλλόχρ. Βιβλίου ἀριθ. 4, 25, 33, 40, 42, καὶ Κυκνῆς Βιβλίου ἀρ. 55.

⁽²⁾ Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου ἀριθ. 4, 5, 11, 12.

⁽³⁾ Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου, ἀρ. 23.

⁽⁴⁾ Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου ἀρ. 25.

5) Ἐξέφρασε κατεπειγόντως τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως μειωθῇ διὰ περαιτέρω ἀμέσων διαπραγματεύσεων ἢ ἔντασις τῶν σχέσεων ἢ ὑφισταμένη μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας, ὑπεστήριξε δὲ ἐν Βιέννῃ ὅτι ὁ ἐν Πετροπόλει Αὐστριακὸς πρεσβευτὴς ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πληρεξουσιοδότησιν. Ταῦτα συνέδησαν τὴν 26^{ην} Ἰουλίου. Ἡ δοθεῖσα ὅμως εἰς ταῦτα ἀπάντησις ἦτο ἡ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας κήρυξις τοῦ πολέμου τὴν 28^{ην} Ἰουλίου καὶ ἡ ξηρὰ ἄρνησις τοῦ κόμητος Μπέρχτολδ ὅπως εἰσέλθῃ εἰς οἰκνδήποτε συζήτησιν ἐπὶ τῆς Αὐστριακῆς Διακοινώσεως⁽¹⁾.

6) Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποπείρας ταύτης ὁ Σαζόνωφ ὑπεστήριξε διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου τὴν πρότασιν τοῦ Γκρέϋ περὶ συνδιασκέψεως τῶν τεσσάρων Δυνάμεων⁽²⁾.

7) Ἐξέφρασεν ἐπίσης τὴν προθυμίαν του ὅπως παραμερίσῃ ὁ ἴδιος, ὑποταχθῇ δὲ εἰς τὰς προτάσεις τῶν Δυνάμεων⁽³⁾.

8) Ἐπεισε τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον νὰ πέμψῃ τὴν 27^{ην} Ἰουλίου πρὸς τὸν πρίγκηπα Ἀλέξανδρον τῆς Σερβίας τηλεγράφημα παρακινοῦν αὐτὸν νὰ γίνῃ δεκτὴ πᾶσα λύσις σκοπὸν ἔχουσα ν' ἀποτρέψῃ τὰς φρικαλεότητες τοῦ πολέμου⁽⁴⁾.

9) Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Σερβίας παρεκάλεσεν [ὁ Σαζόνωφ] κατεπειγόντως τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ὅπως χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐν Βερολίνῳ ἐπιρροήν της, ὅπως ἡ Αὐστρία ἐπείθετο τοῦλάχιστον νὰ συμμετάσχῃ περαιτέρω διαπραγματεύσεων⁽⁵⁾.

10) Ἐπανειλημμένως καὶ μετ' αὐξούσης σπουδῆς ἐπεζήτησε τὴν μεσολάβησιν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ πνεύματι τῆς προτάσεως ὑπὲρ συνδιασκέψεως τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, ταῦτοχρόνως δὲ ἐξέφρασεν ἐπιμόνως τὴν προθυμίαν του ὅπως ἐπιληφθῇ ἀμέσων διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Αὐστρίας. Ἡ ἀπόκρουσις ἀμφοτέρων

(¹) Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου ἀριθ. 38, 45, 50, 54, 77. Τὴν 28 Ἰουλίου ὁ Μπέρχτολδ ἐδήλωσε πρὸς τὸν Ρῶσον πρεσβευτὴν ὅτι «δὲν ἠδύνατο νὰ ὑποχωρήσῃ πλέον, μηδὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς οἰκνδήποτε συζήτησιν ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς Αὐστρουγγρικῆς Διακοινώσεως».

(²) Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου ἀριθ. 32, 49, 55, 77.

(³) Κυανῇ Βίβλος ἀρ. 55, 78. Ἐπίσης Πορτοκαλλ. Βίβλος ἀρ. 32.

(⁴) Πορτοκαλλ. Βίβλος ἀρ. 40.

(⁵) Πορτοκαλλ. Βίβλος ἀριθ. 43.

τούτων τῶν προτάσεων παρὰ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ Βερολίνῳ δὲν τὸν ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ νὰ τὰς ἀνανεώσῃ διαρκῶς⁽¹⁾. Ἰδιαιτέρως ἐπείγουσαι ἦσαν αἱ προσπάθειαι αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ Σαζόνωφ ἐν συνδιαλέξει του μετὰ τοῦ Κόμητος Pourtalès τὴν 29^{ην} Ἰουλίου⁽²⁾, κατὰ τὴν ὁποίαν προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Γερμανίας πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἐκ τῶν κατευθύνσεων τούτων. Ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ διεξαχθοῦν «παράλληλοι διαπραγματεύσεις», μία δηλονότι συνδιάσκεψις ἐν Λονδίνῳ μεταξὺ τῶν τεσσάρων Δυνάμεων τῶν μὴ ἀμέσως ἐνδιαφερομένων, ταῦτοχρόνως δὲ ἄμεσοι διαπραγματεύσεις ἐν Πετροπόλει μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας. Ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν εὐνοϊκῶν αποτελεσμάτων ἅτινα εἶχον ἐπακολουθήσει εἰς τοιαύτην διπλὴν ἐνέργειαν κατὰ τὴν τελευταίαν Βαλκανικὴν κρίσιν, προσέθηκε δὲ ὅτι μετὰ τὰς παραχωρήσεις τὰς γενομένας ὑπὸ τῆς Σερβίας δὲν θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐπιτευχθῇ διευθέτησις τις τῶν ἄλλων σημείων ἅτινα ἀπέμενον εἰσέτι ἐκκρεμῇ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπῆρχε καὶ ἡ **ἐλαχίστη καλὴ θέλησις** ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας, καὶ πᾶσαι αἱ Δυνάμεις νὰ ἐχρησιμοποιοῦν τὴν ἐπιρροὴν των ἐπὶ σκοπῷ συνδιαλλακτικῷ.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς συντόνου ἐκκλήσεως τοῦ Σαζόνωφ ὁ Pourtalès ἠδυνήθη μόνον νὰ ἀπαντήσῃ ὅτι ἡ Γερμανία ἐνήσκησε «μετριαστικὴν ἐπίδρασιν» ἐν Βιέννῃ καὶ ὅτι θὰ ἐξηκολούθει τὴν τοιαύτην τῆς ἐνέργειαν. Ἐν Πετροπόλει, Λονδίνῳ καὶ Παρισίοις ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ τι παρὰ τῆς Γερμανίας πέραν τῶν τοιούτων δῆθεν προσπαθειῶν πρὸς ἐνάσκησιν κατευναστικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῶν ἐν Βιέννῃ κατέστη ἀδύνατον νὰ ἀποσπάσῃ τις ἀπ' αὐτῆς οἰανδήποτε θετικὴν συνδρομὴν ὑπὲρ τῶν πρακτικῶν φιλειργηρικῶν προτάσεων τὰς ὁποίας προέβαλον αἱ Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ.

11) Ὁ Σαζόνωφ, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, ἐπανειλημμένως παρεκίνησε τὴν Γερμανικὴν Κυβέρνησιν, ἡ ὁποία προφανῶς μόνον τυπικὰς ἐνστάσεις προέβαλλε κατὰ τῆς περὶ συνδιασκέψεως προτάσεως, ἵνα ἡ Γερμανία προέτεινεν ἡ ἰδία «τύπον»

(¹) Βλ. Πορτοκαλλ. Βιβλίου ἀριθ. 25, 32, 34, 38, 39, 43, 45, 48, («Ὅτι ἡ Μεγ. Βρετανία θέον νὰ προβῇ εἰς ἄμεσον μεσολαθητικὴν ἐνέργειαν»), 77.

(²) Πορτοκαλλ. Βιβλος ἀρ. 49.

τινὰ ἐνεργείας ἀρεστὸν εἰς αὐτήν, αὐτὸς δὲ (ὁ Σαζόνωφ) ἀπεδέχετο προκαταβολικῶς πᾶσαν πρότασιν τοιαύτης φύσεως ⁽¹⁾.

12) Τὴν 29^{ην} Ἰουλίου παρεκίνησε τὸν Τσάρον νὰ προτείνῃ ἐν τηλεγραφῇματι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ἵνα ἡ Αὐστρο-σερβικὴ ρῆξις ὑποβληθῇ εἰς τὸ διαιτητικὸν δικαστήριον τῆς Χάγης.

13) Τὴν 30^{ην} Ἰουλίου ὑπηγόρευσε εἰς τὸν Γερμανὸν πρεσβευτὴν τύπον τινὰ συμβιβασμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπέδλεπεν ἀπλῶς εἰς τὴν προστασίαν τῶν κυριαρχικῶν δικαιωμάτων τῆς Σερβίας καὶ ἔθετε **τὴν Ρωσσίαν ὑπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀναστείλῃ τὰς στρατιωτικὰς τῆς παρασκευάς** ⁽²⁾.

14) Ἀφοῦ ὁ τύπος οὗτος ἀπερρίφθη ὑπὸ τῆς Γερμανίας, ὁ Σαζόνωφ διετύπωσε, τῇ ἀπαιτήσῃ τοῦ Γκρέϋ, νέον τύπον ἔτι ἱκανοποιητικώτερον διὰ τὴν Αὐστροίαν. Κατὰ τὸν τύπον τοῦτον ἐπετρεπότο εἰς τὰ Αὐστριακὰ στρατεύματα νὰ παραμείνουν ἐπὶ Σερβικοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περαιτέρω διαπραγματεύσεων, ὑπεχρεοῦτο δὲ ἡ Ρωσσία νὰ τηρήσῃ στάσιν ἀναμονῆς ⁽³⁾.

15) Τὴν 31^{ην} Ἰουλίου, ἀφοῦ ἡ Αὐστροία διεκήρυξεν ἐν τέλει τὴν προθυμίαν τῆς ὅπως εἰσέλθῃ εἰς συζητήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Σερβικοῦ ζητήματος, ὁ Σαζόνωφ ἐπελήφθη πάραυτα τῶν συνδιαλέξεων τούτων ἐν Πετροπόλει, ἐν τηλεγραφῇματί του δὲ πρὸς τὸ Λονδῖνον ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἦτο εἰσέτι δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ εἰρηνικὴ τις λύσις ⁽⁴⁾.

16) Ἀκόμη καὶ τὴν 1^{ην} Αὐγούστου, καθ' ἣν ἡμέραν δηλαδὴ ἡ Γερμανία ἐκήρυττε τὸν πόλεμον, ὁ Σαζόνωφ διεκήρυττε τὴν προθυμίαν αὐτοῦ ὅπως ὑπογράψῃ συμβιβασμὸν κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς δευτέρας του προτάσεως, ἥρκει μόνον τὰ Γερμανικὰ στρατεύματα νὰ μὴ εἶχον διαβῇ προηγουμένως τὴν Ρωσικὴν μεθόριον. **Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει, εἶπε, θὰ ἤρχιζεν ἡ Ρωσσία πρώτη τὰς ἐχθροπραξίας** ⁽⁵⁾.

17) Καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀκόμη στιγμὴν ὁ Σαζόνωφ

⁽¹⁾ Πορτοκ. Βίβλος ἀριθ. 53, 55, 64.

⁽²⁾ Πορτοκαλ. Βίβλος ἀριθ. 60.

⁽³⁾ Πορτοκαλ. Βίβλος ἀριθ. 67.

⁽⁴⁾ Βλ. Πορτοκαλ. Βίβλου ἀρ. 69, 73. Ἐπίσης Κυανῆς Βίβλου ἀρ. 110, 111.

⁽⁵⁾ Κυανῇ Βίβλος ἀριθ. 139.

παρεκίνησε τὸν Τσάρον νὰ δώσῃ τὸν ἐπίσημον λόγον τοῦ πρὸς τὸν Κάιζερ ὅτι τὰ Ρωσικὰ στρατεύματα δὲν θὰ ἐπεχειρουν προκλητικὰς ἐνεργείας, ἐφ' ὅσον θὰ ἐξηκολούθουν αἱ μετὰ τῆς Αὐστρίας διαπραγματεύσεις ἐπὶ τοῦ Σερβικοῦ ζητήματος (αἱ ἐπαναληφθεῖσαι τῇ 31^η Ἰουλίου) (¹).

18) Καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἀκόμη τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου παρεκίνησε τὸν Μονάρχη αὐτοῦ ὅπως ἐπαναλάβῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ὅτι ἡ Ρωσικὴ κινητοποίησης δὲν ἐσήμαινε πόλεμον, καὶ νὰ συστήσῃ ὅπως αἱ διαπραγματεύσεις αἱ ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν εὐημερίαν ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον εἰρήνην συνεχισθῶσιν (²).

* * * * *

Ε'

ΓΑΛΛΙΑ

Αἱ περὶ εὐθύνης τῆς Γαλλίας διὰ τὸν πόλεμον Γερμανικαὶ ἐκφράσεις, προφορικαί τε καὶ ἔγγραφοι, εἶνε ἐκπληκτικῶς ἐπιφυλακτικαί, στηρίζονται δὲ ἐπὶ πολὺ πενιχρῶν βάσεων. Ἡ Γερμανικὴ Λευκὴ Βίβλος κατηγορεῖ τὴν Γαλλίαν ἀπλῶς ἐπὶ «στρατιωτικαῖς παρασκευαῖς» διαρκουσῶν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων, ἰσχυρίζεται δὲ ἐν τέλει τῆς ἐκθέσεως τὴν ὁποίαν περιέχει, ὅτι ἡ Γαλλία τὴν πρωΐαν τῆς 2^{ας} Αὐγούστου, ἤτοι πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς Γερμανίας κηρύξεως τοῦ πολέμου, «ἤρξατο ἐχθροπραξιῶν».

Ὁ Καγκελλάριος ἐπιμένει εἰς τὴν μομφὴν ταύτην ἐν τῷ λόγῳ τῆς 4^{ης} Αὐγούστου, ἐπικαλεῖται δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ Γαλλικὰς τινὰς δῆθεν ἐπιδρομὰς εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔδαφος. Ἐν τῷ λόγῳ τοῦ τῆς 2^{ας} Δεκεμβρίου ἐπανέρχεται εἰς τὴν παλαιὰν περὶ «revanche» ἰδέαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀδυνατεῖ νὰ προσαγάγῃ τι οὐσιαστικώτερον ἐναντίον τῆς Γαλλίας.

Ἐχω ἤδη ἀποφανθῇ περὶ τῆς πραγματικῆς ἀξίας ὅλων τούτων τῶν μομφῶν, καὶ ὑποδείξει τὴν κενότητά των. Εἰδικῶς ἡδυ-

(¹) Λευκὴ Βίβλος σελ. 411.

(²) Λευκὴ Βίβλος σελ. 413.

νήθην νὰ ἀποδείξω ὅτι αἱ σοβαρώτεραι παρὰδιόσεις τῆς μεθορίου πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς Γερμανίας κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἐγένοντο ὑπὸ Γερμανικῶν στρατευμάτων, ὅτι αὗται ἐπανελήφθησαν πολλάκις ἀπολήξασαι καὶ εἰς αἱματοχυσίας, ἐνῷ αἱ κατὰ τῆς Γαλλίας ἀντικατηγορίαι τῆς Γερμανίας ὅχι μόνον ἀπ' ἰθὺς εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀντιφατικαὶ καὶ ἀλληλοσυγκρουόμεναι, ἀνάξια δ' ἐπομένως πίστεως.

* * * * *

— ◆ • ◆ —

Σημ. Αἱ ἡμερομηνίαι ἐν τῷ παρόντι τεύχει παρέχονται κατὰ τὸ Νέον Ἑμερολόγιον.

Σημ. Μετ.—Διὰ τὸν θέλοντα νὰ μελετήσῃ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν διαφόρων προβλημάτων ἅτινα προκύπτουν διὰ τῶν γραμμῶν τοῦ τεύχους τούτου, αἱ παρατιθέμεναι παρὰπομπαί, διὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ὁποίων ἐνδιέτριψεν ἰδιαιτέρως ὁ μεταφραστής, δύνανται νὰ εἶνε λίαν χρήσιμοι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020623

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται λεπτ. 30.

